

Univerzita Karlova v Praze

Filozofická fakulta

Ústav informačních studií a knihovnictví

Studijní program: Informační studia a knihovnictví
Studijní plán: Informační studia a knihovnictví – Knihovědné zaměření

Diplomová práce

Bc. Lenka Mašková

Knihovna kapucínského kláštera v Sušici

The Library of the Capuchin Monastery in Sušice

Praha 2015

Vedoucí práce: Mgr. Jindřich Marek, Ph.D.

Poděkování

Tímto bych chtěla poděkovat vedoucímu práce Mgr. Jindřichu Markovi, Ph.D. za ochotu a trpělivost, PhDr. Janu Lhotákovi za pomoc při přípravě podkladů k práci.

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně, že jsem řádně citovala všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 15. dubna 2015

podpis

Abstrakt

Diplomová práce zpracovává knižní fond kapucínské knihovny pocházející z kláštera v Sušici. Mapuje historii tohoto fondu a věnuje se jeho charakteristice z hlediska obsahového a jazykového. Dále provádí výzkum proveniencí ve fondu a zabývá se čtenářskou kulturou tohoto venkovského kláštera.

Struktura celé práce je postavena na čtyřech základních pilířích, kterým se podrobněji věnují jednotlivé kapitoly. První část se zabývá historickými okolnostmi, které souvisejí s příchodem kapucínské řádu do Čech a založením sušického kláštera. Tyto události vedly i ke vzniku klášterní knihovny. Druhým bodem zpracování je souhrnné pojednání o klášterní bibliotéce, jejím obsahu a vlivu na knižní kulturu v Sušici. Ve třetím pilíři jsou shrnuty informace o vývoji a osudu knihovny ve 20. století a podrobněji je zmapován i současný stav a funkce tohoto historického fondu. Poslední čtvrtá část se zabývá tématem čtenářství. Závěr shrnuje výsledky, ke kterým práce dospěla.

Abstract

The thesis deals with the book collection of the Capuchin monastery in Sušice. It conducts a survey of the history of the collection and elaborates its characteristics in terms of content and language. It carries out provenance research in the collection and looks into the reading culture of the rural monastery.

The structure of the work is built on four pillars, each of them expressed in an individual chapter. The first part deals with the historical circumstances related to the arrival of the Capuchin Order in Bohemia and the founding of the monastery in Sušice. These events led to the creation of the monastic library. The second point is a summary discussion about the monastic library, its content and impact on the book culture in Sušice. The third pillar is built upon information on the development and fate of the library in the 20th century. The present status and recent functions of this historical collection is described here in detail. The final part deals with the topic of reading. The conclusion summarizes the results reached.

Klíčová slova

Knihovna, klášterní knihovna, Řád menších bratří kapucínů, katalog, soupis, dějiny knihoven.

Keywords

Library, Monastery Library, Order of Friars Minor Capuchin, Catalogue, Inventory, History of Libraries.

Obsah

ÚVOD	9
1 POČÁTKY KAPUCÍNSKÉHO ŘÁDU V ČECHÁCH	12
2 KNIHOVNY KAPUCÍNSKÉHO ŘÁDU V ČECHÁCH	14
2.1 ROZŠÍŘOVÁNÍ KNIHOVNÍCH FONDŮ KAPUCÍNSKÝCH KNIHOVEN	16
2.2 OBSAHOVÉ SCHÉMA KAPUCÍNSKÝCH KNIHOVEN.....	17
2.3 METODY USPOŘÁDÁNÍ KNIHOVEN KAPUCÍNSKÉHO ŘÁDU	20
3 KAPUCÍNSKÝ KLÁŠTER V SUŠICI	23
4 KNIHOVNA KAPUCÍNSKÉHO KLÁŠTERA V SUŠICI.....	26
4.1 HISTORIE.....	26
4.2 KNIŽNÍ FOND A JEHO ZPRACOVÁNÍ	28
4.2.1 Katalog Gottharda Tesaře.....	28
4.2.2 Soupisy z 20. století.....	33
4.2.3 Soupis z r. 2003 (součást předávacího protokolu)	34
4.3 PŘEHLED A CHARAKTERISTIKA FONDU	35
4.3.1 Prvotisky.....	35
4.3.2 Staré tisky	38
4.3.3 Mladší tisky.....	39
4.3.4 Rukopisy.....	39
4.3.5 Jazyková charakteristika	39
4.3.6 Místa vydání.....	40
4.3.7 Obsahová charakteristika a významné exempláře.....	40
4.4 PROVENIENCE.....	46
4.4.1 Exlibris sušických děkanů 17. století	46
4.4.2 Exlibris osobností spřízněných se sušickým klášteřem.....	49
4.4.3 Supralibros ve fondu sušické kapucínské knihovny	52
4.4.4 Ražítka	55
5 SOUČASNÁ PODOBA A FUNKCE KAPUCÍNSKÉ KNIHOVNY	56
5.1 ŘEŠENÍ VLASTNICKÝCH NÁROKŮ	59
5.2 SOUČASNÝ STAV A OCHRANA.....	60

6 NÁSTIN KNÍŽNÍ KULTURY A ČTENÁŘSTVÍ VENKOVSKÉHO MĚSTA SUŠICE 17. A 18. STOLETÍ – SHRNU TÍ ZÍSKANÝCH POZNATKŮ	64
7 ZÁVĚR	69
ARCHIVNÍ PRAMENY	71
Státní oblastní archiv v Plzni	71
Státní okresní archiv Klatovy	71
Národní archiv	71
Muzeum Šumavy v Sušici	71
LITERATURA	73
ONLINE ZDROJE	78
PŘÍLOHY	79
PŘÍLOHA Č.1 – SROVNÁNÍ DOCHOVANÉHO FONDU S KATALO GEM GOTTHARDA TESAŘE... ..	79
PŘÍLOHA Č.2 – SHRNU TÍ OBSAHU KNIHOVNY – KATALO G GOTTHARDA TESAŘE (R. 1875). ..	80
PŘÍLOHA Č.3 – PRVOTISKY DLE SIGNAT UR – EVIDOVÁNO GOTTHARDEM TESAŘEM.	81
PŘÍLOHA Č.4 – PRVOTISKY EVIDOVANÉ ANTONÍNEM JANÁKEM.	82
PŘÍLOHA Č.5 – ZTRACENÉ PRVOTISKY DLE MIROSLAVA RIEDLA.	84
OBRAZOVÉ PŘÍLOHY	87

Seznam zkratek

k. – karton

NA – Národní archiv

Ord. Capuc. – Ordo Fratrum Minorum Capuccinorum

P. – Pater

ŘK – Řád kapucínů

sign. – signatura

S.l. – sine loco

SOA Plzeň – Státní oblastní archiv v Plzni

SOkA Klatovy – Státní okresní archiv Klatovy

Úvod

Historii a zpracování klášterních knihovních sbírek bylo v minulosti věnováno množství studií, z jejichž výstupů je možné nejen čerpat, ale také se nechat inspirovat. Klášterní knihovny měly vždy nezpochybnitelný význam pro rozvoj nejen kulturních hodnot, ale také křesťanské vzdělanosti, kterou členové řádu šířili i mezi prostý lid. Řád menších bratří kapucínů nebyl výjimkou. Ačkoli by se mohlo zdát, že sušický kapucínský konvent byl pouze jedním z menších, jeho význam v regionu byl zásadní. Kapucínský řád se po svém příchodu do města významně podílel na rekatolizaci sušického obyvatelstva

Sušická klášterní bibliotéka dnes patří ke kulturnímu dědictví, které zůstalo ve městě svého původu zachováno. Navzdory množství historických okolností, které se podepsaly na jejím stavu, může i tak mnohé vypovědět o knižní kultuře Sušicka. Pouze sušická a rozsáhlejší brněnská kapucínská bibliotéka dnes zůstávají na svých původních místech. Nestaly se tak součástí masových svozů v padesátých letech 20. století.

Přestože sušická kapucínská knihovna utrhla značné ztráty, stejně tak jako jiné klášterní knihovny, je stále možné se o dochovaných exemplářích a jejich původu dozvědět mnohé. Různorodost přípisků, které se v knihách nacházejí, nám dává příležitost nahlédnout do doby, kdy kniha nebyla historickou památkou, ale každodenní pomůckou či příležitostným potěšením. Obsahové složení zase napovídá o zájmech vlastníků. Přestože se jedná o klášterní knihovnu a je tedy možné předpokládat „typické“ složení řádových biblioték, jsou to vždy drobné zvláštnosti, které činí jednotlivé fondy zajímavými. Právě toto případné netypické obsahové složení napovídá o skutečnostech, kterými byla ovlivňována i čtenářská recepce.

Cílem práce je zmapovat zvolené téma od počátku do současnosti. Aby tak mohlo být učiněno, bylo téma rozděleno na tři základní části, které budou blíže popsány v kapitolách této diplomové práce.

Východiskem textu je objasnění historických událostí vztahujících se k dějinám katolického Řádu menších bratří kapucínů. V této první části je věnována pozornost i obecným dějinám kapucínských knihoven. Dále se tento úsek zabývá skutečnostmi, které vedly ke vzniku kapucínského kláštera v Sušici, a dále popisuje jeho význam v malém venkovském městě.

Druhý blok je zcela věnován bibliotéce sušického kapucínského kláštera. Jsou zde uváděny souvislosti vzniku knihovny v sušickém konventu a knihovní fond je podrobně zpracován nejen v historické, ale také v současné podobě. Pozornost byla věnována formě

jeho uspořádání a evidenci, obsahové a jazykové charakteristice, provenienci a vzácným exemplářům.

Ve třetí části práce je zachycen osud knihovny od první poloviny 20. století až do současnosti. Jsou zde zmíněny okolnosti, které se negativně podepsaly na současném stavu historického fondu. Dále se věnuje oblasti vlastnických nároků, průzkumu současné funkce fondu a jeho aktuálnímu zpracování nebo ochraně. Poslední kapitola se na základě zjištěných informací zabývá zhodnocením knižní kultury a čtenářství v Sušici v 17. a 18. století.

V minulosti byly věnovány tématicce sušické kapucínské knihovně dva sborníkové příspěvky, které se touto problematikou zabývají zřejmě nejzásadněji. Později se sušická kapucínská bibliotéka stala součástí diplomové a rigorózní práce.

Jako první se tématu věnoval sušický městský archivář Antonín Janák. Ve svém příspěvku *Kapucínský klášter v Sušici: Krátká historie o jeho počátcích významu a klášterní knihovně*, který byl uveřejněn ve sborníku *Městské museum v Sušici: vlastivědné museum a okresní museum zemědělské*, zaznamenává stav klášterní knihovny v první polovině 20. století.¹ Tedy ještě předtím, než knihovna utrpěla značné ztráty v padesátých letech. Přestože je knihovně věnováno pouze pár stran zmíněné studie, slouží jako cenný doklad o existenci historického jádra fondu.

Studie Václava Boka *Knihovna kapucínů v Sušici jako knihovna mezinárodního církevního řádu v českém venkovském městě* ze sborníku *K výzkumu zámeckých, měšťanských a církevních knihoven* dává nahlédnout do současného stavu knihovny.² Práce nabízí základní informativní přehled, zabývá se vybranými fakty, ale z knihovnědného hlediska nezpracovává fond detailněji. Tato studie je jistě přínosem na poli knižní kultury venkovského města Sušice.

Mezi zásadní zpracování kapucínské knižní kultury patří práce Matyáše Franciszka Bajgera.³ Přestože při tvorbě textů o sušické knihovně čerpal i z již zmíněných dvou studií, velmi zajímavým způsobem zpracovává kontext františkánské knižní kultury jako celku a nabízí srovnání jednotlivých klášterních knihoven minoritů, františkánů a kapucínů.

¹ JANÁK, Antonín. Kapucínský klášter v Sušici: Krátká historie o jeho počátcích, významu a klášterní knihovně. In: *Městské museum v Sušici: vlastivědné museum a okresní museum zemědělské*. Sušice: Městské museum v Sušici, 1938, s. 22–35.

² BOK, Václav. Knihovna kapucínů v Sušici jako knihovna mezinárodního církevního řádu v českém venkovském městě. In: *K výzkumu zámeckých, měšťanských a církevních knihoven*. České Budějovice: Jihočeská univerzita, 2000, s. 225–238.

³ BAJGER, Matyáš Franciszek. *Česká františkánská knižní kultura: knihovny minoritů, františkánů a kapucínů v průběhu staletí*. Ostrava, 2007. Rigorózní práce. Katedra české literatury a literární vědy Filozofická fakulta Ostravská univerzita v Ostravě.

Dějínám kapucínského řádu se podrobněji věnoval Vavřinec Rabas ve své práci *Řád kapucínský a jeho působení v Čechách v 17. století*.⁴

Při zpracování kapitoly o knižní kultuře a čtenářství bylo nahlíženo do prací Jaroslavy Kašparové *Několik obecných poznámek na téma stav bádání v oblasti dějin knižní kultury českých zemí*⁵ a *Řekni mi, co čteš, a já ti povím, kdo jsi*⁶, které se této tématice věnují velice čtivým způsobem.

Výstupy diplomové práce budou plně k dispozici Muzeu Šumavy v Sušici. Zpracovaná data mohou být využita nejen k inventárním účelům. S ohledem na to, že v minulosti nebyla věnována větší pozornost čtenářské kultuře v tomto městě, přinese podrobnější analýza fondu nejvýznamnější a nejrozsáhlejší knihovny v Sušici v období 17. a 18. století jistě nové poznatky.

Použité prameny a zdroje jsou uvedeny na konci práce. Záznamy jsou řazeny abecedně podle jmenného záhlaví. Literatura je citována podle normy ISO 690 a ISO 690-2. Z uvedených norm vychází také zvolená citační metoda. Odkazování na použitou literaturu v textu diplomové práce bude uvedeno pomocí odkazovací značky a poznámky pod čarou. Text práce je doplněn obrazovou přílohou.

⁴ RABAS, Vavřinec. *Řád kapucínský a jeho působení v Čechách v 17. století*. *Časopis katolického duchovenstva*. Praha, roč. 1937.

⁵ KAŠPAROVÁ, Jaroslava. *Několik obecných poznámek na téma stav bádání v oblasti dějin knižní kultury českých zemí*. In: *Barokní Praha – barokní Čechie, 1620–1740: sborník příspěvků z vědecké konference o fenoménu baroka v Čechách, Praha, Anežský klášter a Clam Gallasův palác, 24.–27. září 2001*. Praha: Scriptorium, 2004, s. 611–628.

⁶ KAŠPAROVÁ, Jaroslava. *Řekni mi, co čteš, a já ti povím, kdo jsi*. In: *Miscellanea Oddělení rukopisů a starých tisků*. Praha, 1999–2000, s. 230–238.

1 Počátky kapucínského řádu v Čechách

Ke zrodu nového církevního Řádu menších bratří kapucínů založeného na řeholi svatého Františka z Assisi (1182–1226)⁷ přispěl Ludvík Tenaglia z Fossombrone (1490–1558)⁸, který navázal na neúspěšný pokus svého předchůdce Matouše z Bascia (1495–1552).⁹ Roku 1528 byl nový Řád menších bratří kapucínů ustanoven bulou *Religionis zelus* papeže Klementa VII.¹⁰

Nově konstituovaný kazatelský a misionářský řád kapucínů původem z Itálie se již během šedesátých let 16. století stal předmětem pokusů pražských arcibiskupů posílit katolickou konfesi v Čechách.¹¹ Ke katolické církvi v té době náležela zhruba třetina obyvatelstva, většina byla protestantského vyznání. Za účelem posílení katolické víry bylo na Tridentském koncilu rozhodnuto vyslat do střední Evropy zástupce jezuitského a kapucínského řádu. Na příchodu kapucínů do Čech se aktivně podílel pražský arcibiskup Zbyněk Berka z Dubé (1551–1606)¹². Roku 1599 bylo pod vedením kapucínského misionáře svatého Vavřince z Brindisi (1559–1619) vysláno do Čech dvanáct členů řádu.¹³

Komunita dorazila na konci roku 1599 do Prahy, kde následně vybudovala první kapucínský klášter v Čechách. Ještě před začátkem třicetileté války byly zbudovány nové řádové domy v Praze, Českých Budějovicích, Roudnici, Mostu, Brně a Olomouci. Na provinční řádové kapitule v Linci roku 1641 byla projednávána možnost vybudování kláštera v Sušici a v dalších městech.¹⁴ Tento nárůst počtu řádových domů potvrzuje oblíbenost kapucínského řádu, který se v pobělohorské době výrazně podílel na rekatolizaci Čech.

⁷ CARDINI, Franco, Stanislava KOVÁŘOVÁ a Miloš TRAPL. *František z Assisi*. Praha: Vyšehrad, 1998, 231 s.

⁸ Data narození a úmrtí jednotlivých příslušníků řádu ověřována v Nekrologiu Provincie kapucínů v ČR. Nekrologium [online]. 2015 [cit. 2015-04-08]. Dostupné z: www.kapucini.cz/domains/kapucini.cz/index.php/kapucini/nekrologium.

⁹ Matouš Serafini z Bascia předložil roku 1525 své reformní snahy papeži Klementu VII., který jeho konání posvětil. Na provinční kapitule se mu nepodařilo kvůli formálním nedostatkům změny prosadit.

¹⁰ BAJGER, Matyáš. *Knihovny kapucínských klášterů v Čechách a na Moravě*. Ostrava, 2004. Diplomová práce. Masarykova univerzita v Brně. s. 5.

¹¹ BOK, *Knihovna kapucínů v Sušici jako knihovna mezinárodního církevního řádu v českém venkovském městě*, s. 225.

¹² BARTOŠ, Josef, Stanislava KOVÁŘOVÁ a Miloš TRAPL. *Osobnosti českých dějin*. Olomouc: Alda, 1995, s. 20.

¹³ BAJGER, *Knihovny kapucínských klášterů v Čechách a na Moravě*, s. 5.

¹⁴ RABAS, *Řád kapucínský a jeho působení v Čechách v 17. století*, roč. 1937, s. 33.

Počet řeholních domů neustále narůstal. Roku 1618, kdy komisariát dosáhl třinácti řeholních domů, z nichž osm bylo na území Čech a Moravy, bylo rozhodnuto o vzniku samostatné česko-rakouské řádové provincie.¹⁵ V roce 1673 došlo k dalšímu členění na česko-moravskou a na samostatnou rakouskou provincii. V tomto roce se v česko-moravské provincii nacházelo jedenáct klášterů v Čechách, sedm na Moravě a tři ve Slezsku. Dohromady v kláštorech pobývalo 413 členů řádu.¹⁶ Zvláště zpočátku se mezi řeholníky česko-moravské provincie nacházeli cizinci. Jednalo se o členy řádu z Itálie, Tyrolska a Bavorska.¹⁷ Roku 1766 dosáhl počet členů řádu v provincii 809. V následujících letech došlo v důsledku josefínských reforem ke snižování těchto stavů.¹⁸ V duchu svých hodnot se kapucínský řád věnoval předně misijní a kazatelské činnosti. Proto byly některé kláštery a hospice rušeny a počet členů v kláštorech snižován.¹⁹ Dočasně byla provincie rozdělena na samostatnou českou a moravskou. Počet členů kapucínského řádu v českých zemích se snížil do poloviny 19. století na méně než 250.

Od konce 19. století rostly snahy oživit činnost kapucínského řádu v českých zemích. Byly zakládány serafínské školy. Součástí větších klášterů se stávaly internáty. Ty poskytovaly pro mladé hochy zejména příležitost seznámit se s řeholním životem. Přes veškeré snažení se dále počet bratří snižoval.

Roku 1934 vznikla Československá provincie zahrnující i čtyři slovenské konventy, které se později opět osamostatnily. V době Protektorátu byl ustanoven zvláštní komisariát pro konventy v pohraničních oblastech, které se staly jeho součástí. V roce 1950 byly v rámci likvidace kapucínské kláštery obsazovány a řeholníci hromadně zatýkáni. Kapucínské konventy začaly sloužit jako armádní prostory, skladiště nebo internáty. Oživení se Řád menších bratří kapucínů dočkal až v roce 1990.²⁰ V současnosti žije v české provincii 15 kněží, 1 jáhen, 15 bratří laiků, 2 bratří junioři a 2 postulanti.²¹

¹⁵ BAJGER, *Knihovny kapucínských klášterů v Čechách a na Moravě*, s. 6.

¹⁶ RABAS, *Řád kapucínský a jeho působení v Čechách v 17. století*, roč. 1936, s. 340.

¹⁷ BAJGER, *Knihovny kapucínských klášterů v Čechách a na Moravě*, s. 6.

¹⁸ RABAS, *Řád kapucínský a jeho působení v Čechách v 17. století*, roč. 1936, s. 345.

¹⁹ BOK, *Knihovna kapucínů v Sušici jako knihovna mezinárodního církevního řádu v českém venkovském městě*, s. 226.

²⁰ BAJGER, *Knihovny kapucínských klášterů v Čechách a na Moravě*, s. 6–7.

²¹ Stávající počet členů převzat z webových stránek *Provincie kapucínů v České republice* [online]. 2015 [cit. 2015-04-08]. Dostupné z: <http://www.kapucini.cz/>.

2 Knihovny kapucínského řádu v Čechách

Počátky kapucínských knihoven se vážou k příchodu prvních kapucínských misionářů do Čech. Společně s nimi začaly pronikat na naše území i knihy, které byly nezbytné k vykonávání jejich poslání sloužit prostým lidem. Nepostradatelnou pomůckou bratří byla homiletická díla využívaná ke kazatelské činnosti a modlitební knihy k osobnímu užití. Vzhledem k povaze řádu byl růst knihovních fondů značně závislý na knižních darech nebo odkazech příznivců řádu, případně na jejich štědré finanční podpoře. Rozvoj knižních sbírek ovlivňovala do určité míry i aktivita představených. Dějiny knihoven jednotlivých kapucínských konventů se tak lišily.

Knihy v kláštorech byly od počátků shromažďovány v některé z cel konventu. Později a spíše ve větších kláštorech byly vyhrazeny zvláštní prostory pro zbudování knihovny. Takové prostory byly stejně jako zbytek kláštera velmi prostě zdobeny. Čtecí pulty, které byly součástí knihoven minoritů a františkánů, se u kapucínů neobjevily. *Libri catenati* ve fondech kapucínských knihoven jsou tak pouze dědictvím po předchozích majitelích.

Povinnost mít alespoň malou knihovnu, jejíž součástí bude Písmo svaté, byla stanovena roku 1530 v prvním nařízení kapucínského řádu *Costituzioni delli Frati Minori detti della vita heremitica*.²² Toto pravidlo se ve stanovách objevuje s obměnami dodnes. V původních stanovách se dále uvádí, že kněží smějí vlastnit jen minimum knih.

Roku 1733 schválila generální kapitula ustanovení knihovníka v každém konventu. Jmenoval ho provinciál nebo místní představený. K povinnostem knihovníka patřila údržba knihovny, umožnění přístupu dalším osobám k fondu a evidence výpůjček. Odpovědným knihovníkem byl často dle nařízení provinční kapituly v jednotlivých konventech ustanoven představený kláštera. Obdobná nařízení byla běžná nejen v Čechách, ale i v zahraničních provinciích.²³ S podobnými nařízeními se v předstihu před českými zeměmi setkali kapucíni v Tyrolsku.²⁴

Problém s hromaděním knih mimo vyhrazené prostory řešila nově vydaná statuta pro kapucínské knihovny z roku 1737. Knihy měly být přístupné všem řeholníkům a nikoli shromažďovány separátně v jednotlivých celách. Statuta předkládala rovněž návod pro lepší

²² *Konstituce neboli Nařízení, též Stanovy z Albacina.*

²³ BAJGER, Česká františkánská knižní kultura: knihovny minoritů, františkánů a kapucínů v průběhu staletí, s. 144–145.

²⁴ HOHENEGGER, Agapit a Peter B. ZIERLER. *Geschichte der Tirolischen Kapuziner-Ordensprovinz (1593–1893)*. Band I. Innsbruck, 1913, s. 123.

evidenci vypůjčených knih. Společně se jmény vypůjčitelů měly být vedeny názvy děl a signatury. Možnost dalšího vypůjčení knih komplikovala neomezená výpůjční doba.²⁵

Během josefínských reforem, kdy byla ukončena činnost řádů, které se nevěnovaly pastorační činnosti, se události spojené s rušením klášterů podepsaly částečně i na kapucínských konventech, a také na jejich knihovních fondech. Deset konventů bylo zrušeno a kvůli snižování počtu bratří byla omezena i jejich další činnost. Instrukce Dvorské duchovní komise z roku 1782 určovaly postup a způsob zacházení s knihami a dalšími materiály původem z klášterních knihoven. Pokud nebyly katalogy již součástí fondů, měly být soupisy dodatečně vytvořeny.

V Čechách a na Moravě se zacházení s knihovnami řídila odlišnými pravidly. Dle dvorského dekretu ze zmíněného roku 1782 získala vídeňská dvorní knihovna přednostní právo na výběr knih. Zbylé svazky byly převezeny do univerzitní knihovny v Praze a jejich správou byl pověřen univerzitní knihovník Karel Rafael Ungar (1744–1807)²⁶. Knihy rozřídil a bezvýznamná díla či duplikáty vyřadil. Takto vyřazená díla byla vydražena nebo prodána. V univerzitní knihovně se tak ocitly fondy ze zrušených českých klášterů v Českých Budějovicích, Českém Brodě, Mnichově Hradišti a z Nového Města v Praze. Podobná situace panovala na Moravě. Správou knih se zabýval Jan Alois Hanke z Hankenštejna (1751–1806)²⁷ v Lycejní knihovně v Olomouci. Zpracoval fondy klášterních knihoven v Jihlavě, Kyjově, Náměšti nad Oslavou, Mikulově, Prostějově a Vyškově.

Na oživení přírůstku knihovních fondů v dalších letech se pozitivně podílel vliv průmyslové revoluce v 19. století. V oblasti knižní produkce došlo ke značnému nárůstu vlivem snížení finančních nákladů. Kniha se stala dostupnějším artiklem a to se odrazilo v knižních fondech nejen kapucínských knihoven. Jednotlivé knihovny již nebyly závislé pouze na štědrosti svých donátorů, ale bylo možné získat více knih i nákupem.

Během Druhé světové války byly z bezpečnostních důvodů významnější exempláře soustředěny v ústředí české provincie v Praze na Hradčanech. Některé řeholní domy musely být postoupeny světským záměrům.

Zásadně tragicky se na životě církevních řádů podepsal rok 1950. Státní úřad pro věci

²⁵ BAJGER, *Česká františkánská knižní kultura: knihovny minoritů, františkánů a kapucínů v průběhu staletí*, s. 146.

²⁶ *Státní oblastní archiv v Litoměřicích: Průvodce sbírkou matrik* [online]. 2015 [cit. 2015-04-08]. Dostupné z: http://matriky.soalitomerice.cz/matriky_lite/

²⁷ Datum narození a úmrtí dohledáno v *CERL Thesaurus* [online]. 2015 [cit. 2015-04-08]. Dostupné z: <http://thesaurus.cerl.org/cgi-bin/search.pl>. [cnp00159117].

církevní²⁸ určil postup pro práci s knihami pocházejících z likvidovaných klášterů. Byly vytvořeny odborné komise pro evidenci klášterních sbírek. V Národní knihovně byl správou svozů pověřen František Horák (1911–1983).²⁹ Knihovny měly podle instrukcí připadnout do krajských vědeckých knihoven. S novými přírůstky se však knihovny těžko vyrovnávaly. Během celého procesu svozů knihy trpěly často opakovanými převozy a špatným zacházením. SÚC vydal pokyny k evidenci fondů. Inventarizace knih se však setkávala s rozdílnými přístupy. Svozová pravidla nebyla vždy plně dodržována a tak se některým muzeím podařilo lokální fondy získat pod svou ochranu. Některé organizace spravovaly knihovny jako celky, jiné si vybraly pouze jejich části. Národní knihovna uložila svezené knihy v Klementinu a Památník národního písemnictví na Strahově nebo ve svých depozitářích. Podmínky a péče ve vědeckých knihovnách se lišily. Některé fondy po svozech zůstaly zachovány jako celky a jejich historická hodnota neklesla.

V devadesátých letech vznikly kapucínům, tak jako dalším řádům, nároky na navrácení zabaveného majetku dle zákonů č. 298/1990 Sb.³⁰ a 338/1991 Sb.³¹ Získali tak postupně zpět nejen své řeholní domy, ale také knižní sbírky. Roztroušené fondy z bývalých kapucínských konventů se začaly shromažďovat v provinční knihovně v Praze na Hradčanech u Panny Marie Andělské. Dnes je těchto asi 30 000 svazků rozříděno podle původních konventů, ze kterých pocházejí, a probíhá zpracování fondu. Výjimku tvoří pouze Brno a Sušice. Tyto knihovny kvůli historickým událostem zůstaly zachovány jako celky ve svých regionech a nebyly při svozech sloučeny s knihovnami jiných řeholních domů.³²

2.1 Rozšiřování knihovních fondů kapucínských knihoven

K získávání knih a k růstu kapucínských knihoven docházelo několika způsoby. Nejvíce k rozšíření knihovních sbírek přispívaly dary. Díky vztahům mezi jednotlivými konventy přicházely knihy do klášterů společně s novými řeholníky nebo byly knihy záměrně vyměňovány s jinými kláštery. Dalším způsobem akvizice v kapucínských knihovnách byl

²⁸ Dále jen SÚC.

²⁹ Datum narození a úmrtí převzato z příspěvku MAREK, Jindřich. Historické fondy Národní knihovny ČR. Stručné dějiny jejich zpracování. *Knihovna* [online]. 2007, roč. 18, č. 2, s. 99–118 [cit. 2015-04-08]. Dostupný z WWW: <<http://knihovna.nkp.cz/pdf/0702/0702099.pdf>>.

³⁰ Zákon č. 298/1990 Sb. O úpravě některých majetkových vztahů řeholních řádů a kongregací a arcibiskupství olomouckého.

³¹ Zákon, kterým se mění a doplňuje zákon č. 298/1990 Sb., o úpravě některých majetkových vztahů řeholních řádů a kongregací a arcibiskupství olomouckého.

³² BAJGER, *Knihovny kapucínských klášterů v Čechách a na Moravě*, s. 21.

nákup knih. K tomu docházelo i prostřednictvím rozvinuté knihkupecké sítě. Dokladem toho je množství knih ve fondech kapucínských knihoven vycházejících ve vzdálených střediscích katolického knihtisku.³³

Nejvýrazněji se na velikosti kapucínských knihoven podepsaly štědré odkazy mecenášů. Kapucínské knihovny byly budovány primárně pro potřeby řeholníků. O přístup ke knihám však často projevovaly zájem i osoby mimo prostředí klášterů. Vztahy, které udržovali kapucíni s dalšími duchovními správci v blízkém okolí klášterů, se často pozitivně odrazily i na dalším rozvoji knihoven. Některé knihy byly darovány již za jejich života. Větší soubory byly součástí pozůstalostních odkazů. Příkladem takových přispěvatelů byli kněží včetně děkanů měst, která se nacházela v blízkosti jednotlivých konventů. Dary přicházely i z řad šlechty nebo měšťanstva. Jednalo se však spíše o výjimky. Knižní dary byly často projevem nejen podpory, ale také vděčnosti, kterou si kapucíni vysloužili svou kazatelskou činností. Zásluhou těchto darů se do knihoven dostávaly středověké rukopisy, prvotisky nebo starší tisky z 16. století. Vlastnické přípisky dřívějších majitelů společně se soupisy knih obsaženými v testamentech donátorů slouží dnes jako pomůcky při rekonstrukci původních knižních celků. Prvotisky se ve větších kláštorech nacházely v desítkách exemplářů. Dnes v kapucínských knihovnách tvoří tisky z 16. století asi deset procent fondů.

Kapucínskému řádu nebyly věnovány nebo odkazovány pouze knižní dary, ale také finanční prostředky. Díky peněžní podpoře byl umožněn nákup knih. Často byly finance předem přímo určeny k rozšiřování klášterních knihoven. Nákupem byli pověřováni vybraní řeholníci nebo přímo kvardiáni jednotlivých konventů, kteří nákupy schvalovali.

Se souhlasem provinciála byla umožňována i výměna knih mezi konventy. Tak docházelo k dalšímu způsobu akvizice. Knihy byly z různých důvodů přesouvány. Často knihy, které nebyly dostatečně využívány ve větších kláštorech, posloužily k rozšíření menších knihoven. Knihy byly přesunem nejednou uchráněny před požáry, které kláštery postihovaly.³⁴

2.2 Obsahové schéma kapucínských knihoven

Tematické složení knihoven kapucínského řádu vypovídá mnohé o životě řeholníků.

³³ BOK, *Knihovna kapucínů v Sušici jako knihovna mezinárodního církevního řádu v českém venkovském městě*, s. 232–233.

³⁴ BAJGER, *Knihovny kapucínských klášterů v Čechách a na Moravě*, s. 9–10.

Smyslem působení kapucínů, nejen na našem území, bylo podporovat katolické hodnoty. Svými kázáními bojovali proti protestantismu a světskému smýšlení. Pro svůj úkol využívali kapucíni potřebnou literaturu. Největší část kapucínských knihoven tak tvoří kázání, či jejich koncepty. Ve fondech se tak nacházejí homilie sestavené dle liturgického kalendáře či příležitostná kázání z významných církevních událostí. Tyto texty jsou ve fondech zastoupeny v latině, češtině a v závislosti na poloze klášterů i v němčině.

Hojně zastoupena je literatura zabývající se rozvojem duchovního života. Tyto knihy byly díky svému kapesnímu formátu vhodné pro osobní potřebu. Snadný přístup a manipulace s malými formáty umožňovala řeholníkům nosit knihy při sobě a příležitostně se věnovat rozjímání. V tomto směru se často objevují opakovaná vydání *Řehole* a *Závěť* svatého Františka, různá napomenutí či drobné modlitby.

Ve fondech byla také zastoupena morální teologie a katechetická literatura. Dále jsou zde nezbytné liturgické knihy jako misál, breviář či hodinky se nacházely v kaplích, sakristiích nebo na kostelních chórech. Tyto knihy byly evidovány v katalogích stejně jako zbytek knihovního fondu, přestože se svazky nacházely odděleně.

Z dalších oborů je obsažena filozofická literatura. Výjimkou nejsou ani rétorické učebnice, které byly nezbytné pro rozvoj kazatelských dovedností.³⁵ Práce s texty vyžadovala přítomnost další odborné literatury, jako jsou slovníky, gramatiky a stylistické příručky.

V kapucínských fondech se setkáváme i se specifickou oborovou literaturou, která podrobněji mapuje zájmy a životy v jednotlivých konventech. Ve fondech se objevují historické práce, správní příručky, ale také vydání antických autorů či díla významných humanistů.³⁶ S kapucínským řádem bylo často spojováno léčitelství. V knihovnách tak často nacházíme i lékařskou literaturu. Doporučení znalosti farmaceutických či anatomických knih zdůrazňovala i provinční kapitula v Linci v roce 1642. S tím souviselo i studium herbářů nebo literatura věnující se pěstování plodin a zahradnickým pracím. Kapucínský řád byl vždy v této oblasti velmi aktivní a znalosti bratři prakticky využívali ve svých zahradách. Kapucíni se jako misionáři setkávali i s literaturou zeměpisnou. Tyto knihy byly finančně velmi nákladné, a proto se často stávaly předmětem darů.³⁷

³⁵ BAJGER, *Knihovny kapucínských klášterů v Čechách a na Moravě*, s. 10–12.

³⁶ BOK, *Knihovna kapucínů v Sušici jako knihovna mezinárodního církevního řádu v českém venkovském městě*, s. 234.

³⁷ BAJGER, *Česká františkánská knižní kultura: knihovny minoritů, františkánů a kapucínů v průběhu staletí*, s. 151.

S ohledem na původ kapucínského řádu se mezinárodní charakter tohoto společenství zrcadlí i v zastoupení románské literatury v jeho knihovnách. S příchodem do Čech i díky následným stykům s italskou provincií pronikly do fondů kapucínských knihoven na našem území i tisky jazykově italské, francouzské či španělské. Jednalo se o spisy náboženské, slovníky, ale objevila se i díla beletristická. Právě beletrie mapující osudy člověka byla vhodnou pomůckou a inspirací při psaní kázání. Světské osudy skýtalý náměty plně moralizujících ponaučení.³⁸

Součástí fondů byly i rukopisy. Jednalo se o kázání, liturgické texty, kroniky či administrativní knihy. Často se objevovaly i opisy tištěných knih, které v klášterní bibliotéce chyběly. Opisováním textů bývali pověřováni samotní řeholníci. Dochované rukopisy však dnes tvoří pouze zlomek fondů kapucínských knihoven.

Zvláštní místo v knihovnách nejen kapucínského řádu zaujímaly knihy heretických autorů. Vlastnictví zakázaných knih, tzv. *libri prohibiti*, podléhalo přísným předpisům. V boji proti nekatolickým projevům křesťanství, bylo seznámení se s tímto druhem literatury nutností. V roce 1652 kapitula česko-rakouské kapucínské provincie vybízela k ukládání těchto knih do fondů knihoven, avšak bylo nutné oddělení od ostatních knih.

Koncesi povolující vlastnictví zakázaných knih udělovali kardinálové Generální kongregace svaté inkvizice v Římě. Platnost tohoto oprávnění trvala 7 až 10 let a po uplynutí této doby musela být obnovena. V roce 1752 dal papež Benedikt XIV. kapucínskému generálnímu ministrovi koncesi k vlastnění zakázaných knih v celém řádu.³⁹

Zkušeným kněžím bylo povoleno poznávat knihy zakázaných autorů, zvláště Bible v národních jazycích. Zakázáno bylo číst díla z oboru astrologie a několik konkrétně jmenovaných knih. Provinční kapitula v roce 1614 ustanovila způsob uchovávání knih mimo běžný knihovní fond a vyzývala k řádnému zabezpečení, aby svazky nebyly snadno dostupné. V mobiliářích hradčanské a brněnské knihovny jsou skříně se zámky určené pro uložení zakázaných knih stále k vidění. *Libri prohibiti* byly často separovány i vizuálně. Klasická kapucínská úprava knih v podobě šedě natíraných hřbetů byla v souladu s jasnými pravidly pro oddělení od fondu opomíjena. Přímým přístupem k těmto knihám byl v jednotlivých knihovnách oprávněn kvardián či pověřený knihovník. Pokud byla porušena

³⁸ BOK, *Knihovna kapucínů v Sušici jako knihovna mezinárodního církevního řádu v českém venkovském městě*, s. 234.

³⁹ BAJGER, *Knihovny kapucínských klášterů v Čechách a na Moravě*, s. 12.

pravidla při správě a přístupu ke knihám, bylo nařízeno pálení zakázaných titulů.⁴⁰

2.3 Metody uspořádání knihoven kapucínského řádu

Nárůst rozsahu knihovních fondů v kláštorech vyžadoval nutně evidenci knih nejen kvůli lepší orientaci v bibliotékách, ale také kvůli přehledu o celkovém počtu knih. První inventáře vznikaly v kláštorech již několik let po jejich založení. Dochované svazkové rukopisné katalogy jsou dnes cenným dokladem o stavu knihovních fondů v minulých staletích a evidují často dnes již ztracené exempláře.

Typické šedé hřbety v kapucínských knihovnách sloužily jako sjednocovací prvek. Jednalo se o levnější variantu jednotných vazeb, které byly například pořizovány v bohatě financovaných kláštorech. Natírání hřbetů knih šedou olejovou barvou bylo praktikováno do konce 18. století. Na hřbetu byl pak uveden zkráceně titul knihy, případně autor, dále signatura.

Během 17. století byl v jednotlivých evropských kapucínských kláštorech přijat obdobný systém třídění knih. Tento systém řešil také přiřazování signatur. Způsob třídění byl podobný i v jiných řádech a v našich podmínkách se s ním setkáváme třeba u františkánů. Celý knižní fond byl dělen podle oborů do 21 až 23 skupin. Každá skupina pak byla reprezentována jedním písmenem abecedy. Vzhledem k tomu, že pravidla na území provincie nebyla sjednocena, byly jednotlivé skupiny knih v rámci samostatných knihoven konventů uváděny různými písmeny. Pravidla se shodovala alespoň na umístění Bible pod „A“. Následně písmeno „B“ bylo zastoupeno výklady Bible nebo spisy církevních otců. Arabské číslo za písmeny značilo pořadí, ve kterém byly knihy ukládány.

Na provinční kapitule v Olomouci v roce 1737 byla vyhlášena statuta, která měla zajistit lepší způsob kontroly nad knihami. Uložení knih do té doby nepodléhalo přísnějším pravidlům. Knihy se totiž často nacházely také v prostorách klášterů mimo prostory určené ke shromažďování knihovních celků. Některé tituly tak nebylo možné dohledat. Přesun knih z prostor knihoven se stal závislý na svolení představeného kláštera. Pověřený knihovník či přímo kvardián měl na starost také základní evidenci výpůjček knih.

Součástí dochovaného katalogu kapucínské knihovny na Hradčanech v Praze z roku

⁴⁰ BAJGER, *Česká františkánská knižní kultura: knihovny minoritů, františkánů a kapucínů v průběhu staletí*, s. 151–156.

1782 jsou v úvodu zmíněná doporučení pro knihovníka, jak postupovat v katalogizaci knihovny.

1. Všechny knihy v knihovně jsou uspořádány podle záznamů v katalogu, podle své třídy a čísla.
2. V katalogu ať je jasně a srozumitelně uveden autor, název, místo a rok, kdy byla kniha vydána.
3. V závěru mají být tři rejstříky.
 - I. Autorský podle křestního jména (neboť mnozí autoři příjmení nemají).
 - II. Autorský podle příjmení.
 - III. Věcný rejstřík podle jednotlivých hesel.
4. Přírůstky ať jsou připisovány na konec a rejstříky doplňovány, aby nevznikl chaos.
5. U knih, které jsou uloženy v celách, ať je to řádně poznamenáno v katalogu, aby je knihovník mohl snadno nalézt. Dále pro každou celu, kde jsou knihy, má být na samostatném listě jejich seznam, aby byl přehled a mohly být snadno přemístovány z místnosti do místnosti.⁴¹

Pravidla uvedená v katalogu z roku 1782 byla do praxe uváděna zcela sporadicky. Údaje o jednotlivých titulech se v katalogích nacházejí nekompletní a rejstříky jsou výjimkou. Někteří z členů řádu, kterým byly knihovny svěřeny, se na systému třídění aktivně podíleli a snažili se o jeho vylepšování. Jejich působnost se rozšířila i do dalších konventů provincie. V polovině 19. století se podrobněji sepsání katalogizačních pravidel věnoval Albín Ehrlich (1820–1886). Jeho instrukce měly být k dispozici ve všech knihovnách kapucínského řádu. Současně působil jako knihovník v provinční knihovně na Hradčanech Gotthard Tesař (1801–1880). Zdokonalil systém řazení signatur, který již nepodléhal oborovému členění. Princip skládání signatur byl založen na kombinaci písmen, římských a arabských čísel a podrobněji evidoval umístění ve skříních, policích a počet svazků na jednotlivých policích.

Skutečná podoba kapucínských knihoven byla velmi prostá. Většinou se jednalo o běžné cely v kláštorech, které byly vyhrazeny jako knihovny pro uložení knižního fondu. Dodatečná řešení byla zcela závislá na růstu a velikosti jednotlivých klášterních knihoven.

⁴¹ BAJGER, *Česká františkánská knižní kultura: knihovny minoritů, františkánů a kapucínů v průběhu staletí*, s. 157.

V některých kláštorech byly vyhrazené prostory pro knihovny již součástí stavebních plánů. Knihovnám v největších kláštorech na našem území byly věnovány kvůli rozsáhlým sbírkám samostatné stavby. Jednalo se o knihovny v kláštorech na Hradčanech, v Brně, Olomouci a Znojmě.⁴²

⁴² BAJGER, *Česká františkánská knižní kultura: knihovny minoritů, františkánů a kapucínů v průběhu staletí*, s. 156–160.

3 Kapucínský klášter v Sušici

Kapucínský klášter s kostelem sv. Felixe z Cantalice se nachází na pravém břehu řeky Otavy na horním předměstí. V utrakvistickém městě Sušici se snaha o vybudování nového kláštera stala projevem rekatolizace po třicetileté válce. O zřízení nového kláštera se zasloužil sušický děkan Šebestián Zbraslavský. Zájem o tuto záležitost projevil rovněž Jindřich Libštejnský z Kolowrat, majitel žichovického panství a nejvyšší zemský sudí, společně se svým synem. Návrh byl přednesen na provinční kapitule kapucínského řádu v Linci 6. září 1641.

Souhlas byl schválen 9. října 1643 císařem Ferdinandem III. Pro nový klášter byla zakoupena děkanská zahrada, pole patřící k místnímu špitálu a pět předměstských domů, které prozatímně sloužily kapucínům k obývání. Slavnost položení základního kamene připadla na 17. září 1651. Slavnostní akt pořádal hrabě Jan Antonín Losy z Losinthálu a dále se ho zúčastnil kardinál a pražský arcibiskup Arnošt hrabě z Harrachu. Pamětní medaile vyražená k této příležitosti je dnes uložena v Národním muzeu. Klášterní kostel, zasvěcený sv. Felixovi z Cantalice byl slavnostně posvěcen Arnoštem z Harrachu 24. října 1655.⁴³

V počátcích byl konvent obýván 14–20 řeholníky českého i zahraničního původu. Řadil se tak ke středně velkým kapucínským klášterům na území Čech. Roku 1661 v klášteře žilo dvanáct členů domácího původu, tři bavorského, jeden italského a jeden belgického.⁴⁴ V roce 1673 zde žilo 18 řeholníků a byl tak čtvrtým největším z celkových jedenácti konventů.⁴⁵

Členové řádu byli společensky velmi aktivní. Díky dobrým vztahům zahrnovala okolní šlechta klášter i do svých testamentárních odkazů. Kapucínský řád přijímal i další dary. Jindřich Michael Hýzrle z Chodů, majitel záměčku ve Lčovicích na Prachaticku věnoval klášteru v roce 1649 zázračný obraz Panny Marie Bolestné⁴⁶. Sláva obrazu dala základ tradičním poutím.

Kapucínský klášter v Sušici během své dlouhé historie zažil i řadu tragických událostí. 15. července roku 1707 postihl Sušici obrovský požár. Oheň zasáhl velkou část města a zničil budovy radnice, děkanství, děkanský chrám sv. Václava a kostel Nanebevzetí Panny Marie.

⁴³ LHOTÁK, Jan, Jaroslav PACHNER a Vladislav RAZÍM. *Památky města Sušice*. Sušice: Město Sušice, 2012, s. 383–384.

⁴⁴ JANÁK, *Kapucínský klášter v Sušici: Krátká historie o jeho počátcích, významu a klášterní knihovně*, s. 28.

⁴⁵ RABAS, *Řád kapucínský a jeho působení v Čechách v 17. století*, roč. 1936, s. 340.

⁴⁶ ROYT, Jan. *Panna Maria Bolestná v Sušici*. Sušice: Provincie kapucínů v ČR, 1999, s. 11–13. Dle osobního svědectví, které Jindřich Michael Hýzrle z Chodů uvedl, měl obraz ronit krvavé slzy.

Klášter byl jako zázrakem ušetřen.⁴⁷ Negativně se na životě členů kapucínského řádu podepsaly i josefínské reformy. Alespoň částečně byl klášter chráněn před sekularizačními opatřeními císaře Josefa II. díky pastorační činnosti. Přesto byl po roce 1800 počet bratří snížen zhruba o polovinu. V polovině 19. století měla sušická klášterní komunita pouze čtyři členy.⁴⁸ Během napoleonských válek byly z klášterního kostela ukradeny cenné bohoslužebné zlaté a stříbrné předměty. Teprve v roce 1816 byla zakoupena zpět zlacená monstrance, na jejíž pořízení byla uspořádána veřejná sbírka.

Nejhůře se na fyzickém stavu kláštera i na osudech v něm žijících řeholníků podepsal komunistický režim. Po jeho nastolení klášter čekala postupná likvidace. Ve dnech 30. dubna až 8. května 1949 byla ještě uspořádána oslava 300 let od daru zázračného obrazu Panny Marie Bolestné za účasti českobudějovického biskupa Josefa Hlouchy. Dne 31. prosince téhož roku byl v kapli sv. Kříže cíleně založen požár s úmyslem devastace celého kostela.

Rok 1950 se stal pro sušický klášter podobně jako mnohé další kláštery likvidačním. Zbývající tři řeholníci, kteří v klášteře do té doby stále působili, byli donuceni k odchodu do internace v Broumově. Budovy konventu a přilehlé pozemky byly oceněny na 900 000 Kč. Klášterní zahrada byla 17. července 1950 převzata pod správu MNV, klášterní archiv začal od srpna spravovat Státní archiv v Plasích a v listopadu byla odvezena klášterní knihovna. Klášterní inventář se rozdělil mezi sběrné středisko v Kadani a armádu.

Pro využití budov kapucínského konventu byla zvažována mnohá řešení. Jednou z možností bylo zřízení internátu pro zaměstnance sirkařských závodů SOLO. Další variantou bylo zbudování depozitáře okresního archivu. Nic z toho nebylo realizováno a objekt kláštera od října začal sloužit činnosti Vojenské ubytovací a stavební správě se sídlem v Plzni. Kostel spadl do péče sušického děkanského úřadu.

Teprve 21. ledna 1960 bylo Náboženskou maticí v Praze, která majetek kláštera spravovala, potvrzeno, že s účinností od 17. října 1958 byl kostel sv. Felixe z Cantalice převeden do majetku sušické římskokatolické farnosti a klášter do majetku ministerstva obrany. Do té doby veškerý majetek patřil fakticky kapucínskému řádu.

Tato změna zahájila proces devastačních zásahů do komplexu kláštera. Vše souviselo s optimalizací vedení státní silnice II/169. Kostel byl i nadále využíván k církevním účelům, každý první pátek v měsíci se tu celebroidly mše.

⁴⁷ JANÁK, *Kapucínský klášter v Sušici: Krátká historie o jeho počátcích, významu a klášterní knihovně*, s. 30.

⁴⁸ GABRIEL, Josef Ambrož. *Královské město Sušice a jeho okolí, aneb, Popis všech v okrese Sušickém ležících měst, městeček, vesnic, samot, kostelů, hradů a tvrzí, všech zemských panství a statků*. Praha, 1868, s. 92.

V létě 1984 získala fasáda kostela dnešní podobu. Vnější průčelí kostela bylo vymalováno růžovou barvou. V roce 1986 zaplnila prázdnou niku v průčelí kostela, kde býval obraz sv. Felixe, mozaika milostného obrazu Panny Marie Bolestné vyhotovená na zakázku pracovníky Uměleckých řemesel Praha. Veškeré náklady hradil proslulý sušický léčitel P. František Ferda.

Kapucínskému řádu byl klášter protokolárně navrácen 18. června 1992. Vzhledem k velmi špatnému fyzickému stavu objektů byly nezbytné mnohé úpravy a řeholníci pokračují svépomocí v rekonstrukci objektů kláštera a kostela dodnes. Činnost řádu v sušickém kapucínském klášteře byla obnovena 15. srpna 1993.⁴⁹ V té době měl klášter pouze tři členy. Byli to dva kněží, bratři Bonfil a Norbert, a jeden laik. Správu kláštera a kostela měla na starosti hospodyně bratra Norberta, paní Anna Pavlíková. Působení kapucínů v sušickém klášteře bylo ukončeno po smrti bratra Norberta na konci roku 2001. Následujícího roku bylo ostatními bratry kapucíny vyjádřeno přání zachovat i nadále v Sušici kapucínskou komunitu. Ta zde opět působí od roku 2007 po rozhodnutí mimořádné kapituly, kdy také došlo ke zrušení komunity v Újezdě. Dnes žijí v Sušici bratři Serafín, Romuald, Vianney a Dominik. Sušický klášter je v současné době jedním z pěti fungujících konventů české provincie.⁵⁰

⁴⁹ LHOTÁK, *Památky města Sušice*, s. 384–389.

⁵⁰ *Provincie kapucínů v České republice* [online]. 2015 [cit. 2015-04-08]. Dostupné z: <http://www.kapucini.cz/>

4 Knihovna kapucínského kláštera v Sušici

„Širší veřejnosti sotva jest známo, že sušický kapucínský klášter má velmi pěknou knihovnu.“

Toto tvrzení, které uvádí Antonín Janák ve své studii, je plně platné i v dnešní době. Knihovně sušického kapucínského kláštera bylo dosud skutečně věnováno velmi málo pozornosti. Zakládání knihoven v kláštrech patřilo k tradici kapucínského řádu. Knihy tak mohly sloužit řeholníkům v jejich životním poslání. Dnes má knihovna sušického konventu dochovaný hodnotný fond, který obsahuje kromě prvotisků i velké množství knih z 16. a 17. století.

4.1 Historie

Základ knihovně v sušickém klášteře byl dán v několika desetiletích po založení konventu. O rozšiřování knižního fondu se postaraly četné dary nebo odkazy místního duchovenstva. Příležitostně přispívali i šlechtici s vazbami na nejbližší okolí Sušice.

O minulém životě knih a knihovnách sušických vzdělanců z přelomu 16. a 17. století vypovídají vlastnické přípisky, které se v knihách nacházejí. Knihy mapují cestu z vlastnictví vzdělaných sušických měšťanů, učitelů či mistrů graduovaných na pražském vysokém učení až do rukou sušických děkanů. Zásluhou jejich darů nebo pozůstalostních odkazů se knihy posléze dostaly do sušické klášterní bibliotéky. Ve fondu nalézáme exlibris všech městských děkanů pobělohorského období 17. století.⁵¹

Tyto dochované knižní památky mohou být vodítkem k podrobnějšímu náhledu do čtenářských zájmů sušických osobností a dále mnohé napoví o jejich kulturním rozhledu. Vhledem k historickým událostem, které zasáhly nejen do života kláštera, ale také se podepsaly na stavu klášterní bibliotéky, se dnes dovídáme o starším knihovním jádře pouze z dochovaných inventářů, katalogu ze třetí čtvrtiny 19. století a studie věnované kapucínskému klášteři v Sušici z první poloviny 20. století.

Z průzkumu dochovaných inventářů vyplývá, že se knihovna nalézala v prvním patře konventu a to od 19. století až do zrušení konventu v roce 1950. Byla uložena v jedné z cel společně s dalšími cennostmi. Knihám bylo vyhrazeno pět skříní. V úvahu přichází i další prostory, ve kterých knihy byly skladovány. Tato skutečnost vychází z inventárních záznamů,

⁵¹ JANÁK, *Kapucínský klášter v Sušici: Krátká historie o jeho počátcích, významu a klášterní knihovně*, s. 32.

kde se píše pouze o „několika stech starých knihách“. Ve zmíněné místnosti, která byla vedena jako knihovna, se dále nacházela socha Panny Marie a dále čtyři zavěšené obrazy. Na nich byli vyobrazeni císaři, česká knížata a hrabata, evropští panovníci, zkáza sochy obra ve snu krále Nabuchodonosora a vyobrazení papežů.⁵²

Způsob uložení knih v kapucínském klášteře dokládá i dochovaná skříň s malovanými dveřmi. Zde jsou znázorněni duchovní při studiu společně s několika knižními svazky. Knihy jsou vyobrazeny s tradičními šedými hřbety, na nichž jsou uvedeny zkrácené tituly.⁵³

V porovnání s dalšími kapucínskými klášterními knihovnami je ta sušická považována za středně velkou. Obsahově se nijak zásadně neliší od složení ostatních klášterních knihoven podobného rozsahu. Svůj význam však nabývá z hlediska možnosti podrobnějšího průzkumu čtenářských zájmů a úrovně vzdělanosti v poměrně malém a od centra provincie odlehlem městě Sušici.

Ačkoli se jednalo o klášterní knihovnu a přístup osobám mimo konvent nebyl povolen, či byl podřízen přísným pravidlům a zároveň svolení kvardiána, měli obyvatelé města možnost se s obsahem knih seznámit. Vedle náboženské tematiky využívali kapucíni ve svých kázáních i četné poznatky z české historie i z církevních dějin. Nepřímo se tak důležité informace, které přispívaly k rozšíření kulturního obzoru, dostaly i do širšího styku s obyvateli města.

Dle předběžného průzkumu je pro sušickou kapucínskou knihovnu charakteristické bohaté zastoupení kazatelských knih, které vystihují poslání řádu. Dále je součástí fondu množství knih věnující se tématům z českých dějin. Ostatně vlastnictví dějepisných děl bylo pro církevní řády zcela běžné. Ve fondu je s ohledem na původ kapucínského řádu začleněno také několik zajímavých děl románské literatury. Sušická bibliotéka postrádá téměř zcela literaturu z oborů přírodních věd a matematiky. Tyto obory nacházíme častěji například v jezuitských knihovnách. České a německé jazykové příručky z 18. a 19. století byly nezbytné nejen kvůli možným kontaktům s německou stranou, ale rovněž kvůli politické situaci v českých zemích. Obsahová skladba sušické knihovny vyznačuje vyšším počtem antické a humanistické literatury, což může poukazovat nejen na úroveň duchovního života, ale také na čtenářské zájmy v 16. a 17. století.⁵⁴

⁵² Inventáře z let 1811, 1827, 1850, 1853, 1884, 1923. NA, ŘK, inv. č. 541; č. k. 429; Datace 1791–1850.

⁵³ ROYT, *Panna Maria Bolestná v Sušici*, s. 9.

⁵⁴ BOK, *Knihovna kapucínů v Sušici jako knihovna mezinárodního církevního řádu v českém venkovském městě*, s. 233–235.

4.2 Knižní fond a jeho zpracování

Vzácným dokladem o stavu klášterní knihovny ve druhé polovině 19. století je rukopisný katalog pořízený členem kapucínského řádu Gotthardem Tesařem. Osobnost Gottharda Tesaře zasáhla do života několika kapucínských konventů a zásadně se podílela i na reformě evidence kapucínských knihovních fondů.

Gotthard Antonín Tesař se narodil 7. června 1801 v Rožmitálu. Do znojemského noviciátu vstoupil 9. listopadu 1833. Doživotní sliby složil 23. srpna 1840 a kněžské svěcení podstoupil následujícího roku 1. srpna 1841. Od poloviny 19. století jsou jeho stopy patrné v centru provincie v Praze na Hradčanech. Zde se ujal povinností knihovníka a zabýval se správou provinční bibliotéky. Během svého života působil v několika řádových knihovnách české provincie. Inovoval pravidla pro evidenci knih v knihovnách a je současně autorem několika knihovních katalogů. Svou prací přispěl nejen k alespoň částečné inventarizaci kapucínských fondů ve své době, ale především k přehlednější orientaci v těchto zkatalogizovaných sbírkách. Dochovaný inventář ze sušické knihovny potvrzuje vynikající formální pečlivost, se kterou Tesař inventář zpracovával.

Jako knihovník v provinční bibliotéce v Praze na Hradčanech zkatalogizoval celý knihovní fond v letech 1855–1857. Výsledkem byl dvousvazkový katalog, který je dnes uložen rovněž v provinční knihovně u Panny Marie Andělské na Hradčanech. Při své práci vycházel ze snah svých předchůdců. Evidované údaje jednotlivých knih rozšířil o záznam formátu knihy a paginaci. V roce 1855 byl tak hotov nový oborově řazený katalog a v následujících letech byly vypracovány názvové a jmenné rejstříky. Roku 1858 byl dodatečně vyhotoven ještě opis celého inventáře.

Roku 1860 zaznamenáváme činnost Gottharda Tesaře také v kapucínském klášteře v Sušici. O jeho vazbách k sušickému klášteři napovídají nejen vlastnické přípisky v knihách klášterní bibliotéky, ale především několik inventářů zachycujících různé dary či stav knihovního fondu ve třetí čtvrtině 19. století.

4.2.1 Katalog Gottharda Tesaře

Gotthard Tesař vypracoval svůj katalog v letech 1875–1876 jako člen sušického konventu a knihovník řádové bibliotéky. Katalog je dnes součástí knižního celku deponovaného v Muzeu Šumavy v Sušici.

Rukopisný katalog je nejstarším z dochovaných inventářů, které zachycují rozsah kapucínské klášterní knihovny v Sušici. Inventář vznikl v období od 24. srpna 1875 do 22. května 1876. Formální stránka katalogu poukazuje na preciznost zpracovatele a nabízí jasnou a přehlednou orientaci v jednotlivých oddílech. Evidováno je více než 3000 svazků, bohužel však s největší pravděpodobností nebyly zahrnuty do evidence všechny knihy nacházející se v té době v klášteře.

Způsob zpracování sušického katalogu vycházel z praxe tvorby pražských inventářů. Sepsání nového inventáře jednoznačně muselo ovlivnit i uspořádání knih v knihovně. Systém řazení knih je v katalogu podrobně zaznamenán. Knižní sbírka byla rozčleněna do 22 tematických skupin a každé z nich bylo přiřazeno písmeno abecedy. Nová evidence se zřejmě promítla i do jednotné úpravy hřbetu každého svazku. Přiřazování písmen k tematickým skupinám bylo vedeno dle doporučujících provinčních pravidel, záleželo však i na zvážení knihovníka, který daný fond zpracovával. Autor blíže nevysvětluje způsob přiřazování písmen abecedy ani názvy jednotlivých tematických skupin. Knihy tak získaly zcela nové signatury. Společně s písmenem uváděla signatura označení police ve skříni a pořadí každého svazku na polici.

Katalog zachycuje převážně historické jádro původní kapucínské knihovny v Sušici. Právě proto je dnes velmi cenným exemplářem. Eviduje množství vzácných starých tisků, které jsou dnes již ztraceny. Dává nám tak možnost nahlédnout do obsahu klášterní bibliotéky v 19. století. Otevírá se i příležitost zmapovat ztráty utržené během historických událostí, které citelně zasáhly do dějin sušického kláštera a ovlivnily nynější rozsah kapucínské knihovny.

Soupis je psaný německy, což vzhledem k době jeho vzniku není ničím neobvyklým a zcela to odpovídá dobovým zvyklostem. Katalog zprostředkovává obraz středně velké klášterní knihovny, jejíž obsahové složení poukazuje na velmi dobrou úroveň. Předběžné zmapování fondu a současný fyzický stav knih vypovídá o zřejmém čtenářském zájmu, který byl bibliotéce věnován.

S ohledem na historický vývoj kapucínské klášterní knihovny a jeho zachování, včetně nešetřného zacházení s celým fondem v padesátých letech 20. století, lze považovat uchování katalogu do dnešní doby za velké štěstí. Přestože pro podrobnější studium knižní kultury v Sušici je tento dochovaný svazek exemplářem jednoznačně významným, nebyla mu věnována odpovídající péče, jakou by si taková památka zasloužila. Skladování v nevhodných podmínkách a vlhké klášterní zdivo se značně podepsalo na fyzickém stavu katalogu. Původní polokožená vazba s překryvem z barevného tragantového papíru je značně

poškozena. Zadní deska z poloviny chybí a listy jsou zasaženy plísní. Na přední desce zůstal zachován štítek ve tvaru erbu, ale původní text již není čitelný. Inkoust na něm zcela vybledl. Text uvnitř katalogu zůstal velmi dobře zachován a záznamy nebyly vnějšími vlivy nijak výrazně zasaženy. Informační hodnota tak zůstává.

Nejhůře se zřejmě na stavu katalogu podepsaly špatné podmínky provizorního uskladnění v přízemí kláštera během vyklízení budov konventu v padesátých letech 20. století. Z dochovaných zpráv vyplývá, že při přesunu knih nebyl žádný inventář nalezen. Měl být proto vytvořen prozatímní soupis, který by sloužil alespoň k základní evidenci během řízení o přesunu knihovny z prostor kláštera. Tesařův katalog tak zůstal dočasně „uschován“ mezi ostatními svazky.

Formálně je inventář rozčleněn na několik oddílů. Větší zpracovaný celek tvoří jádro katalogu a mapuje fond klášterní knihovny v roce 1875. Uvedeno je 2 490 svazků knih. S největší pravděpodobností Gotthard Tesař nezapsal všechny knihy, které se v době vzniku katalogu nacházely v prostorách konventu. Často se některá díla nacházela mimo prostory určené pro knihovnu, knihy mohly být také vypůjčené, či se inventarizaci vyhnuly z dalších důvodů. Jednou z možností mohlo být i to, že se knihy do kláštera dostaly až po vypracování inventáře. Lze tak soudit podle dochovaných knih, které jsou datovány svým vznikem do období 17. a 18. století, ale v katalogu bychom je nenašli zanesené. Všechna díla nejsou v katalogu uvedena také z důvodu, že Gotthard Tesař neevidoval všechny přírůzky. Ve skutečnosti tak samozřejmě počet titulů byl vyšší, než je počet zaznamenaných svazků. Druhá výrazně menší část katalogu zaznamenává štědrý dar rejštejnského děkana a kašperskohorského vikáře, P. Františka Trachty. Z pozdější doby se v katalogu nachází rukopisná poznámka o dalších asi 300 svazcích.

Katalog obsahuje celkem 364 stran a vznikl v období od 24. srpna 1875 do 22. května 1876. Z formální stránky, jak už bylo uvedeno, je katalog mimořádně pečlivě zpracován. Katalog eviduje název díla, jméno autora, místo a rok vydání knihy a dále lokační údaje. Součástí katalogu jsou i rejstříky, které usnadňují vyhledávání a orientaci ve fondu. Celkem je tak inventář rozčleněn na pět oddílů. Rukopis Gottharda Tesaře je velmi pěkně čitelný a i v dalších pramenech je jeho písmo snadno identifikovatelné.

Katalog je psaný v němčině. V závislosti na jazycích evidovaných titulů se v katalogu objevují i další jazyky. Zejména pak latina, francouzština, italština, španělština a příležitostně český jazyk. Střídají se v něm různé druhy písem. Převažuje německá obdoba novogotického kurzivního písma, tzv. kurent. V katalogu se střídají dva typy písma. Německé texty jsou

psány kurentem. Latina, čeština, francouzština, italština a španělština jsou psány humanistickým písmem.

Původně čisté listy si Gotthard Tesař přizpůsobil podle své metody zpracování knihovního fondu a předkreslil si na ně tabulku, do které jednotlivé exempláře evidoval. Rozměry tabulky se v rozsahu celého katalogu mění v závislosti na potřebách při zpracování každého evidenčního oddílu. Na horním okraji stran katalogu je uvedeno přesné datum, kdy byla daná strana zpracovávána. Tato informace nabízí zajímavý pohled na rychlost zpracování takového katalogu a podrobně mapuje celý proces, během kterého knihovník knižní fond zaznamenal.

První oddíl je věnován tematickému rozdělení knih do 22 skupin. Každá skupina je označena v záhlaví katalogu písmenem abecedy. Písmena jsou řazena abecedně od A do Y. Přiřazování písmen bylo zcela na uvážení knihovníka. Většinou se přikláněli ke zvyklostem z jiných klášterních biblioték. Proto se v knihovnách různých konventů toto dělení může lišit. Pod písmeno „A“ byly zpravidla zařazovány Bible. V případě sušické kapucínské knihovny není způsob volby při dělení nijak podrobněji rozepisován.

Tento první evidenční oddíl katalogu se nachází v rozsahu stran 1–159 a byl zpracováván od 24. srpna 1875. Jedná se o nejrozsáhlejší oddíl, který se v katalogu nachází. Autor zde zaznamenává vždy signaturu příslušného svazku, dále je evidován formát knihy, její název a jméno autora. Následuje místo a rok vydání. Dále je uvedeno přesné uložení knih, tedy označení regálu, police a pořadí svazku na polici. Názvy knih jsou uváděny ve zkrácených podobách. Volba zkráceného titulu byla zřejmě nutná z důvodu úspory místa pro další zápisy a zvyšovala rychlost zpracování. Na konci tohoto oddílu je uvedeno celkové shrnutí v přehledné tabulce.⁵⁵ Pro přehlednost jsou na dalších stranách vypsány samostatně jazykově české knihy a rukopisy.

Ve druhém oddílu se nachází jmenný rejstřík, který je opět řazen abecedně. Tento oddíl je evidován v rozsahu stran 173–203 a byl zpracováván od 28. října 1875. Rejstřík uvádí jména autorů knih počínaje příjmením. Pouze v případě, že autor běžně příjmení nepoužíval, je evidován pod křestním jménem. Dále je v katalogu společně se jmény uvedena signatura. Poté následuje odkaz na stránky předchozího oddílu, na které se jména autorů společně s názvy děl již objevily. Tento způsob a praktické užití odkazového aparátu byl velmi užitečnou pomůckou při orientaci v katalogu.

⁵⁵ Viz Příloha č. 2. V originální tabulce je rukopisná poznámka „V muzeu 1963 – 1506 svazků“.

Třetí oddíl katalogu je chronologickým rejstříkem. Jedná se o přehlednou tabulku, která mapuje knihy podle jejich data vydání. Tato část je zanesena na stranách 204–215 a byla zpracovávána od 7. listopadu 1875. Je zde uveden rok vydání a signatury svazků, které spadají do příslušného ročníku. Evidence je vedena ve třech sloupcích na každé straně katalogu. Vzhledem k převážně číselné povaze záznamů je inventarizace, i přes tento počet sloupců, stále dostatečně přehledná.

Čtvrtým oddílem je abecední rejstřík titulů knih. Tato část shrnuje dosavadní záznamy a umožňuje vyhledávání podle abecedně řazeného seznamu všech evidovaných knih. Je tedy možné velmi rychle nalézt konkrétní podrobný záznam pouze na základě znalosti určitého titulu. Společně s názvy děl jsou uváděna i jména autorů, pokud jsou známa. Následuje opět signatura a číslo strany katalogu z prvního oddílu, které odkazuje na příslušné a již zaevidované dílo. Tento oddíl se nachází v rozsahu stran 216–340. Zápis byl prováděn od 12. listopadu 1875.

V posledním pátém oddílu je zaznamenán knižní dar rejštejnského děkana a kašperskohorského vikáře Františka Trachty (1796–1869). Jedná se o poměrně rozsáhlý knižní odkaz, který si zřejmě zasloužil být zaevidován v katalogu samostatně. Soubor obsahuje 450 svazků knih. Tento celek byl zanesen v období 15. až 22. května 1876. V katalogu se nachází v rozsahu stran 341–363. V záhlaví na straně 341 s uvádí „*R[everendiss]imus p[ater] Franc[iscus] Trachta, decan[us], p[arochus] emer[itus] Unterreichenstein[ensis], vicar[ius] for[ensis] Bergreichenstein[ensis] emer[itus] donavit hos sequentes 450 libros.*“. Na straně 364 je rukopisná poznámka o dalších soupisech tohoto daru. Tato poznámka byla vodítkem k nalezení dalších dochovaných soupisů.

Okolo roku 1843 byl František Trachta duchovním správcem v Hartmanicích. V tuto dobu se také ucházel o děkanství v Sušici, ale sušickým děkanem se nikdy nestal.⁵⁶ V letech okolo roku 1860 působil jako rejštejnský děkan a biskupský vikář v Kašperských Horách. Tehdy poprvé věnoval štědrý knižní dar sušickému kapucínskému klášteru. Kolem roku 1860 věnoval celkem 323 svazků knih. Tento soubor o čtyři roky později ještě výrazně rozšířil. Roku 1864 vzrostl počet věnovaných svazků na 415 knih. Knihy převzal a zaevidoval Gotthard Tesař. Roku 1866 již jako děkan v Kašperských Horách obdaroval František Trachta knihovnu kapucínskému klášteru u Panny Marie Andělské v Praze na Hradčanech. Kapucínská

⁵⁶ BARTOŠOVÁ, Jana. Památnosti královského města Sušice. *Rodopisná revue on-line* [online]. 2010, roč. 12, č. 3–4, s. 12. [cit. 2015-04-08]. Dostupné z: http://rodopisna-revue-online.tode.cz/3-10_soubory/07_bartosova-10-13.pdf

knihovna na Hradčanech získala do svého fondu 105 knih.⁵⁷ František Trachta svůj dar sušickému klášteru ještě obohatil svým testamentárním odkazem. V tom bylo sušické kapucínské knihovně připsáno dalších 35 knih. V roce 1873 byl počet svazků věnovaných sušické klášterní knihovně dorovnán na konečný počet 450 knih.

Dobrodílec František Trachta projevil svou přízeň kapucínskému řádu velmi štědře. Věnoval dohromady 555 svazků knih. Všechny jeho postupně učiněné dary zaznamenal Gotthard Tesař. Soupisy jsou pořízené v několika opisech. Dochované zápisy je možné nalézt ve Státním oblastním archivu v Plzni a v Národním archivu v Praze.⁵⁸

Ve Státním okresním archivu v Klatovech je uložen pozůstalostní spis Františka Trachty, jehož součástí je rukopisný testament pořízený 30. ledna 1868.⁵⁹ V závěti jsou zmíněny běžné účetní záležitosti, dále je uvedeno, jak má být naloženo s oblečením či nábytkem. Je zde také zmínka o knihách, které již byly klášteru věnovány.

4.2.2 Soupisy z 20. století

Ze zpráv o přesunu kapucínské knihovny do Muzea Šumavy v Sušici z roku 1950 vyčteme, že pokud by nebyl nalezen inventář pocházející z kláštera, musí být sepsán nový.⁶⁰ Mělo se tak stát do konce roku 1951. Kdy došlo k nalezení původního katalogu a vyhotovení nového inventáře, není jasné.

V Muzeu Šumavy v Sušici byl nalezen nedatovaný soupis kapucínských knih, který odpovídá zmíněnému dodatečně požadovanému inventáři. Soupis zaznamenává 1 813 položek. Evidovány jsou původní signatury kapucínského fondu, autor, název knihy, místo a rok vydání. Podle stylu zápisu signatur a jejich posloupnosti můžeme usuzovat, že inventář byl sepsán na základě náhodného výběru knih. Tato skutečnost by potvrzovala informace o prvotním uložení knih na hromadách, které nepodléhalo nějakému řádnému uspořádání. Z tohoto soupisů je dále patrné, že při nějaké další kontrole v něm byly zjištěny chyby a duplikáty. Obsahuje tak mnoho škrtnů a doplňujících poznámek.

Dále můžeme o tomto soupise uvést, že rukopis se velmi nápadně shoduje s písmem tehdejší muzejní knihovnice Libuše Polákové (nar. 1924). Ta do muzea nastoupila v roce

⁵⁷ BAJGER, *Česká františkánská knižní kultura: knihovny minoritů, františkánů a kapucínů v průběhu staletí*, s. 527.

⁵⁸ Státní oblastní archiv v Plzni. Fond: Kapucíni Sušice. Inv. č. 26, 27, 28, 34. Národní archiv. Fond: Řádový archiv kapucínů 16.–20. stol. (ŘK). Inv. č. 110.

⁵⁹ Státní okresní archiv Klatovy. Fond: Okresní soud Sušice, /1836/1850 – 1897. Pozůstalostní spisy, k. 334.

⁶⁰ Zápis o převzetí knihovny. Sepsáno dne 1. listopadu 1950.

1951. Pokud byl ale i zmíněný inventář sepsán ještě tohoto roku, není potvrzeno. V osobním svědectví Libuše Poláková popisuje tehdejší situaci v muzeu a zmiňuje i vyprávění ředitele muzea Rudolfa Kůse o osudu kapucínské knihovny v Sušici.⁶¹ „V klášteře byly knihy v přízemní místnosti, v níž se prolomil strop. Z místnosti nad ní se vysypaly pytle se sypkým vápnem. Rudolf Kůs zorganizoval akci, kdy se knihy nakládaly vidlemi do nákladního vozu. Poté se odvezly do muzea, kde více než rok ležely na hromadě v prostorách dnešní expozice sirkařství“.

Dále se nachází v muzeu přírůstkový seznam knih ze sedmdesátých let 20. století. V něm jsou knihám z kapucínské knihovny přiřazeny již nové signatury a přírůstková čísla. Přehlednost evidence se značně zkomplikovala tím, že knihy byly zapisovány společně s knihami patřícími do muzejního fondu. Odlišujícím prvkem je pouze oddělení barevnou linkou a poznámkou, že v daném úseku se jedná o knihy ze „sbírky z dřívějších let“.

Během 20. století tak nedošlo k řádnému zpracování jediného celistvého a přehledného soupisu kapucínské knihovny. Knihy byly pouze v rámci elektronické evidence lístkového katalogu muzejní knihovny zaneseny do elektronického katalogu. Kvůli množství chyb vzniklých při zpracování je vyhledávání v elektronickém katalogu značně komplikované.

4.2.3 Soupis z r. 2003 (součást předávacího protokolu)

V případě soupisu z roku 2003, který se stal součástí předávacího protokolu, se dá již hovořit o kvalitně zpracovaném inventáři. Přestože se v něm nachází několik chyb, které byly zjištěny při průzkumu fondu, jedná se o velmi užitečnou pomůcku při orientaci ve fondu. Není však jasné, na základě kterého z předchozích inventářů byl tento soupis pořízen.

Tento katalog je dostupný v elektronické podobě v Provinční knihovně Provincie kapucínů v ČR v Praze na Hradčanech. Jedná se o základní evidenci údajů potřebných k vyhledání jednotlivých exemplářů. Soupis obsahuje zkrácený titul knihy, jméno autora, místo vydání, jméno nakladatele, rok vydání, původní a později přidělené signatury, přírůstková čísla a poznámky. Celkově inventář obsahuje 1 677 položek. Po provedení průzkumu současného stavu fondu kapucínské knihovny v Sušici nebyly fyzicky dohledány čtyři exempláře. Z toho by jeden měl být zapůjčen do trvalé expozice v Kolinci (**H 102**). V případě dalších tří nenalezených knih se jedná o tisky 18. a 19. století bez původní

⁶¹ Zaznamenáno historikem Muzea Šumavy v Sušici PhDr. Janem Lhotákem dne 24. února a 2. března 2012.

signatury. Naopak bylo nalezeno několik exemplářů, které by podle provenienčních znaků měly být součástí kapucínského fondu, ale zmíněný inventář tyto jednotliviny neviduje.

4.3 Přehled a charakteristika fondu

Rozsah sušické kapucínské knihovny nelze srovnávat s velkými klášterními bibliotékami, přesto se tato knihovna z mnoha hledisek zdá být velmi pozoruhodnou. Bohužel se velké množství knih z původního fondu nedochovalo. Přesto je možné díky dřívější evidenci knih zmínit některé ze zajímavých titulů, které byly nebo stále jsou součástí kapucínského fondu. Vzhledem k pozdějšímu datu založení samotného kláštera, které se datuje do poloviny 17. století, je příjemným překvapením velké množství knih z let předchozích. Jsou to právě prvotisky a staré tisky z 16. a první poloviny 17. století, které obsahují řadu vlastnických přípisů prozrazujících o osudu knih další zajímavosti.

Dle odhadů sušického městského archiváře Antonína Janáka mohla knihovna dosahovat počtu 4 000 až 5 000 svazků.⁶² Tyto údaje jsou založeny na jeho osobním vyhodnocení stavu fondu, které vycházelo z průzkumu Tesařova katalogu a zběžného studia tehdejšího stavu knihovny. K počtu 2 940 knih z Tesařova katalogu muselo být připočteno množství knih získaných po roce 1875.⁶³ Jedná se tedy o pouhý odhad, protože jak Janák uvádí, knihy nebyly srovnány a fond nebyl v aktuálním rozsahu katalogizován.

Vzhledem k tomu, že neznáme konkrétní údaje o rozsahu klášterní knihovny, nejsme schopni hovořit o přesném úbytku. Analýze tak bude podroben současný stav ve srovnání s exempláři evidovanými v katalogu Gottharda Tesaře z 1875–1876.

4.3.1 Prvotisky

Prvotisky neboli inkunábule se nazývají nejstarší knihy vtištěné do roku 1500. Slovo inkunábule se užívá pro označení prvotisků již od 17. století. Vzniklo z latinského *cunabulum*, které znamená kolébku. *In cunabulis*, jsou knihy z doby, kdy byl knihtisk ještě v kolébce. Tiskař byl pokládán za tvůrčího umělce produkujícího svá díla samostatně.⁶⁴

⁶² JANÁK, *Kapucínský klášter v Sušici: Krátká historie o jeho počátcích, významu a klášterní knihovně*, s. 32.

⁶³ Počet 2940 knih je uváděn včetně 450 knih darovaných rejštejským děkanem Františkem Trachtou.

⁶⁴ HORÁK, František. *Česká kniha v minulosti a její výzdoba*. Praha: František Novák, 1948. s. 27.

V sušické kapucínské knihovně nalezneme samostatné exempláře i prvotisky, které jsou součástí konvolutu. Všechny tyto nejstarší knihy jsou tištěné na papíře. Většina prvotisků se do knihovny dostala díky darům.⁶⁵

Z hlediska obsahu je v prvotiskové produkci zastoupena nejčastěji teologická literatura. V sušické knihovně jsou obsažena zvláště kázání a všechny dochované tisky jsou v latinském jazyce.

Z geografického hlediska převažuje produkce německých tiskáren. Dále jsou zastoupeny tiskárny italské a švýcarské. Ve fondu nalezneme i tisk *Soliloquia* nejstaršího jménem známého tiskaře působícího v Čechách Johanna Alacrawa.⁶⁶ Jedná se o dílo vytištěné ve Vimperku v roce 1484.

Seznam dochovaných prvotisků byl sestaven na základě studia současného stavu fondu ve srovnání s evidovanými prvotisky v katalogu Gottharda Tesaře z let 1875–1876 a dále zmíněnými pracemi.

Gotthard Tesař evidoval ve svém katalogu 29 prvotisků.⁶⁷ Bohužel do souhrnu nezapočítal všechny přívazky, proto není znám kompletní tehdejší klášterní obsah fondu z produkce 15. století. Dále byla zohledněna studie Antonína Janáka, ve které zmiňuje 35 prvotisků.⁶⁸ Nakonec byla věnována pozornost práci Miroslava Riedla *Katalog prvotisků jihočeských knihoven*, která eviduje 27 dochovaných prvotisků včetně přívazků. Miroslav Riedl uvádí i soupis ztracených exemplářů.⁶⁹

Níže otištěný soupis, který byl nově zpracován, uvádí zajímavá zjištění. Příjemným překvapením se stalo nalezení svou exemplářů, které byly Miroslavem Riedlem považovány za ztracené.⁷⁰ Součástí dnešní prvotiskové sbírky je i benátský tisk z roku 1475 *Lectura super V libris decretalium*, který patřil do majetku Jindřicha Hýzrleho z Chodů a katalog Gottharda Tesaře jej neeviduje. Rovněž v evidenci Gottharda Tesaře postrádáme dochovaný štrasburský prvotisk z roku 1483 *Biblia latina*.

Dnes je v knihovně 23 datovaných prvotisků včetně přívazků a 7 nedatovaných exemplářů, které by mohly být za prvotisky považovány.

⁶⁵ Viz kapitola *Provenience*.

⁶⁶ VOIT, Petr. *Encyklopedie knihy: starší knihtisk a příbuzné obory mezi polovinou 15. a počátkem 19. století : papír, písmo a písmolijectví, knihtisk a jiné grafické techniky, tiskaři, nakladatelé, knihkupci, ilustrátoři a kartografové, literární typologie, textové a výtvarné prvky knihy, knižní vazba, knižní obchod*. Vyd. 2. Praha: Libri, 2008, s. 46.

⁶⁷ Viz Příloha č. 3.

⁶⁸ Viz Příloha č. 4.

⁶⁹ Viz Příloha č. 5.

⁷⁰ Zvýrazněné prvotisky v přehledu, které považoval Miroslav Riedl za ztracené, byly dohledány.

Dochované prvotisky z fondu kapucínské knihovny v Sušici⁷¹

	Autor	Titul	Místo vydání	Tiskař	Rok vydání	Původní signatura	ISTC
1.	Hieronymus	Epistolae	Venice	Andreas Torresanus	1488	A ₁ 1	ih00170000
2.	Antoninus Florentinus	Summa theologica	Basel	Michael Wenssler	1485	A ₁ 6	ia00874000
3.	Augustinus, Aurelius	Sermones. IV. Sermones in epistolam Johannis. V. Quinquaginta	Basel	Johann Amerbach	1494	A ₁ 13/adl.1	ia01308000
4.		Biblia latina	Strassburg	Johann Grüninger	1483	A ₁ 12 ⁷²	ib00577000
5.	Meffret	Sermones de tempore et de sanctis, sive Hortulus reginae	Basel	Nicolaus Kesler	1483	C 76	im00440000
6.	Petrus de Palude	Sermones Thesauri novi de tempore	Nuremberg	Anton Koberger	1496	C 86	ip00526000
7.	Petrus de Palude	Sermone Thesauri novi de sanctis	Nuremberg	Anton Koberger	1496	C 86/adl.1	ip00517000
8.	Petrus de Palude	Sermones quadragesimales Thesauri novi	Nuremberg	Anton Koberger	1496	C 86/adl.2	ip00507000
9.	Caracciolus, Robertus	Sermones de laudibus sanctorum	Venice	Georgius Arrivabenus	1489	C 238	ic00144000
10.	Petrus Lombardus	Sententiarum libri IV (Comm: Bonaventura). Add: Johannes Beckenlaub: Tabula, Articuli in Anglia et Parisiis condemnati. P. 3	Freiburg im Breisgau	Kilianus Piscator	1493	D 6	ip00487000
11.	Petrus Lombardus	Sententiarum libri IV (Comm: Bonaventura). Add: Johannes Beckenlaub: Tabula, Articuli in Anglia et Parisiis condemnati. P. 4	Freiburg im Breisgau	Kilianus Piscator	1493	D 7	ip00487000
12.		Modus legendi abbreviaturas	Nuremberg	Friedrich Creussner	1482	L 8	im00744000

⁷¹ Záznamy jsou uváděny dle ISTC.

⁷² Není evidováno v katalogu Gottharda Tesaře z let 1875–1876.

13.	Calderinus, Johannes	Concordantia, sive Ambidexterium. Ed: Thomas Dorniberg	Speyer	Peter Drach	1481	L 8/adl.1	ic00045000
14.	Institoris, Henricus Jacobus Sprenger	Malleus maleficarum	Speyer	Peter Drach	ca 1490	L 8/adl.3	ii00164000
15.	Jacobus de Voragine	Tractatus super libros sancti Augustini	Cologne	Bartholomaeus de Unkel	ca 1482	N 15	ij00203000
16.	Augustinus, Aurelius	De moribus ecclesiae catholicae	Cologne	Bartholomaeus de Unkel	ca 1482	N 15/adl.1	ia01296000
17.	Thomas Aquinas	De arte praedicandi	Augsburg	Hermann Kästlin	1482	N 15/adl.2	it00266500
18.	Maneken, Carolus	Formulae epistolarum	Strassburg	Johann Grüninger	1486	N 15/adl.3	im00179000
19.	Augustinus, Aurelius	Soliloquia	Winterberg	Johann Alakraw	1484	O 33	ia01326000
20.	Prosper Aquitanus	De Vita contemplativa. De Vita actuali	Speyer	Peter Drach	1486	O 33/adl.1	ip01022000
21.	Isidorus Hispalensis	De summo bono	Leipzig	Arnoldus de Colonia	ca 1492–1496	O 34	ii00196000
22.	Trithem, Johann	De laudibus sanctissimae Annae	Leipzig	Melchior Lotter	ca 1500	O 34/adl.1	it00446000
23.	Panormitanus de Tudeschis, Nicolaus ⁷³	Lectura super V libris Decretalium	Venice	Johannes de Colonia Johannes Manthen	1475		ip00044000
Signatury bez datace		B 46/adl.1; B 47; B 51; C 67; C 81; C 237/adl.3; H 23					

4.3.2 Staré tisky

Staré tisky z období 16.–18. století tvořily převážnou část katalogu Gottharda Tesaře. Přesněji můžeme hovořit asi o 85 % všech inventarizovaných knih. Tisky z 16. století zastupují asi 14 %. Největší podíl pak připadá na 17. století, tady můžeme hovořit o 45 % celkového zastoupení. Poměrně dobře je 26 % zastoupeno i 18. století.

⁷³ Původní signatura není evidována v katalogu Gottharda Tesaře z let 1875–1876.

Ze všech původně katalogizovaných svazků z 16. století se dnes ve fondu nachází asi polovina knih. Nejvýrazněji zůstalo zastoupeno 17. století. Z tohoto období máme dnes možnost prohlédnout si přibližně 75 % knih původního jádra knihovny. Podobně dobrý výsledek připadá i na dochovanou část knih pocházejících z 18. století. Jedná se o 70 % knih.

Dnes evidujeme i 26 svazků starých tisků bez původních signatur, které byly do fondu získány zřejmě později po vypracování katalogu Gottharda Tesaře. Dále je pak součástí fondu několik desítek nedatovaných exemplářů.

4.3.3 Mladší tisky

Období 19. století zastupuje v původním katalogu asi 14 % z celkového počtu knih. Takto nízké zastoupení odpovídá snižování počtu řeholníků v konventu a s tím i stagnaci rozvoje klášterní bibliotéky. Z původní klášterní knihovny se dochovalo pouze 48 svazků z 19. století. Jedná se tak zhruba o sedminu původního počtu knih. Dále se ve fondu nachází 46 svazků z 19. století, které postrádají původní signaturu. Je tedy pravděpodobné, že se do fondu dostaly až po sepsání katalogu nebo až později ve 20. století.

4.3.4 Rukopisy

Nedílnou součástí sušického kapucínského fondu jsou i rukopisy, kterých bylo v době sepsání katalogu Gotthardem Tesařem asi 26. Dnes je jejich počet také nižší a nachází se jich v knihovně pouze 22 včetně přívazků. Antonín Janák se jako o nejstarším exempláři zmiňuje o dodnes nedochovaném rukopisu v kvartovém formátu přibližně z konce 15. století. Tento pergamenový exemplář měl bohatě zdobené iniciály červenou, modrou a zelenou barvou a obsahoval „*Jatinsky psané literární a mravní výklady evangelií a epištol*“.⁷⁴ Ostatní exempláře pocházejí z období 17.–19. století.

4.3.5 Jazyková charakteristika

Z jazykového hlediska převažují v sušické klášterní knihovně latinsky psaná díla. V prostředí klášterních biblioték se jedná o tradiční jazykovou skladbu fondu. V případě sušické knihovny tvořila němčina zhruba čtvrtinu všech knih. Jazykově české knihy pak byly

⁷⁴ JANÁK, *Kapucínský klášter v Sušici: Krátká historie o jeho počátcích, významu a klášterní knihovně*, s. 35.

ve fondu zastoupeny asi 5 %. Ze zahraničních živých jazyků pak v katalogu nacházíme asi 35 knih v italštině a přibližně po deseti exemplářích ve francouzštině a španělštině. Takto vypadalo jazykové složení knihovního fondu zaznamenaného Gotthardem Tesařem.

Dnešní stav v podstatě potvrzuje původní údaje. Z dochovaných exemplářů je psáno asi 75 % v latině a 22 % v němčině. Pouze 2 % připadají na jazykově české knihy a necelým jedním procentem jsou zastoupeny další jazyky.

4.3.6 Místa vydání

Zajímavý pohled nabízí dochovaný klášterní fond z hlediska knižní produkce v jednotlivých zemích. Po průzkumu míst vydání se potvrdil předpoklad převládající německé produkce. V celkovém souhrnu knih se jedná zhruba o 44 %. Bohemikální produkce dosahuje zastoupení asi 26 %. Dále jsou pak zastoupeny země, které nepřesahují 5 % z celkové knižní produkce. V posloupnosti množství zastoupení uveďme tyto země alespoň jmenovitě. Jedná se o Francii, Itálii, Belgie, Švýcarsko, Polsko, Slovensko, Nizozemsko, Španělsko a Chorvatsko.

Z hlediska původu knih z jednotlivých měst jednoznačně vítězí produkce pražských tiskáren. Zhruba 24 % dochovaných knih bylo tedy vtištěno v Praze. Přibližně polovina tohoto počtu připadá na Kolín nad Rýnem a asi třetina pražské produkce byla vyhotovena ve Vídni.

Mezi městy převažující německé produkce nalezneme další tradiční tiskařská centra jako Mohuč, Augsburg, Mnichov, Ingolstadt, Norimberk, Frankfurt nad Mohanem a další.

4.3.7 Obsahová charakteristika a významné exempláře

Obsahová skladba sušické kapucínské knihovny byla podle očekávání obdobou jiných kapucínských knihoven.⁷⁵ Následující kapitola se tak pokusí nastínit obsah sušické bibliotéky představením konkrétních zajímavých dochovaných či již ztracených exemplářů.

Původní signatury fondu rozdělují knihy do 22 skupin podle oborů. Tyto jednotlivé obory nejsou nikde v katalogu přímo vyjmenovány. Některé skupiny byly vytvořeny Gotthardem Tesařem v duchu tradičního dělení kapucínských fondů a jiné byly přizpůsobeny

⁷⁵ BAJGER, *Česká františkánská knižní kultura: knihovny minoritů, františkánů a kapucínů v průběhu staletí*, s. 149.

přímo na míru sušické knihovně. Rozdělení písmen v katalogu nebylo autorem jednoznačně popsáno, ale je možné tyto skupiny alespoň na základě průzkumu rozlišit.

A – Biblia Sacra et Concordantiae; B – Expositores Sacrae Scripturae; C – Homilliae, Postillae et Sermones; D – Libri Dogmatico–speculativi; E – Libri Morales et Pastorales; F – Conciliorum Decreta; G – Libri Catechetici; H – Opera Sanctissimum Patrum et Ecclesiae Doctorum; I – Libri Philosophici; K – Libri Mathematici et Physici; L – Libri Politici et Juridici; M – Libri Medici; N – Libri Linguistici, Grammaticae et Lexica; O – Libri Concionatorii; P – Libri Ascetici; Q – Libri Poetici et Philologici; R – Libri Paedagogici; S – Libri Rhetorici; T – Libri Historici; V – Libri Miscellanei; X – Libri Rituales at Chorales; Y – Libri Miscellanei.⁷⁶

Písmeno „Z“ dříve používané pro Libri Prohibiti se zde již neobjevuje. Pravděpodobně byly tyto knihy již v době vzniku katalogu včleněny do zbytku fondu.

4.3.7.1 Náboženská literatura

Písmeno „A“ reprezentuje první skupinu katalogu a začleněny jsou do ní bible. Součástí sušické kapucínské knihovny byly dvě části *Bible české* (Praha 1677–1715). Přesněji tedy Nový zákon jakožto druhý díl celé Bible vydaný roku 1677 (**A 18/adl.** – nedochováno) a druhá část Starého zákona (Proroci a Knihy Makabejské) vydaná roku 1712 (**A 18** – dochováno). Práce na vydání této *Bible české* probíhaly s finanční podporou Dědictví sv. Václava. Vydání se tak nazývá *Svatováclavské*. V základu se vycházelo z textu *Bible benátské* (Venezie 1506). Tady docházelo ke srovnání a úpravám dle latinské *Vulgáty* ve znění schváleném Sixtem V. (Roma 1590) a Klementem VIII. (Roma 1592) (**bez původní signatury** – dochováno).⁷⁷ Ve fondu se nacházelo také Písmo svaté Starého a Nového zákona, vydané v Praze roku 1577 (**A 19** – nedochováno). Jednalo se zřejmě o páté vydání Melantrichovy bible.

Ze zahraniční biblické produkce se v klášterní bibliotéce nachází dochovaný italský prvotisk *Biblia latina*, vtištěný v Benátkách roku 1484 obsahující vlastnický přípisek sušického děkana Jana Struthia (**A₂ 1** – dochováno). Dále se zde nacházelo několik Nových zákonů. *Novum testamentum Graece et Latine* od Erasma Rotterdamského vydané roku 1549 v Basileji (**A 28** – nedochováno), dále ilustrovaný Nový zákon vydaný v Lyonu roku 1564

⁷⁶ KAŠPAR, Jan. Knihovna františkánů u Panny Marie Sněžné v Praze (dějiny, knižní fond a současný stav). In: *Historia Franciscana II*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2005, s. 247. Obdobné dělení knihovního fondu dle oborů.

⁷⁷ VOIT, *Encyklopedie knihy: starší knihtisk a příbuzné obory mezi polovinou 15. a počátkem 19. století ...*, s. 112.

(A 33 – nedochováno), či Nové zákony vydané v Antverpách v letech 1522 a 1569 (A 35, 36 – nedochováno).

Kazatelské a misionářské poslání řádu se pochopitelně odráží i v masovém zastoupení homiletické literatury. Ta je rozdělena do oddílů „C“ a „O“, které patří k těm nejobsáhlejším z celého katalogu. Ve fondu je zastoupena řada postil či sbírek kázání k církevním nebo světským svátkům. Součástí fondu je dochovaná rozsáhlá sbírka kázání, kterých je v konvolutu celkem padesát. Vydána byla v českých tiskárnách ve třicátých až šedesátých letech 18. století a jsou psána německy a latinsky (C 64 – dochováno).

Z převažujícího zastoupení církevní literatury klášterního fondu zmiňme ještě protilutherovské polemické spisy Johanna Ecka *Enchiridion locorum communium adversus Lutherum et alios hostes ecclesiae* (Lyon 1555 a 1571) (G 92, 93 – nedochováno).

4.3.7.2 Humanistická literatura

Kapucínský fond rovněž obohacovala díla humanistických autorů, z nichž se mnohá dochovala. Podle vlastnických přípisů se zřejmě tato literatura dostala do klášterní bibliotéky díky sušickým humanistickým osobnostem.⁷⁸

Významným českým humanistickým básníkem objevujícím se v katalogu je Bohuslav Hasištejnský z Lobkovic (ca 1461–1510). V inventáři nacházíme záznam o jeho sbírce *Carmina* (Pragae 1570) (Q 35 – nedochováno). Dalším zaznamenaným autorem je Prokop Lupáč z Hlaváčova (1530–1587) se svým dílem *Rerum Boemiarum ephemeris, sive kalendarium historicum* (Pragae 1584) (H 88, 89 – nedochováno). Období českého humanismu zastupují také básnické sbírky Jana Campana Vodňanského (1572–1622) *Odarum sacrarum Liber prior a Liber posterior* (Pragae 1611, 1612) (Q 39, 40 – dochováno) a *Odae sacrae in psalmos* (Pragae 1611) (B 78 – nedochováno).

Součástí kapucínské knihovny se stala i díla sušického humanisty a latinského básníka Adama Rozacína z Karlspergu (1560–1624).⁷⁹ „Byl mužem nevšedních vědomostí a měl velikou znalost klasických jazyků. Vědám přírodním se vyučil od Tadeáše Hájka z Hájku a vědám politickým od Šimona Proxena“.⁸⁰ V roce 1589 se stal profesorem na pražské universitě a později se oženil se zámožnou vdovou. Roku 1594 se usadil v Sušici, kde jako

⁷⁸ Více nejen o sušických humanistech uvádí *Rukověť humanistického básnictví*. Dále viz kapitola *Provenience*.

⁷⁹ V roce 1604 byl přijat k erbů a titulu svého příbuzného Jiřího Karolidesa. Potom se psával Adam Rosacius z Karlspergu. Po roce 1613 též Rozacín.

⁸⁰ Šlechtičtí rodové v Sušici. *Farní věstník duchovních správ sušického vikariátu*. Sušice: Josef Procházka, 1925, roč. VII, č. 1, s. 5.

sušický měšťan a také primátor pečoval o rozkvět města. V katalogu Gottharda Tesaře je evidována jeho dnes již ztracená básnická sbírka *Cantus sacri* (Pragae 1605) (**P 70** – nedochováno). V původním katalogu nalezneme dílo i dalšího člena rodiny Rozacínů a sušického humanisty. Součástí bibliotéky byl totiž také spis Adamova staršího bratra Jana Rosacia (zemř. 1584) *Querela ecclesiae afflictatae ad Christum Salvatorem* (Pragae 1576) (**Q 5** – nedochováno), který věnoval Adamu Slavatovi (1546–1616).⁸¹

Českým dějinám se ve svém díle *Historia Bohemica*, které je součástí *Opera quae extant omnia* (Basileae 1551) (**T 11** – dochováno), věnoval i italský humanista Aeneas Sylvius později známý jako papež Pius II. (1405–1464). V knihovně najdeme i díla dalších evropských humanistů. Takovým příkladem je kniha od italského historika Paula Jovia *Vita illustrium virorum* (Basileae 1559) (**H 107** – dochováno). Tento svazek obsahuje exlibris sušického rodáka Šimona Gellenia.⁸² Kapucínský fond obsahuje jazykovou učebnici *Grammatica Graece praecipue quatenus a Latina differt in libris 4 digesta* (Hanoviae 1605) (**N 25** – dochováno) autora Pierra de la Ramée (1515–1572), či dílo německého humanisty Johanna Reuchlina (1455–1522) *De petientia* (**O 3** – dochováno).

4.3.7.3 Antičtí klasikové

Za zmínku jistě stojí stará vydání klasiků, která jsou zastoupena v původním katalogu písmenem „Q“. Z těchto autorů se v bibliotéce několikrát objevuje římský básník Publius Ovidius Naso a jeho díla *De tristibus Libri V.* (Monachii 1612) (**Q 33** – dochováno), *Opera* (Francofortae 1599) (**Q 10** – nedochováno) či *Elegiae* (Lipsiae 1582) (**Q 14** – nedochováno). Dalším významným klasikem je v tomto oddílu římský dramatik a básník Publius Terentius a jeho *Comoedia* (Lyon 1558) (**Q 53** – nedochováno) nebo pražský výtisk z roku 1568 v šesté edici Philippa Melancthona a Erasma Rotterdamského (**Q 16** – nedochováno).

4.3.7.4 Odborná literatura

V kapucínském fondu nechybělo bohaté literární zastoupení vědních oborů. Katalog obsahuje spisy filozofické, lékařské, matematické, právnické, zeměpisné a množství gramatických či lexikálních příruček.

⁸¹ *Ottův slovník naučný: ilustrovaná encyklopaedie obecných vědomostí*. V Praze: J. Otto, 1899. Sv. 21. R (Ř)-Rozkoš. 1904. s. 966–967.

⁸² TRUHLÁŘ, Antonín et al. *Rukověť humanistického básnictví v Čechách a na Moravě*. Sv. 2, Č-J. Praha: Academia, 1966. s. 204. Vlastnický přípisek neobsahuje dataci.

Poznatky z řecké filozofie v podání Platonova nejvýznamnějšího žáka Aristotela patřily do kapucínského fondu díky *Libri omnes. Pars III.* (Venetiis 1572) (**I 37** – nedochováno).

Přírodovědnou literaturu rozšiřuje dílo švýcarského lékaře, přírodovědce a jistě významného bibliografa Konrada Gessnera (1516–1565) *Euonymus, sive, de remediis secretis. Pars II.* (Tiguri 1569) (**M 32** – nedochováno).

Velmi zajímavým geografickým dílem je nedochovaná práce vlámského kartografa a matematika Gerharda Mercatora (1512–1594) *Atlas, sive cosmographiae meditationes de fabrica mundi et fabricati figura* (Asterdam 1632) (**T 24** – nedochováno).

Z množství gramatik a slovníků zastupujících oddíl „N“ jmenujme alespoň *Dictionarium linguae latinae ex magno Basilii Fabri Thesauro collectum atque concinnatum* (Prague 1579) (**N 11** – dochováno) významného českého humanisty, překladatele a literárně činného tiskaře a nakladatele Daniela Adama z Veleslavína (1546–1599). Dále pak titul *Institutionum linguae Graecae. Liber I.* (Pragae 1695) (**N 31** – dochováno) od německého klasického filologa a historika Jacoba Gretsera.

Z produkce již zmíněného Daniela Adama z Veleslavína se ve fondu nacházela zajímavá příručka o správě městských záležitostí *Politia historica* (Pragae 1584) (**R 2** – nedochováno). Předlohou mu bylo dílo *Regentenbuch* německého humanisty Georga Lauterbecka vydané v roce 1579.⁸³

4.3.7.5 Bohemika

Pozornost si ve fondu sušické kapucínské knihovny zaslouží i další bohemikální tisky. Skupinu bohemik, ve významu jazykově českých nebo na českém území vytištěných knih, doplňují v sušické kapucínské bibliotéce i v širším významu autorská, cizojazyčná a obsahová bohemika. Tedy knihy spojované z určitého hlediska s českým územím. Kromě zajímavých bohemikálních tisků zmíněných již v kapitole věnující se humanistické literatuře uvedme alespoň několik dalších tisků z následujících staletí.

Období 17. století zahrnuje tvorbu jezuitského kněze Bohuslava Balbína (1621–1688). Z děl významného a zvláště činorodého českého literáta, ale také historika a pedagoga v katalogu nacházíme několik spisů. Inventář uvádí nejrozsáhlejší Balbínovo dílo o českých a moravských poutních místech a genealogické spisy šlechtických rodů *Rozmanitosti z historie Království českého* neboli *Miscellanea historica regni Bohemiae. Liber I–III*

⁸³ JANOŠŤÁKOVÁ, Petra. *Pojetí městské vlády v díle Politia historica Daniela Adama z Veleslavína*. České Budějovice, 2011. Diplomová práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. s. 18.

(Pragae 1679–1681) (**T 10** – nedochováno), dále pak dílo o českých dějinách obsahující výklad českých dějin od počátků křesťanství do roku 1526 *Výtah z dějin českých aneb historie boleslavská* neboli *Epitome historica rerum Bohemicarum* (Pragae 1677) (**T 4** – nedochováno). Z dochovaných exemplářů jsou to *Vita venerabilis Arnesti primi archiepiscopi Pragensis* (Pragae 1664) (**H 58** – dochováno) a *Diva wartensis, oder Ursprung und Mirackel* (Pragae 1657) (**H 36** – dochováno).

Z 18. století se dochoval mimo jiné tisk *Prozba za Ochrany a Bezpečnost od Morv* (**P 5**) z produkce Arcibiskupské tiskárny v Praze z roku 1710.⁸⁴ Dále se ve fondu nachází *Zdravý Pramen, Pregssticý se k Životu věčnýmú* (**O 125**) vytištěný v Praze u Jana Karla Hrabý v roce 1763.⁸⁵

Okruhu českých obrozenců 19. století v knihovně zastupovali Václav Hanka (1791–1861) a jeho *Gesnerovy idylly* (Praha 1819) (**Q 38** – nedochováno) či Karel Ignác Thám a jeho česko-německý a německo-český frazeologický slovník *Deutsch-böhmisches synonymisch-phraseologisches Nazionallexikon oder Wörterbuch* (Praha 1814) (**N 49, 50** – nedochováno) a *Böhmisch-deutsches synonymisch-phraseologisches Nazionallexikon oder Wörterbuch* (Praha 1805, 1807) (**N 51, 52** – nedochováno).

4.3.7.6 Cizojazyčná literatura

V signaturách knihovního fondu jsou cizojazyčné literatuře vyhrazena písmena „V“ a „Y“. Oddíl „V“ představuje 24 svazků španělské a francouzské literatury a oddíl „Y“ zastupuje 31 svazků italské produkce. Žánrové zastoupení v tomto množství hispanik, italik a dalších zahraničních spisů je také bohaté. Katalog uvádí tradiční náboženskou literaturu, dále se zde nachází lexikální díla či romány z tvorby románských autorů. Ze známých jmen uvedme alespoň Miguela de Cervantes Saavedru (1547–1616) a jeho *Příkladné novely* neboli *Novelas exemplares* (Pamplona 1615) (**V 9** – nedochováno). Kapucínská knihovna obsahovala i dvě vydání známého díla *Vida del piclo Guzman de Alfarache* (Madrid 1601 a Milan 1603) (**V 7, 8** – nedochováno), jehož autorem je španělský spisovatel Mateo Alemán (1547–ca 1615). Do fondu patřilo také dílo francouzského spisovatele Françoise Fénelona (1651–1715) *Příhody Telemachovy* neboli *Les aventures de Telemaque fils d' Ulysse* (Lipsiae 1847) (**V 21** – nedochováno), jež napsal jako vychovatel pro svého svěřence burgundského vévodu Ludvíka, vnuka Ludvíka XIV.

⁸⁴ Knihopis Digital [online]. 2015 [cit. 2015-04-08]. Dostupné z: <http://www.knihopis.org/>. [K14416].

⁸⁵ Knihopis Digital [K14277].

Z výše uvedeného průzkumu a srovnání záznamů z katalogu Gottharda Tesaře se současným stavem dochovaných exemplářů jednoznačně vyplývá, že převažující většina nejzajímavějších a nejvzácnějších tisků je dnes již ztracena. Otázkou zůstává, zda se jedná o náhodu. Je více než podezřelé, že významné tisky, o kterých se v některých případech zmiňuje konkrétně i Antonín Janák ve své studii, se při přesunech v padesátých letech ztratily.

4.4 Provenience

4.4.1 Exlibris sušických děkanů 17. století

V sušické kapucínské knihovně se objevují vlastnické přípisky všech sušických děkanů 17. století pobělohorského období.⁸⁶ Přestože se v některých případech jedná pouze o pár svazků, lze z těchto přípisků vysledovat zajímavý osud a pohyb knih mezi rodovými příslušníky či dalšími pozoruhodnými osobnostmi.

V letech 1622–1634 působil v Sušici vedle jezuitů a kapucínů děkan **Herman**, jenž provázel císařského komisaře Jana Kavku staršího z Řičan, na jeho reformační cestě prácheňským krajem. Roku 1635 byl jmenován děkanem v Sušici **Jan Struthio**.⁸⁷ Ve fondu byly dohledány dva svazky s exlibris tohoto sušického děkana. Jednou z těchto knih je štrasburský prvotisk z roku 1483 *Biblia latina* (AI 12) s přípisem „*Ego infra scriptus donavi istum librum admodum reverendo domino m[agistro] Joanni Struthio parcho Planicensi. In quorum fidem memoriamque hoc chyrocraphum meum addidi. Paulus Portius cantor Rabiensis.*“⁸⁸

Dále v letech 1641–1642 byl sušickým děkanem **Šebestián Zbraslavský ze Svatavy**, který se zasloužil o založení kapucínské kláštery.⁸⁹ Za jeho působnosti bylo již veškeré obyvatelstvo katolického vyznání. Dle jeho doznání plnilo obyvatelstvo horlivě své náboženské povinnosti. V té době se také sčítalo obyvatelstvo v Sušici a ve třech přilehlých vesnicích. K městu tak tehdy patřilo 1922 osob. Šebestián Zbraslavský se později stal pražským kanovníkem a nakonec i děkanem kapituly u sv. Víta v Praze. To potvrzuje i přípisek „*Ex libris Sebastiani Zbraslawsky s[anctae] m[etropolitani] e[cclesiae] Prag[ensis] decani Anno 1665*“ v knize *Annus hebdomadarum coelestium* (Pragae 1663)

⁸⁶ Obrazové přílohy č. 6–10.

⁸⁷ Posloupnost duchovních správců v Sušici. *Farní věstník duchovních správ sušického vikariátu*. Sušice: Josef Procházka, 1924, roč. II, č. 9, s. 3.

⁸⁸ Ve slově *memoriamque* je poslední „m“ chybně přeškrtnuto.

⁸⁹ Tamtéž.

(C 189). V této hodnosti se účastnil slavnosti vysvěcení kaple Andělů strážných v Sušici. Na konci 17. století se do kapucínské knihovny dostalo množství teologických děl z rodiny Zbraslavských. Václav Zbraslavský, synovec Šebestiána Zbraslavského a rovněž kanovník, zdědil po svém strýci většinu jeho knih.⁹⁰ To usuzujeme z vlastnických přípisků. Tyto odkázané knihy, společně s dalšími vlastními odkázal kapucínskému klášteru v Sušici. V knihách se vedle Václavových vlastnických přípisků objevuje často i kupní cena. Ve fondu se v současné době nachází 35 svazků s přípisky Šebestiána Zbraslavského a 62 svazků s přípisky Václava Zbraslavského. Těchto necelých sto exemplářů představuje největší dochovaný celek vztahující se k jednomu rodu, který se díky vlastnickým přípiskům podařilo v sušické kapucínské knihovně identifikovat.

Sušickým děkanem se po Šebestiánovi Zbraslavském stal **Michael Augustin Natalis Blatenský**. Z dochovaného tisku *Sermones morales* (Coloniae 1611) (C 440) zjišťujeme, že získal pravděpodobně i nějaké knihy po svém předchůdci. Michael Augustin Natalis dříve působil jako děkan v Blatné a poté přesídlil na sušické děkanství. Z jeho osobní knihovny se dostal do kláštera větší knižní odkaz. Dnes je ve fondu dochováno 42 svazků s jeho vlastnickým přípiskem. Po jeho smrti v roce 1659 získala klášterní knihovna velkou sbírku kázání. Vedle knih původem z 16. a 17. století se mezi darovanými svazky objevil i jeden prvotisk s přípiskem „*Michael Augustinus Natalis Blattensis*“.⁹¹ Jedná se o štrasburský tisk asi z roku 1490 *Paratus: Sermones de tempore et de sanctis* (C 237).

Dalším děkanem v Sušici se stal **Karel František Rozacín z Karlspergu**. Osobně jej doporučil jeho předchůdce. Syn královského rychtáře v Sušici Tomáše Rozacína z Karlspergu byl zvolen sušickým děkanem 17. listopadu 1659. Předtím působil jako kaplan u sv. Jiří na Pražském hradě v Praze.⁹² Během jeho působení v Sušici skončilo přijímání pod obojí. Pochován byl v kostele sv. Václava. Kapucínskému klášteru odkázal velmi štědrý dar, z jehož dochovaných exemplářů se v sušickém fondu nachází dvacet svazků. Jeho součástí je basilejský prvotisk z roku 1494, *Augustinus Aurelius: Sermones* (A 13/adl.1) s přípiskem „*Ex dono admodum reverendi domini Caroli Rosacini decani Suticensis obiit 23 Maii 1672.*“ Společně s jeho knižním odkazem se do klášterní bibliotéky dostaly nejen jím osobně zakoupené knihy, ale také svazky z vlastnictví jeho rodiny.

⁹⁰ PODLAHA, Antonín, ed. *Series praepositorum, decanorum, archidiaconorum aliorumque praelatorum et canonicorum s. metropolitanae ecclesiae Pragensis a primordiis usque ad praesentia tempora*. Praha: Sumptibus s. f. metropolitani capituli Pragensis, 1912. s. 219–220.

⁹¹ Slovo *Blattensis* je v přípisku přeškrtnuto.

⁹² PODLAHA, *Series praepositorum, decanorum, archidiaconorum aliorumque praelatorum et ...*, s. 231.

Jako další nastoupil do děkanského úřadu v Sušici **Jan František Gotthard z Čechoslavu** a spravoval jej v letech 1673–1690. V letech 1666–1693 působil jako děkan ve Vysokém Mýtě, kde se roku 1687 stal vikářem. Zemřel v Sušici 28. září 1700 a pochován je v hrobce u sv. Václava.⁹³ Z vlastnictví tohoto sušického děkana nacházíme v dnešním fondu pouze tři dochované exempláře. Ve dvou z těchto případů je díky vlastnickým přípiskům jasné, že knihy po něm získal jeho nástupce. Uvedme alespoň tisk *Florilegii magni, seu polyanthae floribus novissimis sparsae* (Argentorati 1645) (**C 8**), kde se objevuje přípisek Jana Františka Gottharda z Čechoslavu z roku 1660 a současně exlibris Jana Václava Sperata s vročením 1687.

Po smrti Jana Františka Gottharda z Čechoslavu se stal sušickým děkanem **Jan Václav Sperat**. Své poslání vykovával až do roku 1701. Dříve působil jako děkan v Nepomuku. To vyplývá z četných vlastnických přípisků z předchozích let, než začal působit na sušickém děkanství. Lze předpokládat, že jeho dar sušické kapucínské knihovně byl velmi štědrý. Dokládá to 89 dochovaných exemplářů, které tak tvoří druhý největší soubor po rodině Zbraslavských. Ve svém vlastnictví měl i dva dochované prvotisky (**B 46, B 47**) s přípisky „*Ex libris Joannis Wenceslai Sperat decani Nepomucensis Anno 1682*“. Řada knih obsahujících exlibris Jana Václava Sperata obsahuje i vlastnický přípisek Alexandra Rudolfa Sperata. Jednalo se o Václavova staršího bratra, který byl farářem v Kostelci nad Černými lesy a nakonec i v Prachaticích. Podle vročení exlibris obou zmíněných je zřejmé, že Jan Václav získal množství knih právě od Alexandra Rudolfa ještě předtím, než začal spravovat sušické děkanství.

Knihy sušických děkanů tvoří významnou část vlastnických přípisků objevujících se ve fondu sušické kapucínské knihovny. Sušičtí děkani z období 18. století a dále se ve vlastnických přípiscích objevují velmi zřídka. Tato skutečnost potvrzuje velmi dobré vztahy a štědrost sušických duchovních správců v období pravděpodobného vzniku klášterní bibliotéky. Svými četnými dary značně přispěli k rozšiřování knihovního fondu v 17. století a dali tak základ významné šumavské knihovně.

Jak vlastnické přípisky potvrzují, byli členové sušického kapucínského kláštera v kontaktu i s dalšími řeholními domy kapucínského řádu. V některých knihách se nacházejí exlibris ostatních konventů. Do sušické bibliotéky se tak dostaly svazky patřící původně do fondu mikulovské či budějovické kapucínské knihovny. Zahraniční styky potvrzují obsažené svazky s přípisky tyrolské proveniencí (**C 392**) nebo kapucínského kláštera

⁹³ GABRIEL, Královské město Sušice a jeho okolí, aneb, ..., s. 88.

v hornorakouském Welsu (C 232).⁹⁴ Stejně tak se objevuje i provenience sušických kapucínů ve fondech jiných konventů. V provinční bibliotéce u Panny Marie Andělské v Praze na Hradčanech se dnes nachází dvanáct dochovaných exemplářů z 16.–18. století, které potvrzují vztahy centra kapucínské provincie se vzdáleným sušickým klášteřem.

4.4.2 Exlibris osobností spřízněných se sušickým klášteřem

Jindřich Hýzřle z Chodů (ca 1575–1665) byl v počátcích klášteřa jedním z jeho velkých příznivců.⁹⁵ Tento šlechtic a důstojník císařské armády vlastnil několik statků v Pošumaví, byly to Lčovice u Volyně a Budkov na Prachaticku. O své zásluze na založení kapucínské klášteře v Sušici se zmiňuje ve svých pamětech. V nich také popisuje svá životní dobrodružství. Ze svého majetku věnoval klášteřu zázračný mariánský obraz, který učinil ze sušického klášteřa významné poutní místo. Knihovně přispěl prvotiskem *Lectura super V libris decretalium* (Venetiis 1475) (bez původní signatury – dochováno). V tisku nacházíme věnování „*Illustrissimo ac generosissimo baroni, domino domino Henrico Hysrle baroni de Chod, domino in Lczuowicz, et Butkow colonello s[acrae] c[caesareae] r[egalis] maiestatis consilii bellici domino colendissimo humilime offert [ex biblio?] theca ... Joan[nes] ...*“.

Ve fondu byly nalezeny také čtyři svazky s exlibris **Jana Vratislava z Mitrovic a na Protivíně** (zemř. ca 1628).⁹⁶ Po otci držel polovinu Protivína, ke které byla roku 1612 po otcově smrti připojena i druhá polovina. Roku 1627 byl povýšen do panského stavu království Českého. Knihy si zřejmě dovezl ze svých kavalírských cest. Tomu nasvědčuje i způsob, jakým se do knih podepsal „*Georgio barone Wratislaw de Mitrovic & in Protiwin*“ nebo „*Gouannij Vuratislao a Mitroviz & in Protiuuin*“. Ve třech případech umístil své vlastnické přípisky na horní část předního přičeštění a u všech těchto dohledaných exemplářů se shoduje v roce Anno 1646 (B 65, C 101, C 228).

Z řad šlechticů se v klášteřní provenienční sbírce objevuje exlibris **Kryštofa Ferdinanda Popela z Lobkowicz** (1614–1658).⁹⁷ Působil jako hejtman ve slezském

⁹⁴ Posloupnost duchovních správců v Sušici. *Farní věstník duchovních správ sušického vikariátu*. Sušice: Josef Procházka, 1924, roč. II, č. 9, s. 3.

⁹⁵ HÝZŘLE Z CHODŮ, Jindřich, VOGELTANZ, Jan, ed. a PETRÁČKOVÁ, Věra, ed. *Příběhy Jindřicha Hýzřle z Chodů*. Praha: Odeon, 1979. s. 374–376. Živá díla minulosti; Sv. 86.

⁹⁶ *Ottův slovník naučný: ilustrovaná encyklopaedie obecných vědomostí*. V Praze: J. Otto, 1899. Sv. 14. Kartel-kraj. s. 1004.

⁹⁷ MAŠEK, Petr. *Modrá krev: minulost a přítomnost 445 šlechtických rodů v českých zemích*. 2. rozšířené vyd. Praha: Mladá fronta, 1999, s. 174.

hlohovském knížectví a vykonával další významné politické funkce ve Slezku. Jeho vazby na sušický konvent nejsou zcela jasné. Dochované svazky s jeho exlibris jsou datovány roky 1655–1656 a nachází se jich ve fondu celkem devět. Stejným rukopisem je pravděpodobně v exempláři **B 24** zaznamenán přípisek „*Elisabeth Kolowratiana a Lobkowicz*“ s vročením 1654.

Knihy z vlastnictví významného sušického rodu **Rozacínů** (též Řešetků nebo Rosaciů)⁹⁸ dokládá několik exemplářů s vlastnickými přípisky nejen již zmíněného sušického děkana, ale také exlibris jeho předků. Knihy pocházejí z 16. a 17. století. To potvrzuje basilejský tisk *Dictionarum Graecolatinum* (**N 2**) vytištěný v roce 1572, který obsahuje exlibris Karla Františka a současně odkazuje na jeho otce Tomáše Rozacína z Karlspergu jako předchozího vlastníka tisku. Předci Karla Františka Rozacína patřili k významným sušickým humanistům a výrazně se ve své době podíleli na rozvoji města. Basilejský exemplář z roku 1545 o antických autorech *Gregorius Gyraldus: Historiae poetarum tam Graecorum quam Latinorum dialogi decem* (**Q 31**) patřil sušickému humanistovi Janu Rosaciovi.⁹⁹ Ten knihu získal pravděpodobně během svého rektorského působení v městské škole v Lounech, kde působil v letech 1576–1580.¹⁰⁰ Zde se setkal s Václavem Jacobidem z Vysokého Mýta, jehož vlastnické přípisky kniha rovněž obsahuje. Ten v Lounech aktivně působil jako učitel a následně člen městské rady v letech 1569–1592. Kontakt, který rodina Rosacínů udržovala na počátku 17. století s univerzitou v Altdorfu, je rovněž doložen dochovaným spisem altdorfského profesora Konráda Rittershusia *Sacra arena Altorfina*, který byl vytištěn v Norimberku roku 1602 (**Q 30**).¹⁰¹

Ve fondu nalezneme v několika tiscích (**C 74**, **C 182**) i exlibris **Volfa Pavla Weisenregnera**, který patřil do dalšího významného sušického rodu Weisenregnerů z Weisenfeldu. Sňatkem stvrdil svůj život s dcerou Tomáše Rozacína z Karlspergu, Annou Stromkovou (roz. Rozacínovou).¹⁰² Působil v Sušici jako člen pořádku sladovnického a zároveň v radě konšelů obecních. V roce 1662 vystřídal na postu c. k. rychtáře svého zesnulého tchána a zastával nadále i post městského soudce.

⁹⁸ Šlechtičtí rodové v Sušici. *Farní věstník duchovních správ sušického vikariátu*. Sušice: Josef Procházka, 1925, roč. VII, č. 1, s. 5.

⁹⁹ TRUHLÁŘ, Antonín et al. *Rukověť humanistického básnictví v Čechách a na Moravě*. 4, N-Ř. Praha: Academia, 1973. s. 348-364. Rukověť pojednává i o dalších osobnostech rodiny Rosaciů.

¹⁰⁰ *Ottův slovník naučný: illustrovaná encyklopaedie obecných vědomostí*. V Praze: J. Otto, 1899. Sv. 21. R (Ř)-Rozkoš. 1904. s. 966–967.

¹⁰¹ BOK, *Knihovna kapucínů v Sušici jako knihovna mezinárodního církevního řádu v českém venkovském městě*, s. 231.

¹⁰² Šlechtičtí rodové v Sušici. *Farní věstník duchovních správ sušického vikariátu*. Sušice: Josef Procházka, 1925, roč. VII, č. 1, s. 5.

Mezi množstvím vlastnických přípisů se objevuje i jméno **Gottharda Tesaře**. Jméno této významné osobnosti, kterou spojuje se sušickou kapucínskou knihovnou nejen vlastnický přípisek v jednom ze svazků, bylo nalezeno na titulní straně knihy „*Mrawná Navčenj Na Wssecky Wegročnj Neděle, A Na Den Poswěcenj Chrámu Páně*“ vytištěné v Praze roku 1761 u Žofie Kyrchnerové (C 92). Přípisek „*P. Gotthard Tesař O. Capuc. Boh. Rožmital*“ může napovídat, že kniha se dostala do kláštera právě s příchodem Gottharda Tesaře do Sušice.

Zajímavou oblast provenience vyplňují i dochované svazky ze štědrého daru **Františka Trachty**. Z původních 450 svazků se dochovalo pouze 42 exemplářů. Dochované exempláře pocházejí z 18.–19. století. V případě tohoto rejštejnského děkana můžeme v bibliotéce nalézt nejpestřejší spektrum vlastnických přípisů. Objevuje se zde nejjednodušší přípisek provedený tužkou nebo jsou do knih vlepovány vystřižené štítky ve jmenných variantách „*Trachta Franz*“, „*Franz Trachta Dechant*“, „*Franz Trachta Weltpriester*“ napodobující tiskové písmo v jednotlivých svazcích. V několika exemplářích se pak objevuje černé kulaté razítko se jménem „*F. Trachta*“.¹⁰³ Nejzajímavější vlastnickou značku představuje luxusní nalepovací štítek s ozdobným lemováním oválného tvaru, v němž je uprostřed jednoduše napsáno „*Trachta*“ a jméno je ohraničeno ornamentálními vzory.¹⁰⁴

Zajímavostí sušického fondu byl dnes již ztracený exemplář díla významného českého humanistického básníka Jana Campana Vodňanského (1572–1622) *Odarum sacrarum Liber prior* (Pragae 1611) (Q 39 – nedochováno).¹⁰⁵ Tento svazek obsahující žalmy Davidovy, který se bohužel nedochoval, byl pozoruhodný díky autorovu osobnímu věnování sušickému měšťanu graduovanému na pražské univerzitě, **Jiříku Xenofilovi**.¹⁰⁶ Na titulním listu stálo „*Clarissimo et amplissimo viro domino Georgio Xenophilo Polnensi Suticii civi et ... addictissimus autor.*“.¹⁰⁷

Ve fondu sušické klášterní knihovny se nacházejí i další vlastnické přípisky. Některé jsou však psány kurzivním písmem, které bývá velmi obtížně čitelné. Všechna jména vlastníků knih se tak nepodařilo identifikovat. Mnoho vlastnických přípisů je dalšími majiteli přeškrtnuto a případná identifikace je zcela nemožná. Přes rozmanitost exlibris je možné konstatovat, že velká většina z nich patří členům řádu a příslušníkům sušického nebo

¹⁰³ Obrazová příloha č. 16.

¹⁰⁴ Obrazová příloha č. 17.

¹⁰⁵ Obrazová příloha č. 11.

¹⁰⁶ TRUHLÁŘ, Antonín et al. *Rukověť humanistického básnictví v Čechách a na Moravě*. 5, S-Ž. Praha: Academia, 1982. s. 551.

¹⁰⁷ JANÁK, *Kapucínský klášter v Sušici: Krátká historie o jeho počátcích, významu a klášterní knihovně*, s. 31.

jiného konventu. V těchto případech se tak v knihách objevují často pouze jmenné přípisky řeholních jmen členů řádu bez uvedení bližšího místa působnosti.

Vzhledem ke snaze o rozšiřování klášterní bibliotéky se díky nákupům z pozůstalostí dostalo do knihovny i množství knih zcela neznámých duchovních, kteří k sušickému konventu neměli žádné bližší vazby. Navzdory tomu se ve fondu objevují knihy dříve patřící farářům přilehlých obcí. Šumavský klášter byl tak pravděpodobně vnímán nejen místními obyvateli ale i blízkým okolím jako vhodné místo k darování či odkazu knižní pozůstalosti. Určitou výhodou bylo i umístění kláštera. Značná vzdálenost ostatních klášterů v Klatovech, Českých Budějovicích a Českém Krumlově přispívala k tomu, aby případné knižní dary či odkazy skončily právě v Sušici.

4.4.3 Supralibros ve fondu sušické kapucínské knihovny

Oblast supralibros doznala oproti rozmanitosti exlibris velmi skromných nálezů. Nicméně všechna zastoupená supralibros se stávají v provenienčním spektru sušické kapucínské knihovny velmi ceněnými. Přesto se však ve fondu nachází i několik inícialových supralibros ze 17. století, která nebyla blíže identifikována.

Za zmínku jistě stojí několik supralibros vztahující se k cisterciáckému klášteru v Plasích. Inícialové supralibros „*F[rater] C[hristophor] A[bbas] P[lasij] 1660*“ patřící **Kryštofovi Tenglerovi** nalezneme na přední desce svazku *Commentaria in textum evangelicum* (Lugduni 1665) (**B 20**). Tento svazek obsahuje na titulní straně také exlibris Kryštofa Tenglera, který byl v letech 1652–1666 opatem cisterciáckého kláštera. Opat Kryštof Tengler pocházel z Chomutova, před tím působil jako farář v Oboře, v Plané, Rabštejně a ve Žluticích. Nechal opravit konventní kostel a nechal ho vybavit. Za jeho doby klášter zakoupil čtyři vesnice (Nynice, Břežany, Nadryby, Újezd). Zemřel 19. července 1666 a je pohřben u sakristie kostela, kde je na náhrobku epitaf „*Obnovitel starého chrámu – prelát*“.¹⁰⁸

Kniha *Oeconomia animae seu conciones* (Monachii 1675) (**C 179**) nese heraldické supralibros s nápisem „*F. BENED. ENGL. ABB. PLASS ET S. MAR. MAGD. Ad LIP. PRAE.*“¹⁰⁹ Toto supralibros dal zhotovit **Benedikt Engelken** (1629–1681), který působil jako

¹⁰⁸ VÍT, Petr. *Barokní osobnosti plaského kláštera – stavební a kulturní vývoj v letech 1650–1785*. Plzeň, 2012. Diplomová práce. Filozofická fakulta Západočeské univerzity v Plzni. s. 42.

¹⁰⁹ Obrazová příloha č. 12.

opat v cisterciáckém klášteře v Plasích v letech 1666–1681.¹¹⁰ Opat Benedik Engelken se narodil v Praze roku 1629. Konventní kostel, který obnovil opat Tengler velice dobře ozdobil a zajistil oltáře. Získal pro klášter vesnici Robčice. Od Norberta Mizoreniho koupil statek Krašov a roku 1678 vesnice Kozojedy, Bohy, Borek, Rakolusky a dvůr Roha, hospodu a dva mlýny. Za jeho doby došlo k selskému povstání v celých Čechách i vzbouření na Plasku. Zemřel 3. října 1681 a je pohřben v konventním kostele.¹¹¹ Svazek také obsahuje vpisec **Ondřeje Trojera** (1648–1699) z roku 1683, který byl v letech 1681–1699 opatem cisterciáckého klášteře v Plasích. Opat Ondřej Trojer byl rodák z Kralovic a člověk znalý architektury a umění. Za jeho pontifikátu byly provedeny významné a rozsáhlé stavby s vysokou architektonicko-uměleckou hodnotou.¹¹² V roce 1696 založil dvě nové vesnice Ondřejov a Trojany, které po sobě i pojmenoval.¹¹³ Současně je na titulní straně exlibris sušického děkana Jana Václava Sperata s vročením 1701. Je tedy možné, že se knihy dostaly do klášterní bibliotéky právě díky kontaktům s tímto duchovním, který býval dříve nepomuckým děkanem.

Poprvé se znak plaského klášteře objevil právě v souvislosti s Ondřejem Trojerem. První známá podoba znaku spojená s Ondřejem Trojerem byla tvořena nedělnou oválnou kartuší, uprostřed s ondřejským křížem, který byl opatovým osobním znamením. Dále jsou v kartuši volně umístěny čtyři figury – hvězda, lilie a dvě růže, které se i pak objevují ve znacích pozdějších. V pozdějších znacích se objevuje už i čtvrcení a rozlišování barevnosti. Srdeční štítek měl vždy osobní charakter a odlišovali se jím jednotliví opati plaského klášteře.

Znak plaského opata většinou vypadal takto: barokní štít (či kartuše) s měnícím se srdečním štítkem je čtvrcený, v pravém horním poli modrém je zlatá šesticípá hvězda, v levém horním stříbrném poli je červená růže. V pravém dolním stříbrném poli je červená růže a v levém dolním červeném poli je červená lilie. Oválný znak je podložen křížem. Pod štítem vyhlížejí jetelová zakončení s písmeny M O R S. Uprostřed nad kartuší je infule se dvěma fibriemi, vlajícími kolem dvou zkřížených berel, obrácených závitěm ven. Se znakem

¹¹⁰ LIFKA, Bohumír. *Exlibris a supralibros v českých korunních zemích v letech 1000 až 1900*. Praha: Spolek sběratelů a přátel exlibris, 1982, s. 150.

¹¹¹ VÍT, *Barokní osobnosti plaského klášteře – stavební a kulturní vývoj v letech 1650–1785*, s. 44.

¹¹² Tamtéž, s. 45.

¹¹³ Tamtéž, s. 47.

plaského kláštera se dodnes setkáváme na stavbách, obrazech, pečetích, liturgických předmětech.¹¹⁴

Další knihou, která nese provenienční znaky plaského kláštera a obsahuje opět přípisek Ondřeje Trojera, je *Bernardus Claraevallensis: Opera* (Coloniae 1641) (A₁ 2).¹¹⁵ Na přední desce nalezneme kromě iniciálového supralibros „F[rater] A[ndreas] T[rojer] A[bbas] P[lasij] 1682“ také masivní rohové kování v podobě trigonálních vykrajovaných nárožnic. Každá nárožnice má pět po obvodu vedených jednoduchých knoflíkovitých pukel a jednu středovou se silně vydutým vrcholem. Dochován je také jeden štítek háčkové spony čepelovitého tvaru s kolíčkovou záchytkou. Těla háčkových spon se nedochovala. Všechny nárožnice i štítek háčkové spony jsou zdobeny jednoduchým puncováním. Na zadní desce je dochované rohové kování stejné podoby jako na přední desce.¹¹⁶

Ve fondu sušické kapucínské knihovny tak nacházíme provenienční znaky hned několika opatů cisterciáckého kláštera v Plasích. Souvislost se sušickým kapucínským klášteřem a případné vztahy obou konventů však nejsou jasné.

Další supralibros z fondu sušické kapucínské knihovny nacházíme na přední desce svazku *Opera omnia. De morali theologia in tres tomos distributa* (E 1). Jedná se o původně zlacený slepotisk „LIBER DONYSII MIESICZEK DE WEISSKOW ANNO MDCXXXVI“.¹¹⁷ Kniha patřila **Divišovi Měsíčkovi z Vyškova**, jenž byl v letech 1634–1638 farářem u sv. Jindřicha v Praze, později děkanem v Chrudimi a Plzni. Pocházel ze starého českého vladyckého rodu, známého již v první třetině 13. století. Jejich původním sídlem byl Vyškov u Plané. V druhé polovině 16. století se rod rozvětvil na čtyři linie, z nichž dvě odešly ze země po bitvě na Bílé hoře. Jetřichova (zemř. 1581) linie pokračovala Janem (zemř. 1626), který žil v Nepomuku a měl dva syny. Již zmíněného Divíše a Jana (zemř. 1656), hejtmana v Rožmitále, který získal statek Kadov u Blatné.¹¹⁸

Zajímavostí ve fondu sušické klášterní knihovny je výrazné heraldické supralibros s nápisem „M. IACOBI STRIGELII INSIGNIA“ faráře **Jacoba Strigelia**, které se nachází

¹¹⁴ BUKAČOVÁ, Irena. Ondřej Trojer a církevní heraldika. In: *Vlastivědný sborník: čtvrtletník pro regionální dějiny severního Plzeňska. Mariánská Týnice: Muzeum a galerie severního Plzeňska, 1993. Roč. 3, č. 1–4.*

¹¹⁵ Obrazová příloha č. 13.

¹¹⁶ SOJKOVÁ, Karina. *Kovové prvky v knižní vazbě: terminologie, vývoj, výroba, restaurování a konzervace.* Pardubice: Univerzita Pardubice, 2011. 158 s. Při popisu kovových prvků byla použita terminologie z této práce.

¹¹⁷ Obrazová příloha č. 14.

¹¹⁸ MAŠEK, Petr. *Šlechtické rody v Čechách, na Moravě a ve Slezsku od Bílé hory do současnosti.* Díl I, A–M. Praha: Argo, 2008. s. 633–634 [M 403].

na několika exemplářích.¹¹⁹ Navzdory četnému zastoupení se nepodařilo o osobě vlastníka tohoto provenienčního znaku zjistit více informací. Všechny nalezené svazky s tímto supralibros působí značně reprezentativně a jejich fyzický stav je velmi dobrý. V exempláři *Summa totius theologiae* od Tomáše Akvinského (Atrebatii 1610) (**D 1**) nalezneme na titulní straně rukopisný přípisek „*M. Jacobus Strigelius parochus Talhaimensis*“, ze kterého můžeme usuzovat, že se jedná o zahraniční německou provenienci. Dále se na stejné titulní straně nachází přeškrtnané exlibris sušického děkana Karla Rozacína z Karlspergu.

4.4.4 Razítka

Razítka jsou další variantou k určení provenience. Vedle rukopisných exlibris a supralibros nalezneme v sušické kapucínské knihovně i několik málo vlastnických razítek.

Nacházíme zde razítka **Františka Firbase** (1837–1908), sušického lékárníka a dlouholetého purkmistra města.¹²⁰ Jedná se o modré oválné razítko s nápisem „*František Firbas * lékárník v Sušici*“ a najdeme ho v tisku Bohuslava Balbína *Epigrammata* (Praha 1663) (**Q 54**) nebo v Ciceronových *Sententiae insigniores* (Coloniae 1571) (**bez původní signatury**).

Mezi razítka se v kapucínském fondu dále objevuje slepotiskové razítko **Vojtěcha Ubalda** (1824–1884). Člen kapucínského řádu původem z německého Gräfenbergu byl českobudějovickým notářem a prokurátorem. Také byl čestným občanem města Sušice. Malé slepotiskové razítko obsahuje nápis „*P. Ubald Woitěch*“ a uprostřed je zobrazen kalich. Nacházíme ho v několika tiscích 19. století jako například v „*La sacra Bibbia*“ (Milano, 1848) (**bez původní signatury**).

Ve svazcích klášterního fondu nalezneme ještě také výrazně červené, malé, kulaté razítko **Adalberta Juhna**. Zřejmě se jedná o autora knihy věnující se regionální tematice „*Stadt Horaždiowitz Ost-süd in Prachiner Kreise, aufgenommen von Adalbert Juhn, und nachgemahlt von Joann Venuto 1815*“ (S.l. ca 1815). Tuto domněnku se nepodařilo ověřit. Razítko s nápisem „*Adalb. Juhn*“ se objevuje i v některých knihách, které patřily Františkovi Trachtovi.

¹¹⁹ Obrazová příloha č. 15.

¹²⁰ BARTOŠOVÁ, *Památosti královského města Sušice*, s. 12.

5 Současná podoba a funkce kapucínské knihovny

Ve třicátých letech 20. století věnoval svou pozornost kapucínskému klášteru a jeho knihovně sušický městský archivář Antonín Janák. Ve své studii zaměřené na historii kapucínskému kláštera a jeho knihovnu se jako první zabýval aktuálním stavem fondu.¹²¹ Celý fond prohlédl a zaznamenal jeho nejvýznamnější části. O něco podrobněji se zabýval dochovanými prvotisky, rukopisy a obsahovým složením knihovny. Přestože celý knihovní fond komplexně nezkatalogizoval, je jeho práce posledním obrazem původní klášterní knihovny před její likvidací v padesátých letech 20. století.

Janákova studie nám zvláště díky evidenci prvotisků umožňuje sledovat vývoj ve ztrátách nejvzácnějších tisků od dob zpracování Tesařova katalogu až do dnešní doby.

Rozsah klášterního fondu odhadl asi na 5 000 svazků. Pravděpodobně vzhledem k množství knih nebyl fond Janákem osobně katalogizován. Jednalo by se o časově velmi náročnou činnost. Zachytil však nejvýznamnější exempláře klášterní knihovny. Některé svazky se mu bohužel nepodařilo ve fondu nalézt. Pojednává o nich tedy alespoň zběžně na základě jejich evidence v Tesařově katalogu, který měl k dispozici.

Na počátku druhé světové války byly nejvzácnější svazky převezeny do provinční knihovny na Hradčanech, aby byly chráněny před případným nebezpečím. Poválečné události se však na stavu knihovny podepsaly mnohem zásadněji.¹²²

Do dějin sušického kláštera se stejně jako do mnohých dalších klášterních osudů zapsal 27. duben 1950. Kapucínský klášter v Sušici byl zabrán, řeholníci byli donuceni klášter opustit a budova kláštera začala sloužit k vojenským účelům. Následně 7. srpna byl klášterní archiv přebírán správcem krajského archivu Miroslavem Bělohávkem.¹²³ Ten ve své zprávě pojednával o přibližně 5 000 svazcích nacházejících se v budově kláštera. Zájem o knihovní fond projevil Okresní národní výbor v Sušici. V říjnu roku 1950 na podnět okresního knihovního inspektora byla zbylá část knih po likvidaci kláštera ponechána v Sušici a umístěna do prostor sušického muzea.

¹²¹ JANÁK, *Kapucínský klášter v Sušici: Krátká historie o jeho počátcích, významu a klášterní knihovně*, s. 22–35.

¹²² BAJGER, *Česká františkánská knižní kultura: knihovny minoritů, františkánů a kapucínů v průběhu staletí*, s. 528.

¹²³ Tamtéž.

O této skutečnosti pojednává zpráva o zachování knihovny v okresním městě.¹²⁴ Zpráva Krajského národního výboru v Plzni (Referát pro školství, osvětu a těl. výchovu) ze dne 13. října 1950 uvádí: „*Po likvidaci kapucínského kláštera v Sušici zůstala v okresním městě Sušici klášterní knihovna, která má asi 2 500 svazků. Kromě literatury čistě náboženského rázu obsahuje prvotisky a jiné vzácné tisky. Kromě humanistické literatury jsou zde i stará vydání klasiků. Knihy jsou uloženy (prozatím) v přízemní místnosti klášterní budovy čp.I/III. Mnohé z těchto knih jsou z knihoven sušických měšťanů a šlechticů a jsou odrazem kultury našeho města i okresu v dobách 15. a 16. století.*“ Autorem zprávy je tehdejší okresní knihovnický inspektor Jan Jáša.

Dále se ve zprávě píše: „*Dovoluji si upozornit, že na shora jmenovanou knihovnu je nutno se dívat jako na celek, který nemá být dělen, a který má tím větší kulturní hodnotu, již si město i okres nesmírně cení a váží. S hlediska regionálního je pak tato knihovna svědectvím kulturního, duchovního života města Sušice a celého sušického okresu. Žádám proto, aby klášterní knihovna bývalého kapucínského kláštera zůstala v okresním městě Sušici jako signum kulturního dění tohoto města a věřím, že žádosti bude vyhověno.*“

Krajský národní výbor v Plzni žádosti vyhověl 3. listopadu 1950.¹²⁵ K žádosti se výbor vyjádřil tak, že uvedenou knihovnu převzala do správy Státní studijní knihovna v Plzni dne 1. listopadu 1950 s tím, že knihovna bude deponována v městském muzeu v Sušici jako celek. Dozorem nad ní byl pověřen okresní knihovnický inspektor v Sušici Jan Jáša.

Podrobnější informace o stavu knihovny se dozvídáme ze zápisu o převzetí knihovny bývalého kapucínského kláštera v Sušici ze dne 1. listopadu 1950.¹²⁶ Podle údajů v zápise byla budova kláštera převzata vojenskou správou, která přestěhovala klášterní knihovnu z původní místnosti v prvním poschodí do malé místnosti u vstupní chodby v přízemí budovy. Místnost byla uzamčena a klíče od ní měl okresní knihovnický inspektor Jan Jáša. Knihy byly pečlivě srovnány na zemi a při stěnách. Podle odhadů se jednalo o 2 500 svazků převážně náboženské literatury a filozofických děl. Jiné vědní obory byly zastoupeny jen poskrovnu. Knihy nemohly být odborně uloženy pro nedostatek místa. Podle udání knihovnického inspektora se mezi nimi nacházelo několik rukopisů ze starší doby, několik prvotisků

¹²⁴ Zpráva ze dne 13. října 1950, č.j. 535/50, podepsán okresní knihovnický inspektor Jan Jáša. Uloženo v archivu Muzea Šumavy v Sušici.

¹²⁵ Zpráva o ponechání knihovny kapucínského kláštera v Sušici, zn. 352/9871. Uloženo v archivu Muzea Šumavy v Sušici.

¹²⁶ Zápis o převzetí knihovny za přítomnosti ředitele Státní studijní knihovny v Plzni Jaroslava Kuby, okresního inspektora v Sušici Jana Jáši, okresního církevního tajemníka v Sušici Aloise Medka a správce městského muzea v Sušici Rudolfa Kůse. Sepsáno dne 1. listopadu 1950. Opis zápisu uložen v archivu Muzea Šumavy v Sušici.

a značný počet starých tisků z 16., 17. a 18. století, většinou latinských, německých a méně českých. Dále se tam nacházelo větší množství náboženských časopisů, modlitebních knížek, biblických dějeprav, katechismů, starých učebnic atd. Novější literatura s výjimkou náboženských děl nebyla zastoupena. Vázaný katalog, o němž se zmínil správce městského muzea, nebyl nalezen. Pravděpodobně byl založen mezi knižním materiálem. Pokud by se našel později, byla by podle něj provedena revize knihovny.

Zápis dále uvádí, že Státní studijní knihovna v Plzni převzala knihovnu do své správy. Protože měl být objekt kláštera brzy vyklizen, byla knihovna po dohodě s místními činiteli deponována v budově městského muzea v Sušici. Převozem knih byl pověřen knihovnický inspektor Jan Jáša, který měl zajistit přesun knih do místnosti muzejní knihovny, kde knihy měly být prozatímne uloženy na zemi. Místní národní výbor měl hradit výdaje spojené s převozem knih a zhotovení nových regálů pro jejich uložení. Jan Jáša byl zmocněn k vyřazení nepotřebné literatury.

V případě, že by seznam knih z klášterní knihovny nebyl nalezen, měl být okresním knihovnickým inspektorem vyhotoven nový do konce roku 1951. V opise by jej pak získala i Státní studijní knihovna v Plzni.

Zřejmě nedlouho po uložení knih v sušickém muzeu vznikl rukopisný soupis knih, které byly do muzea převzaty. Jednalo se o nepřesný inventář asi 1 800 svazků knih. Některé knihy byly zaneseny do tohoto soupisu opakovaně. Zmínka o duplicitních zápisech byla později do katalogu poznamenána.

V následujících letech vznikl lístkový katalog a knihy byly nově osignovány. V této době bylo již evidováno 1677 knih. Přesněji 11 prvotisků, 165 knih z 16. století, 864 ze 17. století, 467 z 18. století a 98 z novější doby a 72 záznamů postrádá dataci. Dále je uváděno 19 novodobých rukopisů. V katalogu Gottharda Tesaře, který byl později nalezen mezi dochovanými knihami z klášterní knihovny, je poznamenáno, že se v muzeu roku 1963 nachází 1506 svazků knih.¹²⁷ Tyto údaje jasně poukazují na velké ztráty, ke kterým po likvidaci sušického kapucínského kláštera došlo. Celkový počet knih však zůstal nejasný.

¹²⁷ BOK, *Knihovna kapucínů v Sušici jako knihovna mezinárodního církevního řádu v českém venkovském městě*, s. 229.

5.1 Řešení vlastnických nároků

Situace ohledně vlastnických práv ke klášterní knihovně se začala měnit v roce 1994. Žádost o vydání knih zaslal tehdejší provinciál řádu Menších bratří kapucínů českomoravské provincie P. Jiří Paďour OFM Cap současné ředitelce Muzea Šumavy v Sušici Mgr. Zdeňce Řezníčkové.¹²⁸ Žádal o vydání knih pocházejících z knihovny kapucínského kláštera, další bližší informace a případné vyhotovení předávacího protokolu.

Vedení sušického muzea reagovalo na tuto výzvu s několikaměsíční prodlevou.¹²⁹ Vzhledem k chybějícím údajům legislativní povahy v zasláném dokumentu nemohlo být ze strany vedení sušického muzea žádosti vyhověno. Ze strany kapucínské provincie bylo nezbytné chybějící data doložit. Tato krátká korespondenční výměna mezi provinciálem řádu Menších bratří kapucínů českomoravské provincie P. Jiřím Paďourem OFM Cap a ředitelkou Muzea Šumavy v Sušici Mgr. Zdeňkou Řezníčkovou byla dne 5. ledna 1995 ukončena a na několik dalších let se tak stala poslední komunikací mezi oběma stranami.

Provincie kapucínů se vyjádřila k doplnění údajů až po dalších třech letech.¹³⁰ V reakci na požadované doplnění údajů byl v zasláném dopise uveden odkaz na Náboženskou matici jako správce zabaveného církevního majetku a na smlouvu o deponaci ze dne 10. října 1955 č.j. 5867/55–VII–Ry–822. Na základě §1 zákona č. 338/1991 Sb.¹³¹ a po zvážení situace se Provincie kapucínů České republiky rozhodla navrhnout deponaci knihovního fondu v prostorách Muzea Šumavy v Sušici. Zmíněna byla rovněž podmínka vyhotovení nové odpovídající smlouvy mezi Provincíí kapucínů v ČR a Muzeem Šumavy v Sušici. Součástí této žádosti o vrácení majetku byl i dotaz, zda pracovníci muzea nemají povědomí o umístění původního mobiliáře kláštera v Sušici.

Smlouva o dlouhodobé výpůjčce byla uzavřena mezi Provincíí kapucínů v ČR a Muzeem Šumavy v Sušici až 31. ledna 2003 podle § 659 a následně tehdy platného občanského zákoníku z roku 1964.¹³² Součástí smlouvy o výpůjčce byl zápis o předání a převzetí majetku Provincie kapucínů v ČR, který byl deponován v Muzeu Šumavy v Sušici.

¹²⁸ Dopis ze dne 24. července 1994, č.j. Suš. 57/94. Korespondence je volně uložena v katalogu Gottharda Tesaře v Muzeu Šumavy v Sušici.

¹²⁹ Dopis ze dne 5. ledna 1995, podepsána Mgr. Zdeňka Řezníčková, ředitelka muzea. Korespondence je volně uložena v katalogu Gottharda Tesaře v Muzeu Šumavy v Sušici.

¹³⁰ Dopis ze dne 14. srpna 1998, č.j. 43/98, podepsán Mgr. Tomáš Pracný.

¹³¹ Zákon č. 338/1991 Sb., kterým se mění a doplňuje zákon č. 298/1990 Sb. O úpravě některých majetkových vztahů řeholních řádů a kongregací a arcibiskupství olomouckého.

¹³² Smlouva o výpůjčce, č.j. 028/03.

S odvoláním na ustanovení zákona č. 298/1990 Sb.¹³³ a zákona č. 338/1991 Sb.¹³⁴ získala Provincie kapucínů v ČR majetek pocházející z kapucínského kláštera v Sušici. Soupis předmětů byl uveden v samostatné příloze, která byla nedílnou součástí protokolu.

Ze smlouvy vyplývají práva a povinnosti jak pro vlastníka sbírky, tak i pro vypůjčitele. Knihovní fond byl přenechán sušickému muzeu jako bezplatná zápůjčka částečně pro vystavení ve stálé expozici Muzea Šumavy v Sušici a pro uložení v depozitáři. Předměty smlouvy zůstaly v neomezeném vlastnictví majitele, tedy české kapucínské provincie.

Muzeum Šumavy se ve smlouvě zavázalo věnovat vypůjčeným dílům po celou dobu výpůjčky veškerou odbornou péči jako svým vlastním sbírkovým předmětům a přislíbilo odpovědnost za jejich ochranu a bezpečnost.

Vypůjčené předměty dle smluvního ujednání nepodléhají nutnosti pojištění, přesto by muzeum mělo za případnou ztrátu, poškození či znehodnocení ručit. Smlouva byla uzavřena na dobu neurčitou, s výpovědní lhůtou 2 roky. Knihovna nadále zůstává součástí sušického muzea.

Vyřešení majetkových vztahů by nabízelo možnost objasnění i přesného počtu deponovaných předmětů. Z dostupných dokumentů se však tato skutečnost jeví zcela zmatečně. Smlouva o dlouhodobé deponaci uvádí celkový počet 1 777 vypůjčených předmětů. Soupis deponovaných děl, který je uveden v samostatném seznamu, však eviduje 1 677 položek. Tento doplňující soupis byl získán v elektronické podobě v provinční kapucínské knihovně na Hradčanech. Smlouva byla sepsána ve čtyřech vyhotoveních a každá ze stran získala dva exempláře. Rozpor v celkovém součtu exemplářů je tedy přesně sto položek. Zřejmě se jedná o administrativní nepřesnost. Vzhledem k celkovému počtu svazků jde o poměrně vysoký údaj. Pracovníci provinční knihovny jsou si rozdílu v dokumentech vědomi, ale situace prozatím nebyla objasněna.

5.2 Současný stav a ochrana

Nejpodrobnější inventářem, který mapuje současný knihovní fond kapucínské knihovny v Sušici je soupis 1 677 svazků pořízený v roce 2003. Kapucínská knihovna nebyla

¹³³ Zákon č. 298/1990 Sb., o úpravě některých majetkových vztahů řeholních řádů a kongregací a arcibiskupství olomouckého.

¹³⁴ Zákon č. 338/1991 Sb., kterým se mění a doplňuje zákon č. 298/1990 Sb., o úpravě některých majetkových vztahů řeholních řádů a kongregací a arcibiskupství olomouckého.

pracovníky sušického muzea dosud nijak podrobněji zpracována. V muzeu je využíván knihovnický systém Clavius, ale evidence knih je zpracována nedostatečně. Do elektronické podoby byl částečně převeden i lístkový katalog. Záznamy obsahují množství chyb, kvůli kterým je často obtížné určitý titul dohledat. Společně s rukopisnými nedatovanými soupisy knih z kapucínského kláštera se nacházejí v muzeu i přírůstkové knihy, které kapucínské tisky také evidují. K nepřehlednosti přispívá i to, že v přírůstkových knihách jsou promíchány záznamy o kapucínských knihách se záznamy knih, které jsou majetkem Muzea Šumavy v Sušici. V přírůstkových knihách jsou místy uváděny pouze poznámky jako „kapucínská knihovna – sbírky z dřívějších let“ nebo zkratka „k.k.“, která odkazuje na knihy z knihovny kapucínského kláštera. Odborné katalogizační záznamy nejsou tedy k dispozici.

Přestože jsou dochované inventáře neúplné, obsahují duplicity a nelze s jistotou určit, kdy a kým byly zpracovány, jsou dnes jedinými pomůckami umožňujícími sledovat pohyb knih. Při dosavadním způsobu evidování tisků nebude možné získat přehled o přesném počtu svazků, ani titulů. Zmíněné nepřesnosti nedovolují ani jednoznačně získat jistotu, zda nedošlo ke ztrátě některých exemplářů.

Nedostatek badatelského zájmu o kapucínskou knihovnu způsobuje, že není vyvíjen tlak na potřebu kvalitnějšího zpracování. Při pokusu o základní pasportizaci fondu byla činnost komplikována způsobem uložení knih ve stále expozici muzea i v depozitáři v Kašperských Horách. Podle provedeného průzkumu je součástí expozice muzea 779 exemplářů a 894 svazků je umístěno v kašperskohorském depozitáři. Současný stav uložení knihovního fondu je natolik komplikovaný, že by se dohledávání konkrétních knih stalo časově velmi náročnou záležitostí i pro samotné pracovníky muzea. Případní zájemci z řad badatelů tak mají zásadně ztížené podmínky pro práci.

Část knih kapucínské knihovny uložená ve stále expozici se nachází ve šroubovaných skříních, které byly pro tento účel vyrobeny. Přístup ke svazkům je tedy možný po rozšroubování a vynětí skleněných tabulek. Knihy bohužel nejsou řazeny dle signatur, ale zcela nahodile. K lepší orientaci tohoto uskupení napomáhá pouze muzejní inventář vystavovaných předmětů. Z podrobnějšího průzkumu tohoto dokumentu vyplývá, že systém zpracování je velmi nejednotný. Částečně jsou svazky v jednotlivých policích evidovány zleva doprava, jindy je tomu opačně. Některé ze svazků jsou vystavovány v samostatných výstavních vitrínách. Způsob uložení knih tímto způsobem je zásadně v rozporu se snahou o zachování dobrého fyzického stavu knih. Knihy jsou vystaveny nevhodným světelným podmínkám a způsob otevření knih se po letech nezměněné polohy podepsal na špatném stavu vazeb jednotlivých svazků. Tyto skutečnosti poukazují na nešetrné a neodborné

zacházení s deponovaným fondem, který se vyznačuje nejen svou kulturní, ale také historickou hodnotou.

Druhá část dochované kapucínské knihovny je umístěna v novém klimatizovaném depozitáři v Kašperských Horách. Zdejší podmínky vyhovují tiskům daleko více. Orientaci při hledání dochovaných svazků by prospělo, kdyby byly odděleny svazky kapucínských knih od knih patřících do muzejní knihovny. Přístup ke knihám je komplikován formou uložení knih v několika řadách na každé polici. Přesto zde byla snaha řadit knihy podle přiřazených signatur. Zde by bylo rovněž vhodné provést revizi a napravit chybná uspořádání.

Z dosavadního průzkumu vyplývá, že Muzeum Šumavy v Sušici prozatím nijak zásadně nevyužilo možnosti neomezeného přístupu k deponovaným knihám kapucínského řádu, které pocházejí ze sušického kláštera. Z řad zaměstnanců muzea nebyla dosud věnována žádná pozornost vědecké práci se starými i mladšími tisky, které obsahují množství přípisků sušických občanů a jsou tak cennou památkou a dokladem o knižní kultuře v Sušici. Knihám je tak prozatím poskytnuta pouze „střecha nad hlavou“. Knihám není věnována souvislá péče a přehled o stavu knihovny je v případě vedení muzea nedostatečný.

Ochrana knižních sbírek se skládá z různých oborů. Jsou využívány moderní technologie, ale zároveň i tradiční postupy. Jejich propojení napomáhá k uchování vzácných sbírek dalším generacím. Požadavky na ukládání archivních a knihovních dokumentů blíže popisuje norma ČSN ISO 11799¹³⁵. Zabránění fyzickému a chemickému poškození knih je základem pro ochranu historických knihovních fondů. Inspiraci lze čerpat ve znění § 9 zákona č. 122/2000 Sb.¹³⁶ Tento zákon o ochraně muzejních sbírek se však vztahuje pouze na sbírky zapsané v centrální evidenci sbírek. V této evidenci není sušická klášterní knihovna registrována.

Historické události se do osudu sušické kapucínské knihovny výrazně zapsaly. Proto by si jistě dochované zbytky původního poměrně rozsáhlého kapucínského fondu zasloužily lepší přístup. Jedná se zcela určitě o nelehký úkol, který by představoval velké časové a finanční zatížení. Pokud by obě strany v budoucnosti projevíly větší míru zájmu o práci se sušickým kapucínským fondem, věnovaná péče by měla pozitivní dopad na nová zjištění. Především by bylo na místě vyjasnit nesrovnalosti s celkovým počtem uložených exemplářů a případně tyto chybné údaje vyřešit novými smluvními ujednáními. Vhodná by byla

¹³⁵ ČSN ISO 11799. *Informace a dokumentace – Požadavky na ukládání archivních a knihovních dokumentů*. Praha: Český normalizační institut, 2006.

¹³⁶ Zákon č. 122/2000 Sb., o ochraně sbírek muzejní povahy a o změně některých dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů.

podrobná katalogizace všech dochovaných svazků, která by poprvé evidovala i jednotlivé pří vazky v konvolutech. Skutečný počet dochovaných titulů a nejen svazků by byl cenným zjištěním.

6 Nástin knižní kultury a čtenářství venkovského města Sušice 17. a 18. století – shrnutí získaných poznatků

Průzkum knihovního fondu sušického kláštera umožnil nahlédnout do dějin knižní kultury venkovského města Sušice. Ze získaných poznatků můžeme usuzovat mnohé o čtenářských zájmech a zvyklostech. Tato kapitola se tedy bude blíže věnovat čtenářskému vkusu, dobovým a sociálním aspektům a projevům zájmu o knihy. Zaměříme především na období 17. a 18. století. Dochované knihy mají významnou výpovědní hodnotu především z hlediska vztahu k prostředí, v němž se vyskytovaly a četly.¹³⁷ To nám umožní získat alespoň nový pohled na kulturní minulost Sušicka.

Abychom mohli uvažovat nad regionální knižní kulturou minulosti, bylo nezbytné se blíže seznámit s obsahem knihovny a její provenienční stránkou.¹³⁸ Velkým přínosem je jistě i to, že knihovna stále zůstává fyzicky uložena v regionu a je umožněno tak na sbírku nahlížet jako na nedílnou součást kulturního dědictví města Sušice.

Každý z dochovaných exemplářů, který je možné identifikovat z provenienčního hlediska a přiřadit jej tak k původnímu majiteli nebo dokonce více majitelům, je cenným dokladem knižní kultury. Jednotlivé exempláře nabízejí i další stopy, které vedou k poznání čtenářských aktivit. Vzhledem k necelistvosti dochování původního celku můžeme pouze vyvozovat určité domněnky, které se budou zakládat na rozpoznávaných provenienčních znacích a vyhodnocení fyzického stavu dochovaného fondu.

Zásadní vliv na stavbu kapucínského fondu měly kontakty s vnějším prostředím kláštera. Rozsáhlé dochované provenienční celky sušických děkanů 17. století pobělohorského období poukazuje na tendenci nevytvářet samostatnou děkanskou knihovnu, o které nemáme ani žádné bližší informace. Knihy z vlastnictví děkanů tak směřovaly do fondu klášterní bibliotéky. V souvislosti s obsahovou skladbou osobních knihoven děkanů se jevil zřejmě odkaz řádové knihovně jako jistota správného následného nakládání s knihami a jejich využití.

Čtenářské zájmy katolického řádu jasně vystihuje převažující náboženská literatura, ze které mohl případný čtenář z řad členů konventu čerpat informace ke svému životnímu poslání. Ojedinelosti v klášterním fondu pak poukazují na čtenářské preference osob, které se rozhodly svými knihami rozšířit klášterní bibliotéku.

¹³⁷ KAŠPAROVÁ, *Několik obecných poznámek na téma stav bádání v oblasti dějin knižní kultury českých zemí*, s. 612.

¹³⁸ KAŠPAROVÁ, *Řekni mi, co čteš, a já ti povím, kdo jsi*, s. 230.

Budeme-li uvažovat nad tím, že kvantitu knihovního přírůstku ovlivňuje i zvýšený čtenářský zájem, je logické, že se v případě sušické kapucínské knihovny zaměříme právě na období, kdy knihovna během své dlouhé existence evidovala největší přírůstek a zároveň byl sušický konvent obsazen největším počtem řeholníků, a tedy i případnými čtenáři. Hovoříme tedy o období od druhé poloviny 17. století až do konce 18. století.

Studium údajů v katalogu Gottharda Tesaře z let 1875–1876 potvrzuje, že přibližně 70% tehdejšího fondu tvořila knižní produkce 17.–18. století. Srovnání s dnešním dochovaným stavem potvrzuje také největší zastoupení tohoto období. Období největšího rozvoje klášterní knihovny koresponduje s prosperujícím obdobím konventu samotného. Knihy, které tak přicházely do dobře fungujícího kláštera obsazeného téměř dvěma desítkami řeholníků, se mohly setkat s poměrně velkou čtenářskou horlivostí.

Zájem o knihovnu a její obsah můžeme pozorovat z přímých stop, které svědčí o jisté pozornosti a péči věnované knihám. Snaha o sjednocení klášterního fondu se projevuje ve způsobu zpracování hřbetů knih v podobě šedého nátěru, dále uvedení zkráceného titulu a signatury fondu. Jednalo se tak o nejdostupnější variantu jednotné vazby v rámci jednoho fondu, což odpovídalo finančním možnostem klášterních biblioték. Věnovanou péči dokládají i mnohé pokusy a snahy o základní restaurování knih. Naopak nedostatek péče a špatné podmínky skladování v minulosti knih potvrzují plísň a poškození červotočem.

V knihách je zaznamenáno množství textových informací, které poukazují nejen na demonstraci vlastnických nároků v podobě rukopisných exlibris. Na využívání obsahu knih a práci s textem poukazují marginální poznámky nebo zvýrazňované pasáže přímo v textech, které byly řeholníky využívány především ke kazatelské a pastorační činnosti. Komentáře přímo v textu jsou spíše ojedinělé a nelze tedy vyvozovat konkrétnější závěry.

Aktivní recepci dále potvrzuje značné fyzické opotřebení. Ve fondu nebyl nalezen jediný exemplář s nerozřezanými archy. Vřelý vztah ke knihám můžeme pozorovat na několika málo sušených rostlinách nalezených ve svazcích modlitebních knih. O čtenářský nezájem se v případě této knihovny tedy alespoň podle odhadu nejednalo.

Svazky, které se do fondu dostaly darem či odkazem z knihoven osob projevujících svou přízeň sušickému kapucínskému klášteru, se často vyznačují větší finanční nákladností vazeb. Tuto skutečnost potvrzují použité materiály, výzdoba v podobě zlaceného slepotisku a emblematická či iniciálová supralibros.¹³⁹ Tyto projevy větších finančních možností z daných

¹³⁹ Obrazové přílohy č. 12–15.

exemplářů vytvářely sice cennější a pozoruhodnější jednotliviny, nicméně nemusely korespondovat s aktivním čtenářstvím původního majitele.

Některé knihy dokládají i zajímavé rodinné vazby či přátelské vztahy. Předávání v rámci rodové linie sledujeme například u rodiny Zbraslavských či Speratů. Nacházíme i věnování dárců či přímo samotných autorů dalším osobám nebo praktické údaje o kupní ceně a místě pořízení jednotlivých svazků. To vše vypovídá o dalším faktoru knižní kultury, kterým je *pohyb knih*.¹⁴⁰

O knižní kultuře vypovídá i malovaná skříň, která je dnes součástí kapucínské expozice v Muzeu Šumavy v Sušici. Jedná se o sekretář z majetku sušického děkana Prokopa Harrera, který se svým malířským uměním dokonce osobně zvěčnil na dveře skříně tohoto sekretáře. Byl sušickým děkanem na konci 18. století v letech 1772–1796. Malířství se věnoval intenzivně a vymaloval také obraz sv. Václava pro děkanský kostel a několik dalších obrazů.¹⁴¹

Na dveřích sekretáře jsou vyobrazeni dva duchovní, jeden čtoucí a druhý píšící. Nad nimi jsou zobrazeny svazky knih s typickou kapucínskou úpravou hřbetů. Zobrazený motiv vystihuje vztahy „*kniha–autor*“ a „*kniha–čtenář*“.¹⁴²

Pokud se pokusíme sestavit profil raně novověkého čtenáře v Sušici, musíme přihlížet k několika důležitým faktorům a uvědomit si některé souvislosti.

Nejdůležitější podmínkou změny náboženského prostředí v českých zemích z převážně protestantského na jednoznačně převládající katolické, k níž došlo v průběhu několika desetiletí po roce 1620, se stala obnova katolické církevní správy.¹⁴³ Na potridentském ožívání katolicismu se podílel i kapucínský řád, který byl do Čech za účelem rekatolizace pozván.

Dle Ericha Schöna se nacházelo na přelomu 17. a 18. století ve střední Evropě pouze asi 15% potencionálních gramotných čtenářů.¹⁴⁴

Jelikož v raném novověku tvořilo větší část společnosti vesměs negramotné obyvatelstvo, stali se tak členové kapucínského řádu společně s duchovními správci v Sušici prostředníky mezi učeností teologických děl a obyvatelstvem tohoto venkovského města. Potencionálním čtenářem se tak stal duchovní pastýř, který byl zbožný, pokorný, mravně

¹⁴⁰ Viz kapitola *Provenience*.

¹⁴¹ Posloupnost duchovních správců v Sušici. *Farní věstník duchovních správ sušického vikariátu*. Sušice: Josef Procházka, 1924, roč. II, č. 9, s. 3.

¹⁴² Obrazová příloha č. 5.

¹⁴³ NOVOTNÝ, Miroslav. Duchovní. In: *Člověk českého raného novověku*. Praha: Argo, 2007, s. 112.

¹⁴⁴ MANGUEL, Alberto. *Dějiny čtení*. Brno: Host, 2007, s. 434. V roce 1900 už tak případnou čtenářskou základnu tvořilo 90% obyvatelstva.

bezúhonný a především vzdělaný. K povinnosti duchovních šířit křesťanskou vzdělanost a ponaučení, tak přispívala jistě četba kazatelské a katechetické literatury. Intelektuální úroveň duchovních 17. a 18. století se postupně zlepšovala a lze obecně hovořit o slušné úrovni.¹⁴⁵ Vedle institucionalizované přípravy se předpokládalo i osobní samostatné vzdělávání, které bylo nezbytné k vykonávání pastorační praxe. Z těchto důvodů nacházíme v klášterní knihovně bohaté zastoupení liturgické a katechetické literatury. Inspiraci při tvorbě kázání čerpali duchovní i ve světské literatuře. Zastoupení i dalších živých jazyků kromě němčiny upozorňuje na pravděpodobně dobrou jazykovou vybavenost řeholníků, kteří byli díky vztahům s jinými i mezinárodními konventy často cizinci.

Podle dosavadních poznatků lze sestavit stručně základní profil sušické klášterní knihovny. Ta obsahuje větší podíl náboženské literatury a žánrově je méně pestrá. Převažuje v ní latinský jazyk a je zde menší počet literatury v národním jazyce a v cizích živých jazycích. Z cizích jazyků nacházíme v knihovně díla v němčině, italštině, francouzštině a španělštině. Rozvoj knihovního fondu byl závislý na darech či odkazech donátorů. Omezené finanční možnosti řádu zamezovaly výrazněji rozšiřovat fond nákupem knih. Pozoruhodnější a nákladnější vazby nacházíme pouze u získaných exemplářů od donátorů. Uložení klášterní bibliotéky bylo situováno do jedné z cel konventu. První pokus o uspořádání fondu a vznik prvního katalogu evidujeme až v druhé polovině 19. století.

Díky darům se do obsahového složení promítly i čtenářské zájmy šlechtických a měšťanských knihoven. Nepostradatelný a převažující podíl náboženské literatury byl rozšiřován o soubor světského čtiva. Rozrůstalo se tak zastoupení historicko-politické tematiky, dále knihy právnické, zeměpisné, jazykové, přírodovědné, filozofické a díla antických autorů. Dary byly uskutečňovány na základě osobní přízně klášteru či díky regionálním vazbám na klášter.

Tehdejší testamentární praxe zaznamenávala knihovní odkazy při soupisech knih menších formátů a méně hodnotných kusů pouze sumárně.¹⁴⁶ V případě, že inventář zachycoval jednotlivé knihy, nebyly pořizovány bibliografické záznamy s přesnými údaji o místě a datu vzniku. Pozůstalostní inventáře tak zůstávají při absenci knihovních katalogů

¹⁴⁵ NOVOTNÝ, *Duchovní*, s. 118.

¹⁴⁶ FEJTOVÁ, Olga. Měšťanský čtenář 17. století a recepce aktuální barokní literatury. In: *Barokní Praha – barokní Čechie 1620–1740. Sborník příspěvků z vědecké konference o fenoménu baroka v Čechách. Praha, Anežský klášter a Clam-Gallasův palác, 24.–27. září 2001*. Praha: Scriptorium, 2004, s. 630.

základními prameny při výzkumu dějin knižní kultury. Sepsání poslední vůle nepředstavovalo pouze uspořádání pozemských záležitostí, ale předcházelo i vzniku nejrůznějších sporů.¹⁴⁷

Měšťanská společnost 17. a 18. století nevytvářela čtenářskou obec z čistě praktických důvodů. Kniha nenacházela uplatnění v běžném životě 17. století možná i proto, že ani verbální komunikace při nerovnosti stavů nebyla zcela běžná. Nadřazenost sloužícím byla často projevována pouze příkazy, bitím či vrháním předmětů. Nebylo žádoucí ani verbální ujistění o pochopení rozkazu, očekávalo se pouze jeho provedení.¹⁴⁸ Ani v 18. století nebylo knize příliš přáno, když si uvědomíme, že hlavní činností byla neustálá činnost a pracovitost. Říkalo se, že pokud nemá řádná dívka co na práci, vystříhne si díru v zástěře a zašívá.¹⁴⁹

Závěrem lze uvést, že v období 17. a 18. století měly kláštery z hlediska čtenářství mimořádně významné postavení, stejně jako ostatní kněží či úředníci. Literatura, kterou tito čtenáři preferovali, měla nepochybně velmi dobrou úroveň, nicméně patřila spíše minulosti než budoucnosti.¹⁵⁰ Čtenáři této doby stačilo nanejvýš několik knih, četl pomalu a zvažoval každé slovo. Hledal hlubší smysl a pravdu. Čtenářské zájmy následujícího období se začaly přetvářet. „Moderní“ čtenář tak začal hledat spíše rozptýlení a nově získané informace jej neuspokojily natolik, aby nesáhl hned po další knize. Jestliže typickým představitelem prvního typu je čtenář zahloubaný do postily, druhý typ intenzivněji se věnující četbě vyhledává román.¹⁵¹

¹⁴⁷ RYANTOVÁ, Marie. Nařízení až za hrob: Testamentární praxe a vyřizování pozůstalostí světských duchovních pražské arcidiecéze v době baroka. In: MIKULEC, Jiří a Martin HOLÝ. *Církev a smrt: institucionalizace smrti v raném novověku*. Praha: Historický ústav, 2007, s. 151.

¹⁴⁸ SCHENDA, Rudolf. Orale und literarische Kommunikationsformen im Bereich von Analphabeten und Gebildeten im 17. Jahrhundert. In: *Literatur und Volk im 17. Jahrhundert. Probleme populärer Kultur in Deutschland*. Wiesbaden, 1985, s. 447–464. Tyto poznatky odvodil Schenda z německých barokních románů.

¹⁴⁹ MÖLLER, Helmut. *Die kleinbürgerliche Familie im 18. Jahrhundert, Verhalten und Gruppenkultur*. Berlin: De Gruyter, 1969, s. 15.

¹⁵⁰ POKORNÝ, Jiří. Poznámky k dějinám čtení v pobělohorském období. In: *Česká města v 16.–18. století. Sborník příspěvků z konference v Pardubicích 14. a 15. listopadu 1990*. Praha: Historický ústav ČSAV, 1991. s. 232

¹⁵¹ ENGELSING, Rolf. Die Perioden der Lesergeschichte in der Neuzeit. In: *Zu Sozialgeschichte deutscher Mittel- und Unterschichten*. Göttingen, 1973. s. 139.

7 Závěr

Dochované knihy sušické kapucínské knihovny jsou dnes vzácným dokladem knižní kultury minulosti. Aby bylo možné získat souvislosti, které nám umožní zamyslet se blíže nad knižní kulturou venkovského města, bylo nezbytné podrobněji se seznámit s konkrétním fondem. Téma diplomové práce bylo zvoleno tak, aby zpracování zahrnovalo různá hlediska související s problematikou klášterní knihovny. Všechny faktory, kterými se práce zabývá, ovlivňovaly vývoj významného historického knižního celku, ale také rozvoj čtenářství v sušickém kraji.

Snahou bylo navázat na studie předchůdců, kteří se tematikou sušické kapucínské knihovny zabývali dříve a především získat nové poznatky, které by o historii knižní kultury v Sušici prozradily více. Základem se tak stalo studium archivních pramenů a průzkum dochovaného knihovního fondu. Zvláště významným pramenem se stal původní katalog klášterní knihovny vypracovaný tehdejším knihovníkem sušického konventu Gotthardem Tesařem. Tento inventář dokončený v roce 1876 nám umožňuje srovnávat dnešní podobu kapucínské bibliotéky s tehdejším fondem. Přestože mezitím uplynulo 139 let, zůstalo několik nezodpovězených otázek, na které se tato práce snažila najít odpovědi. Kromě historických souvislostí spojených s dějinami kapucínské řady bylo nutné věnovat se i dalším významným historickým událostem českých dějin, které se zásadně podepsaly na osudu sušické kapucínské knihovny.

Zpracovávání fondu klášterní knihovny předurčuje jistá očekávání ve skladbě knihovního fondu. Podle průzkumu původního katalogu a srovnání současného stavu se potvrdilo, že je sušická bibliotéka obdobou dalších kapucínských knihoven. Přesto znalost základních pramenů umožnila na ně navázat a věnovat se tomu, co je pro sušickou klášterní knihovnu typické a ojedinělé.

Součástí práce jsou výsledky, které popisují a přibližují fond z hlediska obsahového, jazykového, či místní produkce samotných knih. Můžeme se také dozvědět více o tom, která historická období jsou v bibliotéce zastoupena nejvíce. Takto je možné hodnotit dochovanou část knihovny i původní jádro klášterního fondu. Kromě těchto obecných a spíše statistických údajů, které jsou užitečné k uvědomění si důležitých souvislostí, se tato práce zaměřila na uvedení zajímavých literárních děl, které byla či stále jsou součástí knihovního fondu.

Velkým zklamáním se stalo zjištění, že převážná většina vybraných a uvedených titulů je dnes nezvěstná. Zdá se to být až podezřele nápadné, že jednotlivé nejzajímavější svazky se z dochovaných signaturních řad zkrátka vytratily.

Naopak práce přinesla i několik pozitivních a nových poznatků. Věnovaná pozornost dochovaným prvotiskům ve srovnání s dalšími inventáři z minulých let zajistila objasnění jejich celkového počtu. Průzkum knižního fondu odhalil nejen řadu provenienčních znaků, ale také poukázal na zřejmé aktivní využívání knih. To můžeme usuzovat z množství praktických poznámek uváděných v jednotlivých svazcích či z fyzického opotřebení.

Provenienční výzkum odhalil dřívější majitele knih v řadách sušického duchovenstva. Množství knih darovali klášteru i členové významných městských rodin. Svou přízeň klášteru projevovaly nejen regionální osobnosti. Ve fondu byly nalezeny svazky s provenienčními znaky vlastníků, jejichž vazby na sušický konvent zůstávají neobjasněny. Ne všechny provenienční znaky byly také rozluštěny. Zásluhou mnoha vlastnických přípisků bylo možné sledovat i pohyb knih mezi jednotlivými vlastníky, jejichž osudy byly spjaty nejen rodinnými vazbami.

Na základě všech zjištění a studia dalších materiálů o dějinách knižní kultury byla vytvořena závěrečná kapitola věnující se okolnostem knižní kultury venkovského města Sušice se zaměřením na období 17. a 18. století. Shrnutí poznatků umožnilo vytvořit profil tehdejšího čtenáře, který se mohl blíže s fondem seznámit a získané informace šířit případně dále. Pozornost byla věnována i obecné vzdělanostní úrovni tehdejšího obyvatelstva kraje.

Závěrem lze říci, že cíl práce přinést nové informace, které přiblíží dějiny knižní kultury v Sušici, byl z mnoha hledisek naplněn. Byly nastíněny i nové oblasti, jejichž následné hlubší zkoumání by přineslo další cenné poznatky o dějinách knižní kultury nejen šumavského regionu.

Archivní prameny

Muzeum Šumavy v Sušici

TESAŘ, Gotthard. *Katalog kapucínské klášterní knihovny*. Sušice, 1875–1876. Sign. P 356/1.

Catalogus Ordinis Minorum S. P. Francisci capucinatorum Almae Provinciae Bohemo-Moravae sub clementissimo ac insigni universi ordinis protectoratu eminentissimi D. D. S. R. E. Cardinalis presbyteri Josephi Milesi Peroni Ferreti. Editus inuente anno a Christo Nato MDCCCLXIV. Pragae, 1864.

Zpráva ze dne 13. října 1950, č.j. 535/50, podepsán okresní knihovnický inspektor Jan Jáša.

Zpráva o ponechání knihovny kapucínského kláštera v Sušici, zn. 352/9871.

Zápis o převzetí knihovny za přítomnosti ředitele Státní studijní knihovny v Plzni Jaroslava Kuby, okresního inspektora v Sušici Jana Jáši, okresního církevního tajemníka v Sušici Aloise Medka a správce městského muzea v Sušici Rudolfa Kůse. Sepsáno dne 1. listopadu 1950.

Dopis ze dne 24. července 1994, č.j. Suš. 57/94, podepsán tehdejší provinciál řádu Menších bratří kapucínů českomoravské provincie P. Jiří Paďour OFMCap.

Dopis ze dne 5. ledna 1995, podepsána Mgr. Zdeňka Řezníčková, ředitelka muzea.

Dopis ze dne 14. srpna 1998, č.j. 43/98, podepsán Mgr. Tomáš Pracný.

Smlouva o výpůjčce, č.j. 028/03.

Národní archiv

Fond: Řádový archiv kapucínů 16.–20. stol. (ŘK)

Seznam knih (1873), inv. č. 110.

Inventáře (1791–1850), inv. č. 541, č. k. 429.

Státní oblastní archiv v Plzni

Fond: Kapucíni Sušice

Seznam členů kapucínského konventu v Sušici (1800–1850), inv.č. 22, sign. 43/e.

Torzo kartotéčních lístků klášterní knihovny (1850–1900), inv. č. 25.

Seznam knih věnovaných klášteru P. Franzem Trachtou, emeritním vikářem z Kašperských Hor (1860), inv. č. 26, sign. 43/f.

Seznam knih klášterní knihovny s rejstříkem (1861), inv. č. 27, sign. 43,43/a.

Seznam knih klášterní knihovny (1863), inv. č. 28.

Katalog klášterní knihovny (1864–1873), inv. č. 34, sign.43/b.

Státní okresní archiv Klatovy

Fond: Okresní soud Sušice /1836/1850–1897

Pozůstalostní spisy, k. 334.

Literatura

BAĎUROVÁ, Anežka. Historické knižní fondy v České republice a současný stav jejich knihovnického zpracování. In: *Sborník archivních prací*. Praha: Archivní správa Ministerstva vnitra, 2003, s. 641–682. č. 2. ISSN 0036-5246.

BAJGER, Matyáš Franciszek. *Česká františkánská knižní kultura: knihovny minoritů, františkánů a kapucínů v průběhu staletí*. Ostrava, 2007. Rigorózní práce. Katedra české literatury a literární vědy Filozofická fakulta Ostravská univerzita v Ostravě.

BAJGER, Matyáš. *Knihovny kapucínských klášterů v Čechách a na Moravě*. Ostrava, 2004. Diplomová práce. Masarykova univerzita v Brně.

BARTOŠ, Josef, Stanislava KOVÁŘOVÁ a Miloš TRAPL. *Osobnosti českých dějin*. Olomouc: Alda, 1995, 432 s. ISBN 80-856-0039-0.

BARTOŠOVÁ, Jana. Památnosti královského města Sušice. *Rodopisná revue on-line* [online]. 2010, roč. 12, č. 3–4 [cit. 2015-04-08]. Dostupné z: http://rodopisna-revue-online.tode.cz/3-10_soubory/07_bartosova-10-13.pdf.

BOK, Václav. Knihovna kapucínů v Sušici jako knihovna mezinárodního církevního řádu v českém venkovském městě. In: *K výzkumu zámeckých, měšťanských a církevních knihoven*. České Budějovice: Jihočeská univerzita, 2000, s. 225–238. ISBN 80-7040-473-6.

BUBEN, Milan. *Encyklopedie řádů, kongregací a řeholních společností katolické církve v českých zemích*. Praha: Libri, 2006. ISBN 80-727-7088-8.

BUKAČOVÁ, Irena. Ondřej Trojer a církevní heraldika. In: *Vlastivědný sborník: čtvrtletník pro regionální dějiny severního Plzeňska*. Mariánská Týnice: Muzeum a galerie severního Plzeňska, 1993. Roč. 3, č. 1–4. ISSN 1801-0032.

CARDINI, Franco, Stanislava KOVÁŘOVÁ a Miloš TRAPL. *František z Assisi*. Překlad Vítězslav Pavlík. Praha: Vyšehrad, 1998, 231 s. ISBN 80-711-3229-2.

CEJPEK, Jiří. *Dějiny knihoven a knihovnictví*. 2. dopl. vyd. Praha: Karolinum, 2002, 247 s. ISBN 80-246-0323-3.

DOKOUPIL, Vladislav. *Klášteří knihovna kapucínů v Brně*. Brno: Universitní knihovna, 1955.

ENGELSING, Rolf. Die Perioden der Lesergeschichte in der Neuzeit. In: *Zur Sozialgeschichte deutscher Mittel- und Unterschichten*. Göttingen, 1978, s. 112–154. ISBN 978-3-525-35975-4.

FEJTOVÁ, Olga. Měšťanský čtenář 17. století a recepce aktuální barokní literatury. In: *Barokní Praha – barokní Čechie 1620–1740. Sborník příspěvků z vědecké konference o fenoménu baroka v Čechách. Praha, Anežský klášter a Clam-Gallasův palác, 24.–27. září 2001*. Praha: Scriptorium, 2004, s. 629–642. ISBN 80-86852-06-7.

GABRIEL, Josef Ambrož. *Královské město Sušice a jeho okolí, aneb, Popis všech v okrese Sušickém ležících měst, městeček, vesnic, samot, kostelů, hradů a tvrzí, všech zemských panství a statků*. Praha: J.A. Gabriel, 1868. 276 s.

HAMANOVÁ, Pavlína. *Z dějin knižní vazby: od nejstarších dob do konce 19. stol.* Praha: Orbis, 1959. 275, [4] s., [143] s. obr. příl.

HOHENEGGER, Agapit a Peter B. ZIERLER. *Geschichte der Tirolischen Kapuziner-Ordensprovinz (1593–1893). Band I.* Innsbruck: Wagner, 1913.

HORÁK, František. Klášterní knihovny v českých zemích. In: *Knihovna: vědeckoteoretický sborník*. Praha: SPN, 1966, s. 219–270.

HORÁK, František. Česká kniha v minulosti a její výzdoba. Praha: František Novák, 1948. 253 s.

HOSTAŠ, Karel a Ferdinand VANĚK. *Soupis památek historických a uměleckých v politickém okrese Sušickém*. Praha: Nákladem Archaeologické kommisie při České akademii císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění, 1900.

HÝBL, František. Počátky minoritů v Čechách a na Moravě. *Český časopis historický*. 1896, roč. 2, č. 6, s. 335–345. ISSN 0862-4356.

HÝZRLE Z CHODŮ, Jindřich, VOGELTANZ, Jan, ed. a PETRÁČKOVÁ, Věra, ed. *Příběhy Jindřicha Hýzrla z Chodů*. Praha: Odeon, 1979. 453, [7] s. 24 s. barev. fot. příl.

JANÁK, Antonín. Kapucínský klášter v Sušici: Krátká historie o jeho počátcích, významu a klášterní knihovně. In: *Městské museum v Sušici: vlastivědné museum a okresní museum zemědělské*. Sušice: Městské museum v Sušici, 1938, s. 22–35.

JANOŠŤÁKOVÁ, Petra. *Pojetí městské vlády v díle Politia historica Daniela Adama z Veleslavína*. České Budějovice, 2011. Diplomová práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích.

KAŠPAR, Jan. Knihovna františkánů u Panny Marie Sněžné v Praze (dějiny, knižní fond a současný stav). In: *Historia Franciscana II*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2005, s. 225–268. ISBN 80-7195-016-5.

KAŠPAROVÁ, Jaroslava. Několik obecných poznámek na téma stav bádání v oblasti dějin knižní kultury českých zemí. In: *Barokní Praha – barokní Čechie, 1620–1740: sborník příspěvků z vědecké konference o fenoménu baroka v Čechách, Praha, Anežský klášter a Clam-Gallasův palác, 24.–27. září 2001*. Praha: Scriptorium, 2004, s. 611–628. Documenta Pragensia. ISBN 80-86852-06-7.

KAŠPAROVÁ, Jaroslava. Řekni mi, co čteš, a já ti povím, kdo jsi. In: *Miscellanea Oddělení rukopisů a starých tisků*. Praha: Praha Národní knihovna, 1999–2000, s. 230–238. ISBN 80-7050-401-3.

KOKOŠKOVÁ, Zdeňka a Marie RYANTOVÁ. Sociální a kulturní úroveň nižšího kléru v druhé polovině 17. a v prvních desetiletích 18. století. In: Zdeňka HLEDÍKOVÁ a Jaroslav V. POLC. *Pražské arcibiskupství 1344–1994: sborník statí o jeho působení a významu v české zemi*. Praha: Zvon, 1994, s. 150–163. ISBN 8071130915.

KUKLOVÁ, Kateřina. *Rušení klášterů v Brně za Josefa II.* Brno, 2006. Diplomová práce. Masarykova univerzita, Pedagogická fakulta.

LHOTÁK, Jan, Jaroslav PACHNER a Vladislav RAZÍM. *Památky města Sušice*. Sušice: Město Sušice, 2012, 727 s. ISBN 978-802-6028-512.

LIFKA, Bohumír. *Exlibris a supralibros v českých korunních zemích v letech 1000 až 1900*. Praha: Spolek sběratelů a přátel exlibris, 1982, 229 s.

MANGUEL, Alberto. *Dějiny čtení*. Překlad Olga Trávníčková. Brno: Host, 2007, 480 s. Teoretická knihovna, 18. ISBN 978-807-2942-312.

MAREK, Jindřich. Historické fondy Národní knihovny ČR. Stručné dějiny jejich zpracování. *Knihovna* [online]. 2007, roč. 18, č. 2, s. 99–118 [cit. 2015-04-08]. Dostupný z WWW: <<http://knihovna.nkp.cz/pdf/0702/0702099.pdf>>. ISSN 1801-3252.

MAŠEK, Petr. *Modrá krev: minulost a přítomnost 445 šlechtických rodů v českých zemích*. 2. rozšířené vyd. Praha: Mladá fronta, 1999, 330 s. ISBN 80-204-0760-X.

MAŠEK, Petr. *Šlechtické rody v Čechách, na Moravě a ve Slezsku od Bílé hory do současnosti*. Díl I, A-M. Praha: Argo, 2008. 668 s. ISBN 978-80-257-0027-3.

MATĚJKA, Miroslav Pacifik. *Ne mečem a měšcem ale bezbranností lásky: 400 let kapucínu v Čechách a na Moravě*. Velehrad: Refugium Velehrad-Roma, 1999, 117 s. ISBN 80-860-4530-7.

MATĚJKA, Pacifik M. *Prvopočátky kapucínského řádu*. Vyd. 2. Praha: Institut františkánských studií, 2005. ISBN 80-239-5094-0.

MATĚJKA, Pacifik M. Seznam provinciálů, definitorů a ostatních představených správních jednotek kapucínského řádu s historickým sídlem v Praze (a Vídni). In: *Paginae historiae*. Sv. 14. Praha: Národní archiv, 2006, s. 259–343. ISBN 80-86712-37-0. ISSN 1211-9768.

MATĚJKA, Pacifik M. Seznamy představených kapucínských klášterů podřízených provincialátu v Praze. In: *Paginae historiae*. Sv. 13. Praha: Národní archiv, 2005, s. 140–269. ISBN 80-86712-31-1. ISSN 1211-9768.

MÖLLER, Helmut. *Die kleinbürgerliche Familie im 18. Jahrhundert, Verhalten und Gruppenkultur*. Berlin: De Gruyter, 1969, 341 s.

NOVOTNÝ, Miroslav. Duchovní. In: *Člověk českého raného novověku*. Praha: Argo, 2007, s. 111–138. ISBN 978-80-7203-694-3.

Ottův slovník naučný: illustrovaná encyklopaedie obecných vědomostí. V Praze: J. Otto, 1888–1909. 28 sv.

PIŠNA, Jan. *Čtenář 16. století v českých zemích.* Praha, 2012. Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze Filozofická fakulta Ústav české literatury a literární vědy.

PODLAHA, Antonín, ed. *Series praepositorum, decanorum, archidiaconorum aliorumque praelatorum et canonicorum s. metropolitanae ecclesiae Pragensis a primordiis usque ad praesentia tempora.* Praha: Sumptibus s. f. metropolitani capituli Pragensis, 1912. viii, 441 s., obr. příl. Editiones archivii et bibliothecae s.f. metropolitani capituli Pragensis; X.

POKORNÝ, Jiří. Poznámky k dějinám čtení v pobělohorském období. In: *Česká města v 16.–18. století. Sborník příspěvků z konference v Pardubicích 14. a 15. listopadu 1990.* Praha: Historický ústav ČSAV, 1991 s. 227–235.

Posloupnost duchovních správců v Sušici. *Farní věstník duchovních správ sušického vikariátu.* Sušice: Josef Procházka, 1924, roč. II, č. 9, s. 3.

RABAS, Vavřinec. Řád kapucínský a jeho působení v Čechách v 17. století. *Časopis katolického duchovenstva.* Praha, roč. 1936, č. 1–5.

RABAS, Vavřinec. Řád kapucínský a jeho působení v Čechách v 17. století. *Časopis katolického duchovenstva.* Praha, roč. 1937, č. 1–6.

RIEDL, Mirko. *Katalog prvotisků jihočeských knihoven.* Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1974, 478 s.

ROYT, Jan. *Panna Maria Bolestná v Sušici.* Sušice: Provincie kapucínů v ČR, 1999, 20 s.

RYANTOVÁ, Marie. Čtenář. In: *Člověk českého raného novověku.* Praha: Argo, 2007, s. 398–432. ISBN 978-80-7203-694-3.

RYANTOVÁ, Marie. Nařízení až za hrob: Testamentární praxe a vyřizování pozůstalosti světských duchovních pražské arcidiecéze v době baroka. In: Jiří MIKULEC a Martin HOLÝ. *Církev a smrt: institucionalizace smrti v raném novověku.* Praha: Historický ústav, 2007, s. 149–162. Folia historica Bohemica. ISBN 8072861069. ISSN 0231-7494.

RYANTOVÁ, Marie. Normativní vymezení procesu vyřizování pozůstalosti světských duchovních a písemností s ním spojených v 17. a první třetině 18. století. In: Zdeňka HLEDÍKOVÁ, Ivan HLAVÁČEK, Jan HRDINA, Jan KAHUDA a Eva DOLEŽALOVÁ. *Facta probant homines: sborník příspěvků k životnímu jubileu prof. dr. Zdeňky Hledíkové.* Praha: Scriptorium, 1998, s. 421–430. ISBN 808619700x.

SCHENDA, Rudolf. Orale und literarische Kommunikationsformen im Bereich von Analphabeten und Gebildeten im 17. Jahrhundert. In: *Literatur und Volk im 17. Jahrhundert. Probleme populärer Kultur in Deutschland.* Wiesbaden: Harrassowitz, 1985, s. 447–464. ISBN 3-447-02557-3.

SOJKOVÁ, Karina. Kovové prvky v knižní vazbě: terminologie, vývoj, výroba, restaurování a konzervace. Pardubice: Univerzita Pardubice, 2011. 158 s. ISBN 978-80-7395-429-1.

STREIT, Vincenc et al. *Handbuch deutscher historischer Buchbestände in Europa. Band 3., Tschechische Republik, Böhmen-Mähren*. Hildesheim: Olms–Weidmann, 1998. ISBN 3-487-10356-7.

Šlechtičtí rodové v Sušici. *Farní věstník duchovních správ sušického vikariátu*. Sušice: Josef Procházka, 1925, roč. VII, č. 1, s. 5.

TEJČEK, Michal. *Brněnští kapucíni v 17. a 18. století*. Brno, 2003. Diplomová práce. Filozofická fakulta Masarykovy univerzity v Brně.

TRUHLÁŘ, Antonín et al. *Rukověť humanistického básnictví v Čechách a na Moravě*. Sv. 2, Č-J. Praha: Academia, 1966. 490 s.

TRUHLÁŘ, Antonín et al. *Rukověť humanistického básnictví v Čechách a na Moravě*. 4, N-Ř. Praha: Academia, 1973. 391 s.

TRUHLÁŘ, Antonín et al. *Rukověť humanistického básnictví v Čechách a na Moravě*. 5, S-Ž. Praha: Academia, 1982. 603 s.

VÍT, Petr. *Barokní osobnosti plaského kláštera – stavební a kulturní vývoj v letech 1650–1785*. Plzeň, 2012. Diplomová práce. Filozofická fakulta Západočeské univerzity v Plzni.

VLČEK, Pavel, SOMMER, Petr a FOLTÝN, Dušan. *Encyklopedie českých klášterů*. Praha: Libri, 2002. 778 s. ISBN 80-5983-17-6.

VOIT, Petr. *Encyklopedie knihy: starší knihtisk a příbuzné obory mezi polovinou 15. a počátkem 19. století : papír, písmo a písmolijectví, knihtisk a jiné grafické techniky, tiskaři, nakladatelé, knihkupci, ilustrátoři a kartografové, literární typologie, textové a výtvarné prvky knihy, knižní vazba, knižní obchod*. Vyd. 2. Praha: Libri, 2008, 655 s. Bibliotheca Strahoviensis, 2. ISBN 978-807-2773-909.

ČSN ISO 11799. *Informace a dokumentace – Požadavky na ukládání archivních a knihovních dokumentů*. Praha: Český normalizační institut, 2006.

Zákon č. 298/1990 Sb. o úpravě některých majetkových vztahů řeholních řádů a kongregací a arcibiskupství olomouckého.

Zákon č. 338/1991 Sb., kterým se mění a doplňuje zákon č. 298/1990 Sb. O úpravě některých majetkových vztahů řeholních řádů a kongregací a arcibiskupství olomouckého.

Zákon č. 122/2000 Sb., o ochraně sbírek muzejní povahy a o změně některých dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů.

Online zdroje

CERL Thesaurus [online]. 2015 [cit. 2015-04-08]. Dostupné z: <http://thesaurus.cerl.org/cgi-bin/search.pl>

Incunabula Short Title Catalogue [online]. 2015 [cit. 2015-04-08]. Dostupné z: <http://www.bl.uk/catalogues/istc/index.html>

Knihopis Digital [online]. 2015 [cit. 2015-04-08]. Dostupné z: <http://www.knihopis.org/>

Muzeum Šumavy Sušice [online]. 2011 [cit. 2015-04-08]. Dostupné z: <http://muzeum.sumava.net/>

Provincie kapucínů v České republice [online]. 2015 [cit. 2015-04-08]. Dostupné z: <http://www.kapucini.cz/>

Nekrologium [online]. 2015 [cit. 2015-04-08]. Dostupné z: www.kapucini.cz/domains/kapucini.cz/index.php/kapucini/nekrologium

Provenio: Knihovna Národního muzea [online]. Praha: Národní muzeum, 2012 [cit. 2015-04-08]. Dostupné z: <http://www.provenio.net/>

Státní oblastní archiv v Litoměřicích: Průvodce sbírkou matrik [online]. 2015 [cit. 2015-04-08]. Dostupné z: http://matriky.soalitomerice.cz/matriky_lite/

Přílohy

Příloha č.1 – Srovnání dochovaného fondu s katalogem Gottharda Tesaře.

Písmeno	Původní stav	Dnešní stav	Ztráta
A	101	43	58
B	96	84	12
C	627	478	149
D	94	81	13
E	142	135	7
F	110	57	52
G	106	74	32
H	165	107	56
I	63	34	29
K	28	6	22
L	34	21	13
M	28	2	26
N	102	40	62
O	388	257	131
P	73	39	34
Q	37	15	22
R	36	18	18
S	36	6	30
T	57	11	46
V	23	10	13
X	116	46	69
Y	28	25	3
Celkem	2490	1589	897

Příloha č.2 – Shrnutí obsahu knihovny – katalog Gottharda Tesaře (r. 1875).

Písmeno	Strana	Počet	Formát			
			Fol.	4°	8°	12°
A	1–8	101	25	1	58	17
B	9–14	96	55	14	12	15
C	15–55	627	91	301	227	8
D	56–61	94	7	18	61	8
E	62–69	142	13	23	52	54
F	70–75	109	6	25	48+1	30
G	76–82	106	7	17	49	33
H	84–93	165	17	54	60	34
I	94–97	63	4	7	39	13
K	98–100	28	2	4	21	1
L	101–103	34	9	8	9	8
M	104–106	28	1	5	20	2
N	107–112	102	5	7	80	10
O	113–132	388	1	28	114	245
P	133–137	73	–	5	20	48
Q	138–139	37	1	5	24	7
R	140–142	36	2	8	13	13
S	143–145	36	1	6	19	10
T	146–150	57	16	10	18	13
V	151–152	23	–	2	11	10
X	153–157	115	5	18	81+1	11
Y	158–159	28	2	7	12	7
Součet		2488	270	573	1048+2	597
			2488+2			
			2490			

Příloha č.3 – Prvotisky dle signatur – evidováno Gotthardem Tesařem.

	Rok vydání	Signatura	
1.	1444	C	92
2.	1446	A	110
3.	1479	A	14
4.	1482	L	8
5.	1482	N	15
6.	1483	A	14
7.	1483	H	21
8.	1483	H	27
9.	1484	A	1
10.	1484	O	33
11.	1485	A	6
12.	1485	C	78
13.	1485	C	89
14.	1488	A	1
15.	1489	C	238
16.	1489	H	20
17.	1489	O	268
18.	1490	O	77
19.	1491	C	91
20.	1491	O	268
21.	1496	A	3
22.	1496	C	77
23.	1496	C	81
24.	1496	I	9
25.	1496	O	33
26.	1498	I	7
27.	1499	E	26
28.	1500	C	330
29.	1500	O	133

Příloha č.4 – Prvotisky evidované Antonínem Janákem.¹⁵²

	Autor a titul	Místo vydání	Rok vydání	ISTC
1.	De vita et honestate clericorum. Canonum declaracio.	Venetiis	1475	ip00044000
2.	Platynae liber in vitas Summorum Pontificum ad Sixtum IV.	Coloniae	1479	ip00768000
3.	Libellus dans modum legendi ac studendi abbreviaturas in utroque iure.	Nurembergae	1482	im00744000
4.	Jac. de Voragine: Tractatus super libros S. Augustini.	?	1482	ij00203000
5.	Jac. de Voragine: Legenda Sanctorum sec[undum] ord[inem] alphabeticum.	Argentinae	1483	ij00107000
6.	Jac. de Voragine: Legenda Sanctorum vulgo Lombardica historia.	Argentinae	1483	ij00107000
7.	S. Cypriani Epistolae.	Venetiis	1483	ic01013000
8.	S. Biblia latina.	Venetiis	1484	ib00580000
9.	S. Augustini: Soliloquium animae ad Deum.	Vinderbergae	1484	ia01326000
10.	S. Antonini archiep., Opera.	?	1485	ia00874000
11.	Sermones de Sanctis.	Basileae	1485	
12.	S. Bonaventurae: Sermones de tempore et Sanctis.	?	1485	ib00951000
13.	S Hieronymi Eccl[esiae] D[oc]tor]: Epistolae.	Venetiis	1488	ih00170000
14.	Roberti Caracali de Licio O. Min.: Sermones de Sanctis.	?	1489	ic00144000
15.	Jac. de Voragine: Legenda Sanctorum sec[undum] alphab[etum].	Argentinae	1489	ij00122000
16.	Libellus aureus.	Argentinae	1489	
17.	S. Augustini Ep[iscop]i: Sermones ad Erem.	Venetiis	1490	ia01316000
18.	Thesauri novi sermones de Sanctis.	Argentinae	1491	ip00515000
19.	Opusculum vitae et passionis Christi eiusque Genitricis Mariae revelatione beatae Brigittae.	?	1491	ib00676400
20.	Joh. de Secubia: Concordantiae maiores Bibliae.	Basileae	1496	ic00853000
21.	S. Antonini archiep[iscop]i: Prima pars totius Summae maioris.	Argentinae	1496	ia00878000
22.	Bernardini de Busti: Mariale.	Argentinae	1496	ib01334000

¹⁵² JANÁK, *Kapucínský klášter v Sušici: Krátká historie o jeho počátcích, významu a klášterní knihovně*, s. 33–34.

23.	Physicae Aristotelis Margarita philosophica (cum iconibus).	Heidelbergae	1496	
24.	Sermones de tempore.	Nurembergae	1496	ip00526000
25.	S. Prosperi: De vita contenplativa et norma ecclesiarum.	?	1496	ip01022000
26.	Lamberti de Monte Domini: Compilatio commentaria in libros.	Coloniae	1498	im00834000
27.	Nic de Lyra: Commentaria Biblia Sacra. Pars VI.	Basileae	1498	ib00609000
28.	Baptista Trovemala: Rosella casuum.	Venetiis	1499	is00050000
29.	Lectiones–Soliloquia–Dedicationes S. Aug.: S. Anselmi, et S. Bernardi item S. Vincentii de vita spirituali.	Coloniae	1500	
30.	Discipuli: Sermones in Dominicas et Festa.	?	?	ih00125000
31.	Sermones in Dominicas et Festa.	?	?	
32.	Paratus Sermones de tempore et festis.	?	?	ip00103500
33.	Petri Comestoris: Scholastica historia S. Scripturae.	?	?	
34.	Caroli Mennigken: Formulae epistolarum.	?	?	im00179000
35.	S. Isidori hispalensis ep. De summo bono libri III.	?	?	ii00196000

Příloha č.5 – Ztracené prvotisky dle Miroslava Riedla.¹⁵³

	Autor	Titul	Místo vydání	Tiskař	Rok vydání	Původní signatura	ISTC
1.	Ficinus, Marsilius	De triplici vita	?	?	?	M 13	
2.	Nider, Johannes	Sermones de tempore et de sanctis cum quadragesimali	?	?	?	C 75	
3.	Pelbartus de Themeswar	Stellarium coronae beatae Mariae virginis	Basel	Jacobus Wolff, de Pforzheim	1497–1500	C 374	ip00257000
4.	Herolt, Johannes	Sermones super epistolas dominicales	Strassburg	Georg Husner	1479	C 92	ih00125000
5.	Platina, Bartholomaeus	Vitae pontificum	Venice	Johannes de Colonia Johannes Manthen	1479	A 14	ip00768000
6.	Cyprianus	Opera. Ed: Johannes Andreas, bishop of Aleria, and Christoforus de Priolis	Venice	Lucas Dominici F.	1483	A 14	ic01013000
7.	Jacobus de Voragine	Legenda aurea sanctorum, sive Lombardica historia	Strassburg	Georg Husner	1483	H 21	ij00107000
8.	Jacobus de Voragine	Legenda aurea sanctorum, sive Lombardica historia	Strassburg	Georg Husner	1483	H 27	ij00107000
9.		Biblia latina	Venice	Johannes Herbort	1484	A ₂ 1	ib00580000
10.	Antoninus Florentinus	Summa theologica	Basel	Michael Wenssler	1485	A ₁ 6	ia00874000
11.	Bonaventura, Sanctus	Sermones de tempore et de sanctis	Reutlingen	Johann Otmar	1485	C 89	ib00951000
12.	Paratus	Sermones "Parati" de tempore et de sanctis	Strassburg	Martin Flach	1490	C 115	ip00103500

¹⁵³ Zvýrazněné exempláře byly dohledány.

13.	Petrus de Palude	Sermones Thesauri novi de sanctis	Basel	Johann Amerbach	1485	C 78	ip00511000
14.	Meffret	Sermones de tempore et de sanctis	Basel	Nicolaus Kesler	ca 1486	C 87	
15.	Hieronymus	Epistolae	Venice	Andreas Torresanus	1488	A ₁ 1	ih00170000
16.	Jacobus de Voragine	Legenda aurea sanctorum, sive Lombardica historia	Strassburg	Georg Husner	1489	H 20	ij00122000
17.		Libellus aureus	Strassburg	?	1489	O 268	
18.	Augustinus, Aurelius	Sermones ad heremitas	Venice	Bernardinus Rizus	1490	O 77	ia01316000
19.	Meffret	Sermones de tempore et de sanctis	Basel	Nicolaus Kesler	ca 1490	C 87	
20.	Birgitta, Sancta	Opusculum vitae et passionis Christi eiusque genitricis Mariae ex Revelationibus.	Speyer	Peter Drach	1491	O 268	ib00676400
21.	Petrus de Palude	Sermones Thesauri novi de sanctis	Strassburg	Martin Flach	1491	C 91	ip00515000
22.	Reisch, Gregorius	Margarita philosophica	Heidelbergae	?	ca 1495	I 9	
23.	Antoninus Florentinus	Summa theologica	Strassburg	Johann Grüninger	1496	A 10	ia00878000
24.	Busti, Bernardinus de	Mariale. Officium et missa Immaculatae Conceptionis BMV. Ed: Bernardinus de Busti. Add: Domenico Ponzoni	Strassburg	Martin Flach	1496	C 80	ib01334000
25.	Conradus de Alemania	Concordantiae biblicorum. Add: Johannes de Segovia: Concordantiae partium indeclinabilium. Ed: Sebastian Brant	Basel	Johann Froben Johann Petri de Langendorff	1496	A 3	ic00853000

26.	Monte, Lambertus de	Copulata super octo libros Physicorum Aristotelis iuxta doctrinam doctoris Thomae de Aquino	Cologne	Heinrich Quentell	1498	I 7	im00834000
27.	Salis, Baptista de	Summa casuum conscientiae	Venice	Paganinus de Paganinis	1499	E 26	is00050000
28.		Lectiones, Soliloquia, Dedicationes S. Augustini, S. Anselmi et S. Bernard item S. Vincentii De vita spirituali	Cologne	?	1500	O 133	
29.	Pelbartus de Themeswar	Sermones Pomerii de sanctis	Augsburg	Johann Otmar	ca 1502	C 90	ip00253000

Obrazové přílohy

Obrázek č. 1

Průčelí kostela kapucínského kláštera na fotografii z doby kolem roku 1905.

Zdroj: : LHOTÁK, Jan, et al. *Památky města Sušice*. Sušice: Město Sušice, 2012, s. 384.

Obrázek č. 2

Průčelí kostela kapucínského kláštera na fotografii z 2012.

Zdroj: Vlastní fotografie.

Obrázek č. 3

Erb kláštera kapucínů v Sušici.

V pravém poli je znak kapucínů – červený štít se zlatým patriším křížem přeloženým zkříženými pažemi s červenými stigmaty, levá v hnědém rukávu, pravá neoděná, obě vynikající ze stříbrných oblaků v patě štítu. V levém poli je znak Jindřicha Libštejnského z Kolowrat, hlavního donátora kláštera. Nad korunou, která se nachází nad oběma poli, je vyobrazena Panna Marie Bolestná. Letopočet odkazuje na počátek realizace výstavby kláštera.

Zdroj: *Sušice. Provincie kapucínů v České republice* [online]. 2015 [cit. 2015-04-08]. Dostupné z: <http://www.kapucini.cz/domains/kapucini.cz/index.php/susice>

Obrázek č. 4

Pohled na klášter na mědirytině z knihy *Sedmero uctění sedm bolestí Marie Panny* vydané ke 100. výročí darování obrazu v roce 1749.

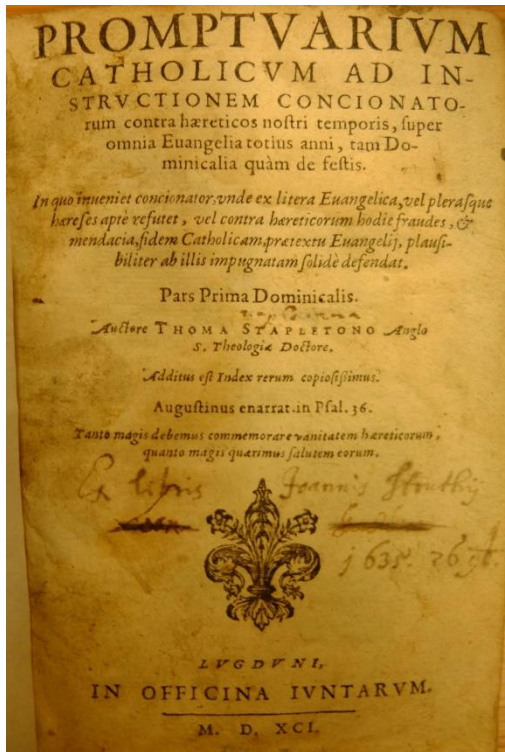
Zdroj: LHOTÁK, Jan, et al. *Památky města Sušice*. Sušice: Město Sušice, 2012, s. 382.

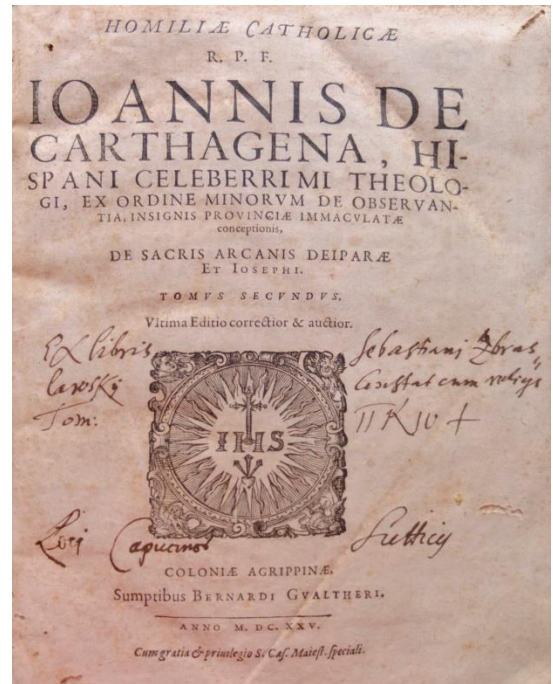
Obrázek č. 5

Barokní sekretář z majetku sušického děkana Prokopa Harrera.

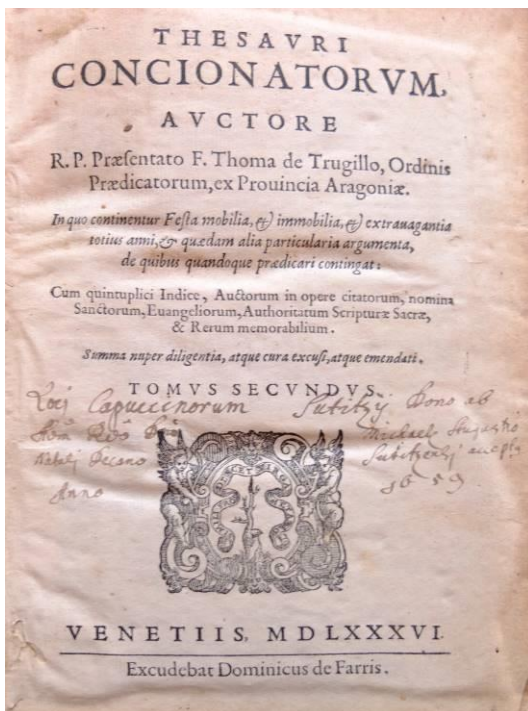
Zdroj: Vlastní fotografie.

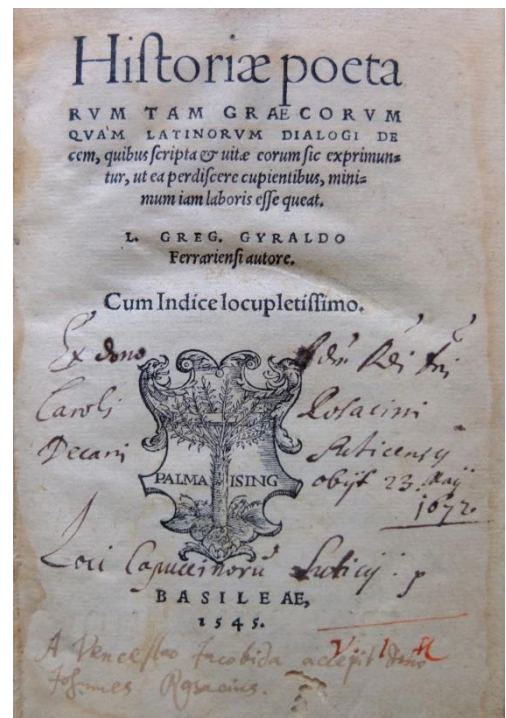
Obrázek č. 6
 Exlibris sušického děkana Jana Struthia.
 Zdroj: Vlastní fotografie. (sign. C 394)

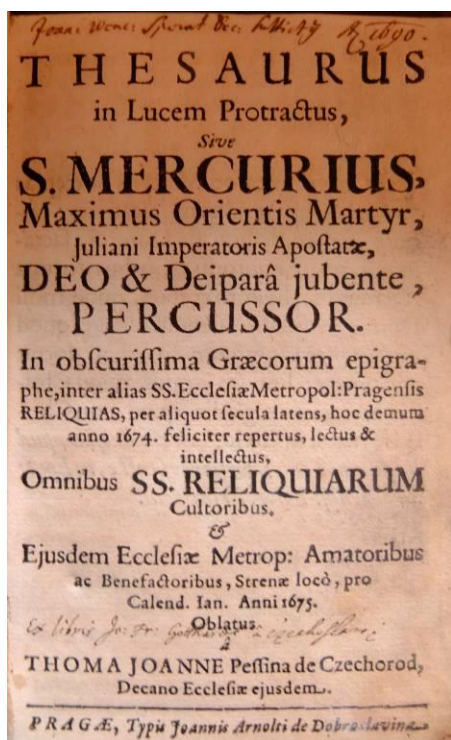
Obrázek č. 7
 Exlibris sušického děkana Šebestiána Zbraslavského ze Svatavy.
 Zdroj: Vlastní fotografie. (sign. C 94)

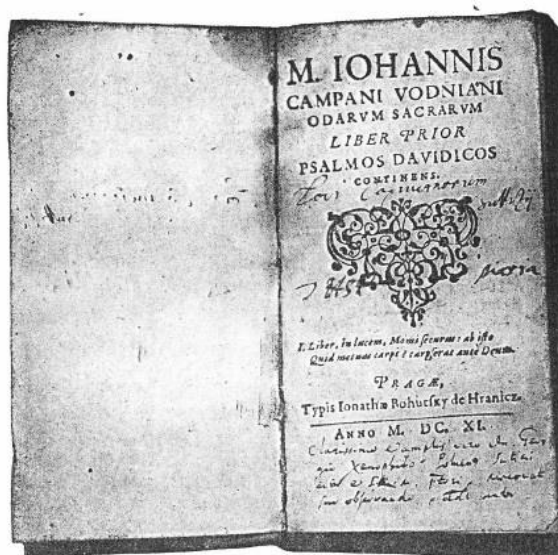
Obrázek č. 8
 Exlibris sušického děkana Michaela Augustina Natalise Blatenského.
 Zdroj: Vlastní fotografie. (sign. C 122)

Obrázek č. 9
 Exlibris sušického děkana Karla Františka Rozacína z Karlspergu
 Zdroj: Vlastní fotografie. (sign. Q 31)

Obrázek č. 10
 Exlibris sušických děkanů Jana Františka Gottharda z Čechoslavu a Jana Václava Sperata.
Zdroj: Vlastní fotografie. (sign. H 114)

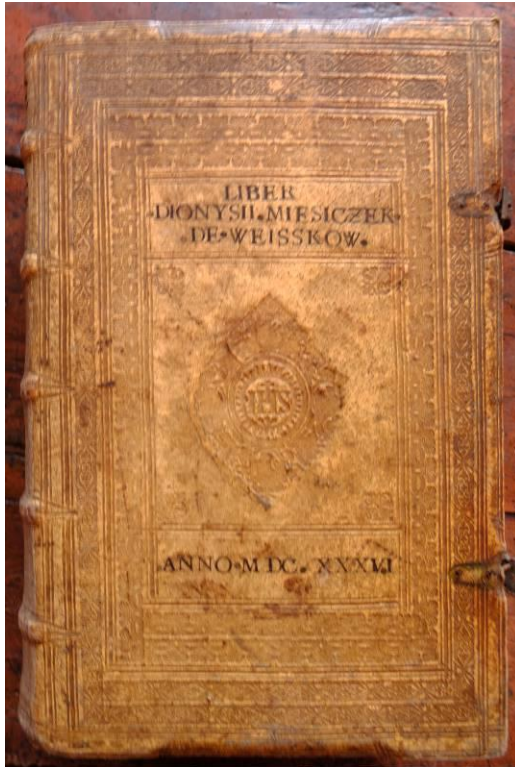
Obrázek č. 11
 Básnická sbírka *Posvátné ódy* Mistra Jana Kampána Vodňanského s autorovým věnováním sušickému měšťanu Jiříkovi Xenofilovi.
Zdroj: JANÁK, Antonín. *Kapucínský klášter v Sušici*. 1938. s. 31. (Jedná se o nedochovaný exemplář.)

Obrázek č. 12
 Heraldické supralibros s nápisem „F. BENED. ENGL. ABB. PLASS ET S. MAR. MAGD. Ad LIP. PRAE.“ nechal zhotovit opat cisterciáckého kláštera v Plasích Benedikt Engelken (1629–1681)
Zdroj: Vlastní fotografie. (sign. C 179)

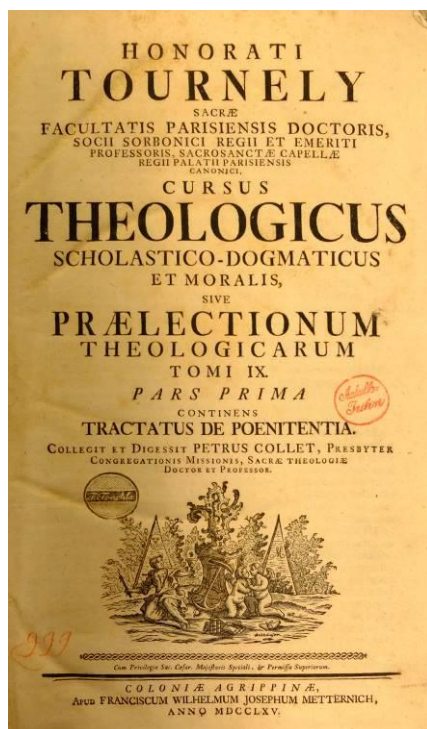
Obrázek č. 13
 Iniciálové supralibros opata cisterciáckého kláštera v Plasích Ondřeje Trojera.
Zdroj: Vlastní fotografie. (sign. A₁ 2)

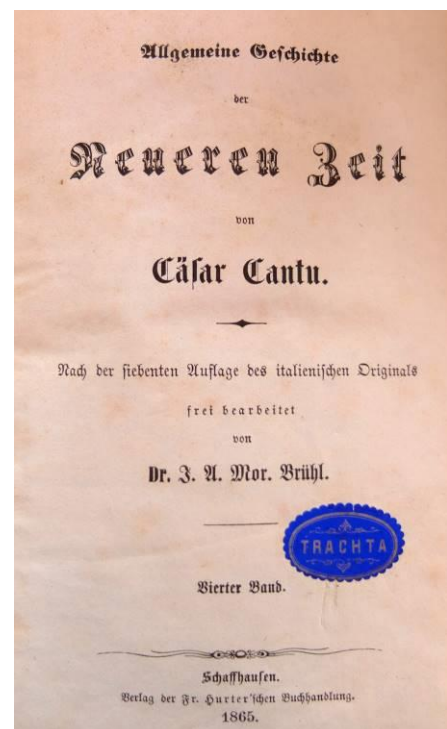
Obrázek č. 14
 Iniciálové supralibros Diviše Měšička z Výškova.
 Zdroj: Vlastní fotografie. (sign. E 1)

Obrázek č. 15
 Heraldické supralibros faráře Jacoba Strigelia.
 Zdroj: Vlastní fotografie. (sign. B 7)

Obrázek č. 16
 Vlastnické razítko rejštejnského děkana Františka Trachty. Dále uvedeno razítko Adalberta Juhna.
 Zdroj: Vlastní fotografie. Bez původní signatury.

Obrázek č. 17
 Nalepený štítek se jménem rejštejnského děkana Františka Trachty.
 Zdroj: Vlastní fotografie. Bez původní signatury.